

Hrvatska biskupska konferencija

»Da vaša radost bude potpuna« IV 15,11

*Kateheza i rast u vjeri
u današnjim okolnostima*

Prema odluci HBK, omogućujemo slobodno pregledavanje ovog dokumenta.

© copyright Hrvatska biskupska konferencija,
Ksaverska cesta 12a, Zagreb.
Sva prava pridržana.

Nakladnik: Kršćanska sadašnjost d.o.o.,
Marulićev trg 14, Zagreb.

HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA
»DA VAŠA RADOST BUDE POTPUNA« (Iv 15,11)
Kateheza i rast u vjeri u današnjim okolnostima

Lektura i korektura:
Marijana Jakovljević, prof.

Grafičko oblikovanje:
Denona d.o.o.

Oprema:
Tomislav Alajbeg

Izdavač:
Hrvatska biskupska konferencija
Ksaverska cesta 12a, Zagreb

Za izdavača:
mons. Petar Palić, hvarski biskup
generalni tajnik Hrvatske biskupske konferencije

Nakladnik:
Kršćanska sadašnjost d.o.o.
Marulićev trg 14, Zagreb

Biblioteka:
Dokumenti, knjiga 6.

Tisak:
Denona d.o.o.

Naklada:
3500

Tiskano u kolovozu 2018.

ISBN 978-953-11-1177-5

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu Nacionalne
i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001004505.

HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA

**»DA VAŠA RADOST
BUDE POTPUNA«
(Iv 15,11)**

**Kateheza i rast u vjeri
u današnjim okolnostima**

KRŠĆANSKA SADAŠNJOST
ZAGREB, 2018.

KRATICE

- AA DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Apostolicam actuositatem* – Dekret o apostolatu laika, (18. studenoga 1965.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.
- AeN PAPINSKI SAVJET ZA SREDSTVA PRIOPĆAVANJA, Pastoralna uputa *Nadolaskom novoga doba. Aetatis novae* – O društvenoj komunikaciji dvadeset godina nakon *Communio et progressio* (22. veljače 1992.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 98, Zagreb, 1992.
- AG DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Ad gentes* – Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve (7. prosinca 1965.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.
- AL PAPA FRANJO, *Amoris laetitia* (Radost ljubavi). Apostolska pobudnica o ljubavi u obitelji (19. ožujka 2016.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 171, Zagreb, 2016.
- CD DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Christus Dominus* – Dekret o pastirskoj službi biskupa u Crkvi (28. listopada 1965.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.
- ChL IVAN PAVAO II., *Christifideles laici* – Postsinodalna apostolska pobudnica o pozivu i poslanju laika u Crkvi i u svijetu (30. prosinca 1988.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 93, Zagreb, 1990.
- CiC *Codex iuris canonici* (Zakonik kanonskoga prava – s izvorima), Glas Koncila, Zagreb, 1996.
- CT IVAN PAVAO II., *Catechesi tradendae* – Apostolska pobudnica o vjerskoj pouci u naše vrijeme (16. listopada 1979.), pretpisak iz *Glasa Koncila*, br. 24/1979., Zagreb, 1994.
- DCE BENEDIKT XVI., *Deus caritas est* (Bog je ljubav). Enciklika o kršćanskoj ljubavi (25. prosinca 2005.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 143, Zagreb, 2006.
- DMD SVETA KONGREGACIJA ZA BOGOŠTOVLJE, *Direktorij o misama s djecom* (1. studenoga 1973.), Glas Koncila, Zagreb, 1973.
- DPS HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*, Glas Koncila, Zagreb, 2008.
- DV DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dei Verbum* – Dogmatska konstitucija o Božanskoj objavi (18. studenoga 1965.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.

- EiE IVAN PAVAO II., *Ecclesia in Europa* (Crkva u Europi). Apostolska postsinodska pobudnica o Isusu Kristu koji živi u svojoj Crkvi – izvoru nade za Europu (28. lipnja 2003.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 136, Zagreb, 2003.
- EG PAPA FRANJO, *Evangelii gaudium* (Radost evanđelja). Apostolska pobudnica o naviještanju evanđelja u današnjem svijetu (24. studenoga 2013.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 163, Zagreb 2013.
- EN PAVAO VI., *Evangelii nuntiandi* (Naviještanje evanđelja). Apostolski nagovor o evangelizaciji u suvremenom svijetu (8. prosinca 1975.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 50, Zagreb, 1976.
- EV IVAN PAVAO II., *Evangelium vitae* (Evanđelje života). Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života (25. ožujka 1995.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 103., Zagreb, 1995.
- FC IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio* – Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu (22. studenoga 1981.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 64, Zagreb, 1981.
- FR IVAN PAVAO II., *Fides et ratio* (Vjera i razum). Enciklika o odnosu vjere i razuma (14. rujna 1998.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 117, Zagreb, 1999.
- GE DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Gravissimum educationis* – Deklaracija o kršćanskom odgoju (28. listopada 1965.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.
- KKC *Katekizam Katoličke Crkve* (11. listopada 1992.), Hrvatska biskupska konferencija, Glas Koncila, Zagreb, 1994.
- LG DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Lumen gentium* – Dogmatska konstitucija o Crkvi (21. studenoga 1964.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.
- LF PAPA FRANJO, *Lumen fidei* (Svjetlo vjere). Enciklika o vjeri (29. lipnja 2013.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 162, Zagreb, 2013.
- MV PAPA FRANJO, *Misericordiae vultus* (Lice milosrđa). Bula najave izvanrednoga jubileja milosrđa (11. travnja 2015.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 168, Zagreb, 2015.
- NMI IVAN PAVAO II., *Novo millennio ineunte* (Ulaskom u novo tisućljeće). Apostolsko pismo na završetku Velikoga jubileja godine 2000. (6. siječnja 2001.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 127, Zagreb, 2001.

NSP	HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, <i>Na svetost pozvani. Pastoralne smjernice na početku trećega tisućljeća</i> (15. kolovoza 2002.), Glas Koncila, Zagreb, 2002.
ODK	KONGREGACIJA ZA KLER, <i>Opći direktorij za katehezu</i> (15. kolovoza 1997.), Zagreb, Kršćanska sadašnjost – Nacionalni katehetski ured Hrvatske biskupske konferencije, Zagreb, 2000.
OKD	SVETI ZBOR ZA KLERIKE, <i>Opći katehetski direktorij</i> (11. travnja 1971.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1972.
PDV	IVAN PAVAO II., <i>Pastores dabo vobis</i> (Dat ću vam pastire). Apostolska pobudnica o svećeničkoj izgradnji u sadašnjim prilikama (25. ožujka 1992.), Glas Koncila, Zagreb, 1992.
PO	DRUGI VATIKANSKI KONCIL, <i>Presbyterorum ordinis</i> – Dekret o službi i životu prezbitera (7. prosinca 1965.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.
POUK	HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, <i>Pristup odraslih u kršćanstvo. Upute za ostvarivanje katekumenata u našim prilikama</i> (8. rujna 1993.), Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zadar, 1993.
RH	IVAN PAVAO II., <i>Redemptor hominis</i> (Otkupitelj čovjeka). Enciklika na početku papinske službe (4. ožujka 1979.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 56, Zagreb, 1997.
RM	IVAN PAVAO II., <i>Redemptoris missio</i> (Poslanje Otkupitelja). Enciklika o trajnoj vrijednosti misijske naredbe (7. prosinca 1990.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 96, Zagreb, 1991.
RPOUK	SVETI ZBOR ZA BOGOŠTOVLJE, <i>Red pristupa odraslih u kršćanstvo</i> (6. siječnja 1972.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1998.
SC	DRUGI VATIKANSKI KONCIL, <i>Sacrosanctum concilium</i> – Konstitucija o svetoj liturgiji (4. prosinca 1963.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.
SCa	BENEDIKT XVI., <i>Sacramentum caritatis</i> (Sakrament ljubavi). Postsinodalna apostolska pobudnica o euharistiji, izvoru i vrhuncu života i poslanja Crkve (22. veljače 2007.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 146, Zagreb, 2007.
SS	BENEDIKT XVI., <i>Spe salvi</i> (U nadi spašeni). Enciklika o kršćanskoj nadi (30. studenoga 2007.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 149, Zagreb, 2008.
SRS	IVAN PAVAO II., <i>Sollicitudo rei socialis</i> (30. prosinca 1987.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 89, Zagreb, 1988.

- TMA IVAN PAVAO II., *Tertio millennio adveniente* (Nadolaskom trećega tisućljeća). Apostolsko pismo o pripremi jubileja godine 2000. (10. studenoga 1994.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 101, Zagreb, 1996.
- VC IVAN PAVAO II., *Vita consecrata* (Posvećeni život). Apostolska pobudnica o posvećenom životu i njegovu poslanju u Crkvi i svijetu (25. ožujka, 1996.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 105, Zagreb, 1996.
- VD BENEDIKT XVI., *Verbum Domini* (Riječ Gospodnja). Postsinodalna apostolska pobudnica o Riječi Božjoj u životu i poslanju Crkve (30. rujna 2010.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 159, Zagreb, 2011.
- VS IVAN PAVAO II., *Veritatis splendor* (Sjaj istine) – 6. kolovoza 1993., Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 107, Zagreb, 1998.
- ZŽS HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Za život svijeta. Pastoralne smjernice za apostolat vjernika laika u Crkvi i društvu u Hrvatskoj*, Glas Koncila, Zagreb, 2012.
- ŽKOŽZ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program* (17. rujna 2000.), NKU HBK – HILP, Zagreb – Zadar, 2000.

PREDGOVOR

U svojoj enciklici o trajnoj vrijednosti misijske naredbe *Redemptoris missio* (1990.) sv. Ivan Pavao II. je naglasio da je Crkvi povjereno da nastavi poslanje Krista Otkupitelja, no da je to poslanje još daleko od svojega dovršetka (usp. br. 1). Misionarska dimenzija djelovanja Crkve, odnosno obnova misionarske svijesti svih vjernika u sekulariziranom društvu, ne bi trebala voditi samo tomu da svaki vjernik osobno ojača u svojoj vjeri, već da njome i druge zahvati. To uvjerenje postalo je uporištem traženja novih putova evangelizacije unutar cijele Crkve. Novi putevi evangelizacije su danas, štoviše, u središtu crkvene pozornosti. To zacijelo pretpostavlja i nov pristup katehezi kao odgoju u vjeri.

U početku devedesetih godina prošloga stoljeća naša je domovinska Crkva proživljavala teške trenutke *rađanja novoga svijeta*, s velikim očekivanjima u demokratskoj Hrvatskoj. U tomu vremenu ona je hrabro prihvatila izazov poslanja u do tada za nju *zatvorenim prostorima* javnih škola. Stoga je svoje snage usmjeravala na sustavno i kvalitetno uvođenje vjeronauka u školu (1991.), što je postalo jednim od njezinih najvažnijih katehetskih pothvata. Istodobno smijemo danas, osvrćući se unazad, ustvrditi da je evangelizacija u župnim zajednicama, a time i njezin bitan dio župna kateheza, na neki način ostala u sjeni te je izgubila na svome izvornom značenju i razumijevanju. U vezi s time pojavila su se, među ostalim, i pitanja o odnosu župne kateheze i vjeronauka u školi, o ulozi i svjedočanstvu vjernika laika u životu Crkve, kao i o samom identitetu župne zajednice kao prve i izvorne nositeljice katehetskoga djelovanja. U tom je smislu naša Crkva smatrala potrebnim upozoriti na značajnije promjene, orisane u katehetskome dokumentu HBK *Župna kateheza u obnovi župne zajednice – Plan i program* (2000.), te u dokumentu *Na svetost pozvani* (2002.).

Svjesna novonastale situacije posljednjih godina i pastoralno-katehetskih izazova koje je osvijetlila Biskupska sinoda (2012.) *Nova evangelizacija za prenošenje vjere*, Hrvatska biskupska konferencija je uz pomoć svoga Vijeća za katehizaciju i novu evangelizaciju, priredila radni dokument *Da vaša radost bude potpuna (Iv 15,11). Kateheza i rast u vjeri u današnjim okolnostima*. Cilj je ovoga Dokumenta, imajući na umu bogatu katehetsku baštinu naše Crkve, prvi put u novijoj povijesti sagledati sveukupno katehetsko djelovanje Crkve kao jedinstvenu cjelinu. Njime se želi upozoriti na značajnije pothvate u obnovi kateheze koja obuhvaća odgoj u vjeri u obitelji, vjeronauk u školi i vjerski odgoj u predškolskim ustanovama, te katehezu u župnoj zajednici. Raduje nas postupan rast svijesti da je upravo kateheza jedna od prvenstvenih zadaća cijele župne zajednice. Drugim riječima, ona nije briga samo biskupa, stručnjaka i pojedinaca obdarenih takvom karizmom. Odgovornost za župnu katehezu nosi cijela župna zajednica, na čelu sa svojim župnikom. Upravo to pretpostavlja, razrađuje i na određen način osnažuje ovaj Dokument.

Onako kako poslanje Crkve nije samo vlastita zadaća pojedinaca ili pojedinih skupina vjernika, već zadaća cijele Crkve, tako je i Hrvatska biskupska konferencija odlučila da prije objavljivanja ovoga Dokumenta čuje promišljanja i komentare svih sudionika u tome poslanju. Tako je naša Crkva posvjedočila da su poslanje i zajedništvo temeljna odlika svake partikularne Crkve, a time i župne zajednice, te da je u tom smislu od presudne važnosti suodgovorno stvaralaštvo svih čimbenika u još kvalitetnijem evangelizacijsko-katehetskom opredjeljenju Crkve. Svima koji su svojim mislima, komentarima i osvrtima posvjedočili svoju suodgovornost, a time i ljubav prema Crkvi, zahvaljujemo, te sva naša očekivanja stavljamo u ruke Onoga koji nam jedini može dati »puninu radosti«.

Neka Krist, Otkupitelj, čije poslanje još nije potpuno dovršeno, dade našoj Crkvi, po zagovoru Majke Marije, snage za nove iskorake i ispuni nadu u ostvarenje zajedničke nam brige za svakoga vjernika i cjelokupno poslanje naših župnih zajednica.

U Zagrebu, 12. travnja 2018.

✠ ŽELIMIR PULJIĆ
*nadbiskup zadarski i predsjednik
Hrvatske biskupske konferencije*

UVODNE NAPOMENE

Svjesni da »unutarnji rast Crkve, njezino suglasje s Božjim namom bitno ovisi o katehezi«¹, vrednujući prijedeni evangelizacijsko-katehetski put naše Crkve u više od dvadeset i pet posljednjih godina, u ovom Dokumentu nastojimo promišljati o aktualnome trenutku te pomoći otvaranju obzorja za kvalitetnije susrete s novim izazovima. Pritom dakako, imamo na umu nove okolnosti, uvjetovane kulturalnim i društvenim scenarijima, kojima se želi pristupiti evanđeoskim, odnosno crkvenim razlučivanjem.

Istina je, naime, da se današnji čovjek sve više nalazi pred mnogim *zdecima* na kojima pokušava utažiti svoju životnu žeđ, često ne uspijevajući pronaći *živi izvor*. Pozivajući se na tu misao Biskupske sinode posvećene novoj evangelizaciji za prenošenje kršćanske vjere (2012.), i naša se Crkva osjeća dužnom, poput Isusa na zden-cu Sihar, *sjesti* uz suvremenoga čovjeka te mu pomoći da susretne, upozna i živi s Gospodinom koji je izvor »vode žive« (Iv 4,10), pravi i jedini »Put, Istina i Život« (Iv 14,6). Upravo katehezom, kao jednom od svojih glavnih zadaća, Crkva, vođena Duhom Svetim, pospješuje sve dublju istinu o Bogu i čovjeku, odnosno služi uvođenju u puninu života (usp. Iv 10,10). Time je ona u službi navještaja istine i nade za sve ljude, što je izvor cjelovite životne radosti, na tragu upućivanja u temeljni sadržaj Kristova navještaja: »To sam vam govorio da moja radost bude u vama i da vaša radost bude potpuna« (Iv 15,11). Ta Isusova želja je i temeljna *misao vodilja* ovoga Dokumenta, a na to upućuje i glavni njegov naslov.

Uvođenjem katoličkoga vjeronauka u školu naša se Crkva našla pred izazovima koji uvelike utječu na narav i zadaću odgoja u vjeri.

¹ CT, br. 15.

Time se znatno mijenja uloga i odgovornost svih odgojnih čimbenika, posebice obitelji i župne zajednice. Budući da se kateheza danas događa na više mjesta i da je za nju odgovorno više odgojnih subjekata, nakon dugogodišnjih iskustava potrebno je iznova upozoriti na važnost njezina shvaćanja i ostvarivanja u sklopu sveukupnoga evangelizacijskog poslanja. To je tim potrebnije što se posljednjih dvadesetak godina, zbog promijenjenih okolnosti, u prenošenju kršćanske vjere naglasak s pravom stavlja na *novu evangelizaciju*. Pritom se vodi uvjerenjem da još uvijek nije dovoljno prodrla svijest kako kateheza iziskuje trajan rast i put prema obnovljenom odnosu s Isusom Kristom. Stoga je cjelokupnom navještaju potrebno »vratiti izvorni zanos i onu snagu koja je svojstvena ispravno naviještanoj riječi Božjoj, a da u ljudskom srcu proizvodi ono što označuje«².

Kako čovjeku tražitelju tako i društvu u cjelini, obilježenom rastućom globalizacijom i sekularizacijom sve do indiferentizma i relativizma, Crkva se osjeća dužnom pružiti obrazloženje nade koja je u njoj (usp. 1 Pt 3,15), odnosno svjedočiti radosnu vjeru s misionarskim zanosom, čemu treba služiti upravo istinski odgoj u vjeri. Ta radost i polet mogu proizaći samo iz susreta s Isusom Kristom u zajedništvu Crkve. Upravo je župna kateheza pozvana odgajati duhovsko iskustvo Crkve, u različitosti darova (karizmi) i službi, koje će pridonijeti preobrazbi župne zajednice. Posebnost župne kateheze je i u tome da podupire i razvija obiteljsku bliskost i osjeća je unutar Crkve, odnosno za Crkvu i s Crkvom (*sentire cum Ecclesia*), uči i osobno proživljavati iskustvo i praksu Crkve, s njom osjećati i za nju živjeti, kako bi što učinkovitije uvodila u susret s Kristom.³

² NSP, br. 20.

³ U tom kontekstu je potrebno više isticati dimenziju krsnoga, odnosno općeg svećeništva o kojemu govori Drugi vatikanski koncil (usp. LG 10), te oblike i načine na koje se ono ostvaruje. Slijedom toga, bilo u vjeronauku u školi bilo u župnoj katehezi, uči se kako živjeti i kako svjedočiti proročko, sve-

U ovom je Dokumentu, dakle, riječ o sveukupnoj katehezi i stoga on zahvaća sve vidove njezina ostvarenja u uskom suglasju sa svim ostalim područjima pastoralna. U određenom smislu može se reći da je ovo prvi dokument nakon demokratskih promjena devedesetih godina prošloga stoljeća koji na specifičan način *zaokružuje* katehetsko područje crkvenoga djelovanja u sklopu cjelokupne evangelizacije. Razumljivo je da su u središtu pozornosti svi čimbenici odgoja u vjeri, od obitelji, predškolskih ustanova i škola do župnih zajednica kao njihova uporišnoga mjesta, uz doprinos novih duhovnih pokreta i zajednica. Pritom se težište stavlja na *umreženost* raznih mjesta i vidika kateheze kao odgoja u vjeri, imajući na umu aktualnu pastoralno-katehetsku stvarnost, ali i potrebu novih pomaka.

Budući da je odgoj u vjeri složen proces, važno je uzeti još pozornije u obzir našu konkretnu katehetsku situaciju. Uza svu različitost, posebice kada je riječ o vjeronauku u školi i župnoj katehezi, poseban se naglasak stavlja na komplementarnost, a time i prijeko potrebnu suradnju svih mjesta i osoba koje u zajednici imaju posebnu službu i poslanje. Slijedom rečenoga, Dokument kani biti polazištem za novo promišljanje cjelokupne evangelizacije i kateheze. U tom ga smislu valja razumjeti kao smjerokaz u kvalitetnijoj provedbi nove evangelizacije i kateheze. Dakako da se planira o naznačenim usmjerenjima više pozornosti i mjesta dati u smjernicama, odnosno u priručnicima koji bi trebali uslijediti za pojedina pastoralno-katehetska područja, a o tomu je riječ na kraju ovoga Dokumenta.

Naposljetku, kako bi Dokument postao uporištem za promišljanje o što sustavnijem evangelizacijsko-katehetskom djelovanju u Crkvi u Hrvatskoj, poželjno je da dođe u ruke svima koji – bili

ćeničko i kraljevsko dostojanstvo i poslanje koje se prima na krštenju. Sve to, naime, pripada ljepoti, radosti i bogatstvu kršćanskoga života.

to zaređeni službenik, redovnik, redovnica ili vjernik laik – danas više uviđaju potrebu novih iskoraka u pastoralnom radu. On, naime, poziva na hrabrost susreta s *novim*, za što se u njemu mogu pronaći brojne naznake koje upućuju na postizanje cilja nove evangelizacije i kateheze. Nadamo se da će oni koji se putem kateheze susretnu s Kristom jednom moći reći: »Sami smo čuli i znamo: ovo je uistinu Spasitelj svijeta« (Iv 4,42).

Tome bi trebao pridonijeti sadržaj Dokumenta, podijeljen na pet dijelova. *Prvi dio* govori o katehetskim zadaćama Crkve u promijenjenim okolnostima. *Drugi dio* stavlja posebno naglasak na novu evangelizaciju te katehezu u službi spasenjskoga susreta s Kristom. *Treći dio* odgovara na pitanje kome je namijenjena kateheza, s naglaskom na odraslima kao primarnim naslovnici kateheze. *Četvrti dio* nudi konkretne metodološke smjernice kako danas katehizirati. Na kraju, *peti dio* stavlja naglasak na pomake u organizaciji i usklađivanju navještaja i kateheze na svim crkvenim razinama. Posebnost Dokumenta je prijedlog zaključnih poticaja koji, na kraju svakoga poglavlja, otvaraju mogućnosti promišljanja o konkretnom evangelizacijsko-katehetskom djelovanju. Osim njih, Dokument je svjestan potrebe izrade novih priručnika i smjernica za pojedina područja, odnosno pitanja katehetskoga djelovanja Crkve, a što se na poseban način navodi u završnim zaključcima i očekivanjima.

Uvjereni smo da se primjenjivanjem ovdje iznesenih sadržaja u konkretnoj pastoralno-katehetskoj praksi, stvaraju pretpostavke da naša Crkva dobije takav uporišni Dokument koji će njezino evangelizacijsko-katehetsko djelovanje danomice obogaćivati te usmjeravati u duhu Drugoga vatikanskog koncila, nastojanja Opće Crkve u postkoncilskim dokumentima i očekivanja čitavoga Božjeg naroda.

PRVI DIO

KATEHETSKE ZADAĆE CRKVE
U PROMIJENJENIM OKOLNOSTIMA

Katehetske zadaće Crkve u promijenjenim okolnostima

Nitko neće otparati krpe s novog odijela da je stavi na staro odijelo. Inače će i novo rasparati, a starom neće pristajati krpa s novoga. I nitko ne ulijeva novo vino u stare mješine. Inače će novo vino proderati mješine pa će se i ono proliti i mješine će propasti. Nego, novo vino neka se ulijeva u nove mješine (Lk 5, 36-37).

Buđenje, rast i jačanje vjere – u središtu crkvenoga djelovanja

1. Zbog naglih promjena na gotovo svim razinama čovjekova života, posljednjih se godina osjeća sve veća potreba novoga produbljenja i jačanja vjere. Naime, dok kod jednih ona često prerasta u običaj i naviku bez utjecaja na osoban i društveni život, kod drugih se našla na velikoj kušnji ili je naizgled nestala. U traženju odgovora na takvu stvarnost prijeako je potrebno svima, suočeni-ma s raznim pitanjima, trajno pomagati kako bi odgovornije *mislili* na Boga Isusa Krista koji može, uz svjesnije prepuštanje njemu, trajno preobražavati našu egzistenciju.⁴ Upravo je Drugi vatikan-ski koncil, na tragu svekolike obnove Crkve, izričito stavio u središte pozornosti prvenstvo Boga koji nam se objavio u Isusu Kristu. Pritom je, kada je riječ o posredovanju u odgoju istinske vjere, dolazila do izražaja *majčinska* uloga Crkve, koja je pozvana katehezu, prema riječima pape sv. Ivana Pavla II., smatrati svojom »prvenstvenom zadaćom«.⁵

⁴ »Vjerovati znači pouzdati se u milosrdnu ljubav koja uvijek prihvaća, prašta, koja podržava i usmjeruje egzistenciju, koja se pokazuje moćnom u svojoj sposobnosti ispraviti iskrivljenje naše povijesti. Vjera se sastoji u spremnosti prepustiti se preobraziti uvijek nanovo Božjim pozivom.« (LF, br. 1)

⁵ »Crkva je, dakle, kao Majka dužna svojoj djeci dati takav odgoj, po kojem će cijeli njihov život biti prožet Kristovim duhom, a svim narodima isto-

Ta je zadaća za nas još potrebnija nakon što se, ulaskom vjeronauka u školski sustav, cjelovita kateheza kao odgoj u vjeri našla pred zadaćom novoga promišljanja svoje naravi i zadaće. Stoga je razumljivo da je u posljednje vrijeme unutar Crkve u hrvatskom narodu raslo uvjerenje o potrebi jačanja svijesti da je kateheza u svojoj razgranatosti djelo cijele Crkve, odnosno biskupijske i župne zajednice. Zbog toga svi postkoncilski crkveni dokumenti uporno naglašavaju da je svima potreban trajan rast u vjeri, a to znači i cijeloj župnoj zajednici.

Činjenica jest da vjera »ima nužno crkveni oblik, ispovijeda se iz unutrašnjosti Kristova tijela kao konkretno zajedništvo vjernika«⁶. Stoga sve više dolaze do izražaja biskupijska odnosno župna zajednica kao uporišna mjesta za objedinjavanje svih postupaka u odgoju i rastu u vjeri. Posebno je to važno zato što pojačana sekularizacija uzrokuje slabljenje vjere te njezinu marginalizaciju u životu pojedinca i u društvu u cjelini. Odgovor na te izazove poziva posebno župnu zajednicu na dublju obnovu, kako bi svojim cjelokupnim životom bila što boljim *okruženjem* za uključivanje čitavoga Božjeg naroda. Zato je važno razumjeti da se vjeru u mnogim vjernicima ne može jednostavno pretpostaviti. To prijeko potreno uključuje ponovno promišljanje cjelovitoga evangelizacijsko-katehetskog djelovanja, te postavljanja pitanja kako danas katehizirati da Božja riječ više *odjekne*, odnosno da je svatko snažnije doživi kao temeljnu životnu istinu. Upravo je to pravo značenje i smisao kateheze.

dobno ponuditi pomoć za usavršavanje cjelovite ljudske osobe, za dobrobit zemaljskog društva i za izgradnju svijeta koji mora biti sve čovječnije oblikovan« (GE, br. 3). Stoga u cjelokupnom njezinom djelovanju valja imati na umu da je upravo »kateheza uvijek bila i ostat će djelo za koje će se ona uvijek morati osjećati odgovornom«. Štoviše, Crkva je pozvana iznova obnoviti »svoje povjerenje u katehetsko djelovanje kao prvenstvenu zadaću svoga poslanja.« (CT, br. 15)

⁶ LF, br. 22.

2. Činjenica jest da se vjeronauku u školi posvetila iznimna pozornost, kako njegovu sadržaju i metodičkim pristupima tako i vjeronaučnim udžbenicima, te brizi o doškolovanju vjeroučitelja. Istodobno se župna kateheza nije na vrijeme pravilno profilirala, štoviše često se svodila na dulju ili kraću pripremu za primanje sakramenata, a ponegdje je čak i to izostalo. U tom smislu sve više se javlja potreba kvalitetnijega *udruživanja* glavnih odgojnih čimbenika, od obitelji do župne zajednice, uz sudjelovanje vjeroučitelja u školi te teološko-katehetskih stručnjaka. Naime, potrebno je svakako izbjeći opasnost nesvjesnog produbljivanja raskoraka između teološko-kateetskoga promišljanja i konkretnoga pastoralnog župne zajednice.

Ostvarivanje evangelizacije u javnom odgojno-obrazovnom prostoru

3. Činjenica jest da je katehetski pokret u našoj Crkvi bio prilično snažan još od sedamdesetih godina prošloga stoljeća, što se očitovalo osobito kroz katehetske ljetne i zimske škole te prijevođe, ali i izradbu izvornih katehetskih materijala. Dosezi svega toga mogu se iščitavati posebice u negdašnjem biskupskom dokumentu *Radosno naviještanje evanđelja i odgoj u vjeri. Temeljne smjernice o obnovi religioznog odgoja i kateheze* (1983.). Premda je taj dokument bio vezan uz kontekst djelovanja Crkve u komunističkome društvenom sustavu, kada se kateheza (župni vjeronauk) održavala samo u crkvenim prostorima, ipak se može reći da je označio snažan pomak u daljnjemu shvaćanju i provođenju kateheze, odnosno odgoja u vjeri. Naime, u postkoncilskim je godinama rasla svijest o potrebi naglaska na prenošenju vjere kao *radosne vijesti*, a time i o evangelizacijskoj dimenziji kateheze.

Zato spomenuti dokument može i danas dobrim dijelom biti od pomoći u obnovi vjerskoga odgoja i kateheze. U tom smislu treba također istaknuti činjenicu, pogotovo kada se na razne načine želi marginalizirati važnost vjerskoga odgoja, da je taj doku-

ment od iznimne važnosti upravo i zato što govori o cjelovitome općeljudskom odgoju, ne samo vjerskom, s ciljem da se dogodi svestran i skladan razvoj čovjeka u svim njegovim dimenzijama. Postavke poput onih da je vjerski odgoj proces koji se ne odnosi samo na djecu i mlade već i na odrasle i starije osobe, te da je potrebno biti svjestan ne samo sadržaja već i načina promicanja toga procesa, konkretno načina i metoda kateheze, utrle su dobar put za nove načine i mjesta ostvarivanja odgoja u vjeri u vrijeme demokratskih promjena devedesetih godina 20. stoljeća. Tada se, naime, Crkvi u Hrvatskoj pružila mogućnost ponovnoga ulaska u *javni prostor*, konkretno u školu, odakle je bila istisnuta pedesetih godina u doba komunističkoga totalitarizma.

4. Uzimajući u obzir različita promišljanja kako kod nas tako i na europskoj razini, opće je uvjerenje da je Crkva i vjeronaukom u školi i vjerskim odgojem u javnim predškolskim ustanovama znatno dinamizirala svoje evangelizacijsko poslanje. Naime, uz određene poteškoće, osobito na samim počecima, može se reći da je vjeronauk u školi svojom prisutnošću ostvario važnu ulogu u djelovanju Crkve u javnosti, konkretno u prostoru gdje bi se trebao događati cjelovit odgoj i obrazovanje mladih ljudi.

Slijedom rečenoga, svaki se objektivan promatrač može i danas uvjeriti u dalekosežnost *Poruke hrvatskih biskupa o vjerskom odgoju u školi i župnoj zajednici* (1991.), u kojoj se jasno stavlja do znanja da se navještajem evanđelja i vjeronaukom u školi iskazuje specifično služenje u odnosu na mladi naraštaj.⁷ Uostalom, od sa-

⁷ »Crkva se smatra pozvanom i dužnom upoznati sve ljude koji to žele s porukom kršćanske vjere o najdubljem smislu čovjekova života i svijeta. Ona to svoje poslanje na poseban način ostvaruje prikladnim oblicima sustavnog vjerskog odgoja i obrazovanja (vjeronauka) ne samo u crkvenoj (župnoj) zajednici nego i u školi. Na taj način Crkva istodobno ispunja svoju zadaću naviještanja evanđelja i svoju djelotvornu ljubav na području odgoja i obrazovanja mladih naraštaja. Uvođenjem katoličkog vjeronauka u novi školski odgojno-obrazovni sustav u Hrvatskoj, Katolička crkva u Hrvata može potpunije ostvarivati svoje

moga početka isticalo se da je riječ o slobodnom izboru katoličkoga vjeronauka kao školskoga predmeta, čime se ostvaruje izvrsna prilika za upoznavanje i razvijanje svojega vjerskog, nacionalnog i kulturnog identiteta, poštujući pritom sve one koji su različitih kultura i vjera. Štoviše, u vrijeme kada se događa *slabljenje istinskoga smisla života* te kulture življenja u cjelini, Crkva školskim vjeronaukom, kako ističe i *Opći direktorij za katehezu*, »upriscinjuje evanđelje u osobnom i sustavnom kritičkom procesu«⁸. U tome uvjerenju ona je nastojala da se vjeronauk u školi shvati kao iznimna prilika za kritičko prosuđivanje svih životnih ponuda, te u vezi s time kao mogućnost istinskoga shvaćanja Isusove perspektive za oblikovanje života u svjetlu kršćanske vjere. Dakako, to se u cijelosti nadopunjuje u životu crkvene zajednice.

Evandeosko razlučivanje novih kulturalnih izazova

5. Razumljivo je da je ulaskom vjeronauka u školu cjelokupan odgoj u vjeri, osobito u župnoj zajednici, trebalo iznova promisliti. Ta dva vida odgoja vjere, različita ali i komplementarna, pretpostavljaju daleko veću odgojno-katehetsku suradnju svih odgojnih čimbenika, konkretno roditelja, vjeroučitelja te kateheta. Pritom, dok školski vjeronauk, kao i obiteljski odgoj, čini propedeusku odnosno »inicijacijsku zadaću«⁹, narav i zadaća župne kateheze uvelike se mijenjaju. Ta je promjena potrebna jer je društveno okruženje u procesu stalnih razvoja, o čemu svjedoče kako biskupske sinode tako i papinske enciklike te suvremena teološko-

bitno poslanje.« *Poruka hrvatskih biskupa o vjerskom odgoju u školi i župnoj zajednici* (lipanj 1991.) u: AKSA, br. 24 (1098.), (14. lipnja 1991.), Prilog VI., str. 19-21, te u: *Glas Koncila*, 30 (1991.), 23. lipnja, br. 25, str. 3-4, kao i u: HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Plan i program katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi*, Nacionalni katehetski ured HBK i Ministarstvo prosvjete i športa RH, Zagreb, 1998., str. 282-287.

⁸ ODK, br. 75.

⁹ Usp. *Isto*, br. 51.

-pastoralna promišljanja. Ta svjedočanstva upućuju na potrebu u djelovanju, i to ne samo novih eklezioloških poticaja već i praktičnih pomaka koje je potrebno uzimati u obzir. U tom je smislu već pripremni dokument za Biskupsku sinodu o novoj evangelizaciji za prenošenje kršćanske vjere (2012.) upozorio i na *paradigmatu mučeništva*, naglasivši da je »to oblik koji kršćanska *martyria* poprima u današnjem svijetu, prihvaćajući sučeljavanje i s onim novijim oblicima agresivnog sekularizma ili krajnje sekularizacije kojoj je svrha iščezavanje pitanja o Bogu iz čovjekova života«¹⁰. Stoga je zadatak Crkve usvojiti stav *evanđeoskoga razlučivanja*¹¹ s obzirom na utjecaje sekularističkoga procesa, što može pomoći shvaćanju da težište crkvenoga djelovanja valja staviti na odgoj u vjeri koji će voditi dubljemu osobnom i zajedničarskom opredjeljenju za Krista. Ta opcija za Krista pretpostavlja trajno obnavljanu odluku koja traži pravo obraćenje pojedinca i cijele zajednice, što se ne može događati bez trpljenja, sve do neke vrste mučeništva.¹²

6. Radi boljega uvida u složenost situacije koja se desetljećima stvara, valja se ponovno vratiti enciklici pape sv. Ivana Pavla II. *Crkva u Europi*, koja naglašava »kako se naše *crkvene zajednice* bore sa slabostima, umorom i podjelama. I one također trebaju iznova poslušati glas Zaručnika, koji ih poziva na obraćenje, potiče u njima smjelost za nove pothvate i poziva ih da se založe u velikoj zadaći 'nove evangelizacije'«¹³. Posebno je to važno istaknuti u vremenu kada se uočava velik nesrazmjer između čovjekovih tehničkih moći u eri globalizacije i razvoja digitalne tehnologije. U tom kontekstu suvremeni čovjek, ne samo mlađe dobi, pod

¹⁰ *Lineamenta* – XIII. Opća redovna Biskupska sinoda (2011.), br. 7.

¹¹ Kako bi se što bolje razumjela sintagma pape Franje *evanđeosko razlučivanje* potrebno je imati na umu njegovu pobudnicu o navještaju evanđelja u današnjem svijetu (usp. EG, br. 50-86).

¹² Usp. *Isto*, br. 24.

¹³ EiE, br. 23.

utjecajem relativiziranja nekih temeljnih vrijednosti »daje posebno važno mjesto samopotvrđivanju i neposrednim zadovoljstvima«¹⁴. Štoviše, stavljajući u središte vlastiti *ja*, čovjek dolazi u opasnost »da prije ili kasnije posumnja u dobrotu svoga vlastitog života i odnosa od kojih je sastavljen, te u valjanost svoga angažiranja da zajedno s drugima nešto zajedno izgradi«¹⁵. Već je sv. Ivan Pavao II. proročki uočio da suvremeni čovjek, uza sve čudesne pobjede, gubi osjećaj »za najviše stvari i za sam život«¹⁶.

Dakako, u našoj situaciji sve je više na djelu i besperspektivnost zbog još uvijek rastuće ekonomske krize, zabrinjavajućeg iseljavanja i razdvajanja obitelji, te raznih ideoloških prijevora s obzirom na osoban, bračni i nacionalni identitet. Ako se tomu dodaju i *svjetska previranja* koja u posljednje vrijeme dobivaju zastrašujuće razmjere, poput ratova na raznim stranama, progonstava, izbjeglištva i terorizma, nije čudno da počinje prevladavati *strah za preživljavanje* i za sigurniju budućnost. Ipak, ono što najviše zabrinjava jest ugrožavanje obitelji u njezinim temeljima, a posebice što se tiče prenošenja života, odnosno zabrinjavajućega pada nataliteta te općeljudskih i kršćanskih vrijednosti na europskoj razini. Unatoč svemu tome, u ovome vremenu valja se radovati brojnim pozitivnim znakovima, od naglašavanja dostojanstva ljudske osobe, jednakopravnosti u svim demokratskim procesima, humanitarne i ekološke osjetljivosti, do čežnje za pomirenjem i mirom nasuprot pojavi naglašavanja tolikih različitosti.

Evandeoska hrabrost i pastoralno obraćenje

7. U situaciji urušavanja velikih *ideoloških sigurnosti*, ali i širenja osjećaja uznemirenosti i svojevrzne *bezdomnosti*, odgoj u vjeri,

¹⁴ BENEDIKT XVI., *Govor Općoj skupštini Talijanske biskupske konferencije* (29. svibnja 2008.).

¹⁵ ISTI, *Govor sudionicima crkvenog skupa Rimske biskupije* (6. lipnja 2005.).

¹⁶ RM, br. 2.

u najširem smislu riječi, suočava se s brojnim izazovima. Premda ti izazovi otvaraju nove prilike traganja za istinskim smislom, ipak se uviđa slabljenje vjere kao uporišta smisla, što se posebno odražava na međugeneracijsko prenošenje vjere te na važnost tradicije i *memorije*. Upravo zbog toga je postala sve očitijom potreba *razgranate kateheze* koja u sebi sadrži osnovne elemente takvoga cjelovitog odgoja koji bi više smjerao pomaganju čovjeku u trajnom oslanjanju na Krista koji jedini može ispuniti sva očekivanja i nadanja.

Dok brojne promjene mogu katkad djelovati obeshrabrujuće, istodobno one upućuju na potrebu jačanja vjere i nade, te potiču na novo teološko i pastoralno tumačenje *znakova vremena* pomoću prosudbe vjere, u snazi Duha uskrsnuloga Gospodina. Danas se na poseban način valja držati Isusove upute učenicima da im, usprkos svemu što ih očekuje u svijetu, srce ne treba biti uznemireno i prestrašeno (usp. Iv 14,27). Stoga su svi odgovorni za evangelizaciju i katehezu u novim okolnostima pozvani više pokazati da, prema *Poruci* Biskupske sinode (2012.), nema mjesta pesimizmu za one koji su uvjereni da je njihov Gospodin pobijedio smrt i da njegov Duh snažno djeluje u povijesti. Naprotiv, svijetu valja pristupiti s odlučnošću, u sigurnosti da istina na kraju pobjeđuje. U svim izazovima treba prepoznati Božji poziv na hrabro svjedočenje njegova imena.¹⁷

Zato se Crkva ne umara *sijati Božju riječ*, svjesna da su pred njom novi *areopazi* (javni prostori) kao što su škola, svijet medija, politike, kulture i drugo, na kojima želi susresti čovjeka tražitelja smisla. Pritom je uvjereni da dok s jedne strane čovjek pokazuje, barem prema van, odbijanje kršćanskoga poimanja Boga i Crkve, u isto se vrijeme osjeća *povratak svetomu*, odnosno *traženje* nekih oblika duhovnosti. To dokazuje i činjenica da ni kod mladih naraštaja ne prestaje žeđ za religioznim smislom postojanja, makar

¹⁷ Usp. *Poruka Božjemu narodu s XIII. opće redovne Biskupske sinode* (2012.), br. 6.

daju naslutiti da se ne zadovoljavaju nekim obilježjima njima poznatoga kršćanstva. I sama pojava crkvenih pokreta i zajednica vidljiv je znak traganja za nečim *novim*.

Stoga ako je, kako je rekao papa sv. Ivan Pavao II., »kucnuo čas za pothvat nove evangelizacije«¹⁸, krajnje je vrijeme da se to počinje sa svom odgovornošću učinkovitije ostvarivati. Nema koristi od izgovora zbog nesklone situacije ili traženja odgovornosti za zastoje u okolnostima na koje ne možemo uvijek utjecati. Naime, prema riječima pape Benedikta XVI., »sa samokritikom suvremenoga doba mora ukorak ići i samokritika suvremenoga kršćanstva, koje se mora uvijek iznova propitkivati o tome kako ono samo sebe shvaća imajući uvijek pred očima svoje izvorišne osnove«¹⁹.

8. U vezi s iznesenim, župne zajednice pozvane su trajno preispitivati načine svojega poslanja. Naime dok smo, kako je svojedobno rekao papa sv. Ivan Pavao II., sve osjetljiviji i kritički raspoloženi prema nekim kretanjima i usmjerenjima dijela društva, u očekivanju da se zaustavi ili barem znatno umanjí rastakanje tkiva temeljnih ljudskih vrijednosti od poimanja čovjeka u cjelini, posebice istinskoga poimanja braka i obitelji, postaje sve očitija prijeka potreba uvjerenja da je »uvjet da do toga dođe prepravljanje kršćanskog tkiva crkvenih zajednica«²⁰.

Pritom se postavlja pitanje ne bi li pojedine župne zajednice trebale biti otvorenije, manje zauzete sobom i često običajima bez istinskoga odnosa s Kristom, a više otvorene velikoj *temi Boga*, što dakako nije jednostavan zadatak, štoviše često predstavlja istinsko *pastoralno obraćenje*. Zato je, s obzirom na ponovno otkrivanje i oblikovanje vlastitoga identiteta i poslanja, Crkva u svom evangelizacijskom zanosu pozvana tražiti nove putove s obzirom na na-

¹⁸ ChL, br. 34.

¹⁹ SS, br. 22.

²⁰ ChL, br. 34.

rav i zadaću kateheze. Upravo ona može i mora pomoći da župna zajednica u svojoj navjestiteljskoj, slavljeničkoj i svjedočkoj zadaći bude više na tragu očekivanja Crkve.

9. Dakako, u cjelokupnome djelovanju, a što se želi naglasiti i ovim Dokumentom, treba više doći do izražaja *radost* koju se može doživjeti jedino u susretu s evanđeljem, čemu služi i obnovljena kateheza u sklopu nove evangelizacije. Upravo je pospješivanje osobnog susreta s Kristom od presudne važnosti,²¹ što predstavlja najveću životnu radost koja se može postići samo obnovljenim navještajem.

Tako se Crkva cjelokupnim svojim djelovanjem predstavlja kao novi mesijanski narod svjedoka koji je poslan biti u službi Božjega kraljevstva i njegovih obećanja. Moglo bi se reći da se to njezino djelo naviještanja, odnosno evangelizacije, grana i pokazuje u pojedinim osnovnim oblicima crkvenoga djelovanja, to jest: *kerigmi* (navještaj Božje riječi kao spasenja i nade), *liturgiji* (slavljenje Boga kao očitovanja života u punini), *koinoniji* (življenje zajedništva s Bogom i braćom), *dijakoniji* (služenje u znaku bezuvjetne Božje ljubavi) te *martiriji* (svjedočenje koje je Crkva i danas dužna iskazati u sklopu navještaja i življenja evanđelja).

U tome smislu ovaj Dokument, u kontinuitetu s prethodnima te biskupskim poslanicama i posebice dokumentima na razini cijele Crkve, želi biti potporom i uporištem u višestrukoj obnovi odgoja u vjeri, odnosno kateheze u cjelini.

²¹ »Ne postoji ništa ljepše nego biti dotaknut, zatečen evanđeljem, Kristom. Ne postoji ništa ljepše nego poznavati njega i priopćavati drugima prijateljstvo s njime. Zadatak pastira, ribara ljudi, često može izgledati teškim. Ali je lijep i velik, jer je u konačnici služenje radosti, radosti Božjoj koja želi ući u svijet.« (papa Benedikt XVI. u homiliji na dan preuzimanja Petrove službe 24. travnja 2005.)

10. Zaključni poticaji

- a) Za što plodniju evangelizaciju i katehezu potrebno je novo *evanđeosko razlučivanje*, odnosno uočavanje novih kulturalnih izazova koji potiču na zauzetije katehetsko djelovanje, jer se posljednjih desetljeća znatno izmijenila slika našega gledanja na svijet i čovjeka. Zato je potrebno promišljati misli pape Franje o evanđeoskim kriterijima razlučivanja ovoga vremena.
- b) Nastojanjem da s vjeronaukom uđe u *javni prostor*, konkretno u školu, Crkva je u Hrvatskoj učinila jedan od iznimno važnih iskoraka u služenju mladim naraštajima. O tome su pozvani objektivnije promišljati osobito oni koji još uvijek ne vide pravo značenje toga djelovanja Crkve u javnosti, tim više ako su od vjeronauka imali neobjektivna očekivanja.
- c) Valja odati priznanje obiteljima, svećenicima, katehetama u župnim zajednicama, vjeroučiteljima u školama, kao i odgajateljima u javnim predškolskim ustanovama koji hrabro prenose i svjedoče svoju vjeru. Međutim, oni se ne smiju prepustiti apatiji zbog raznih otpora, nego novim žarom sijati Božju riječ, makar katkad i ne dočekali plodove. Pritom je važno osobno obraćenje i veće prijanjanje uz Gospodina, što drugim riječima znači prihvatiti zadatak rasta u svetosti. Svećenici kao »katehete kateheta« i odgajatelji naroda pozvani su još više brinuti se o duhovnom sazrijevanja pojedinaca i skupina.
- d) Zbog znatno izmijenjenih prilika i zahtjeva za veće uočavanje novosti evanđelja te potrebe nove evangelizacije i kateheze, razgranate na više mjesta i načina, danas su potrebni navjestitelji koji više imaju na umu Isusovo upozorenje o *novome vinu i novim mješinama* (usp. Mk 2,22). Otud potreba temeljitijega teološko-katehetskog doškolovanja te praćenja i nove teološko-katehetske literature. Valja zauzeti je proučavati i najnovije mjerodavne crkvene dokumente iz

kojih se mogu crpsti nadahnuća za novu evangelizaciju i katehezu.

- e) Preporučuje se čitanje i tumačenje ovoga Dokumenta kako na biskupijskim i dekanatskim razinama, tako i na razini župne zajednice. Posebno se predlaže njegovo podrobnije tumačenje u sklopu susreta angažiranih vjernika laika u raznim vijećima i povjerenstvima, kako bi i u promijenjenim društvenim i kulturnim prilikama mogao pomoći u osvježivanju i upotpunjavanju djelatne vjere.
- f) Nove prilike upozoravaju pastoralne djelatnike da još više vode računa o prepoznavanju karizmi, prisutnih u vjernicima laicima i u duhovnim pokretima. U tome mnogo veću ulogu treba imati župno pastoralno vijeće.

DRUGI DIO

EVANGELIZACIJA I KATEHEZA
U SLUŽBI SPASENJSKOGA
SUSRETA S KRISTOM

Evangelizacija i kateheza u službi spasenjskoga susreta s Kristom

Isus im pristupi i prozbori: »Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji! Pođite dakle i učinite mojim učenicima sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga i učeći ih čuvati sve što sam vam zapovjedio! I evo, ja sam s vama u sve dane – do svršetka svijeta« (Mt 28,18-20).

Svrha i cilj evangelizacije

11. Stavljajući trajno u središte našega zanimanja Isusov evangelizacijski nalog, danas se pokazuje bitnim još veće zalaganje u uočavanju njegova izvornog značenja. Prisjetimo se da prema novozavjetnim spisima evangelizacija znači svečani navještaj (*kerigma*) o spasenju koje Bog trajno nudi svakomu čovjeku po Isusu Kristu, umrlomu i uskrsnomu. Zato Isus u svećeničkoj molitvi kaže: »A ovo je život vječni: da upoznaju tebe, jedinoga istinskog Boga, i koga si poslao – Isusa Krista« (Iv 17,3). U središtu je, dakle, radosna vijest spasenja, odnosno proglas da se Bog u Isusu Kristu objavio kao Spasitelj, te da je nastupilo vrijeme ostvarenja Kraljevstva nebeskoga. U tom smislu navještaj Kristova vazma (muke, smrti i uskrsnuća) predstavlja vrhunac Božje objave i njezina ostvarivanja u svijetu. Evangelizacija, dakle, bitno smjera prema predstavljanju ljepote i neprolazne novosti susreta s Kristom.²²

²² Biskupska sinoda (2012.) u *Poruci Božjemu narodu* poziva sve u Crkvi da promatraju lice Gospodina Isusa Krista, da ulaze »u otajstvo njegova života, darovanog za nas na križu, potvrđena u njegovu uskrsnuću od mrtvih kao dar od Oca i objavljena nama po Duhu Svetom. U Isusovoj se osobi otkriva otajstvo ljubavi Boga Oca prema čitavoj ljudskoj obitelji. On nas nije htio prepustiti na milost i nemilost našoj lažnoj autonomiji, nego nas je pomirio sa sobom u novom savezu ljubavi.«

Riječ je o tome da se naglasak stavlja ne samo na prihvaćanje Krista kao Spasitelja, već na zadatak dovođenja drugih k njemu, čemu će kateheza posvetiti posebnu pozornost. Ona naime, posebice u mistagoškom dijelu, uvodi u osobni susret s Kristom i oduševljava za radost u vjeri. Stoga evangelizacija, a uz nju i kateheza, neće ispuniti svrhu ako ne istaknu važnost dovođenja drugih k Isusu (usp. Iv 1,35-51).

Pritom treba istaknuti, kako tvrdi *Evangelii nuntiandi*, da je evangelizacija bogata, dinamična i složena stvarnost koju je teško odrediti kakvom djelomičnom i nepotpunom definicijom. Riječ je, naime, o sveukupnome procesu koji označuje najdublji identitet Crkve, koja zapravo postoji da bi evangelizirala.²³ To je proces pomoću kojega Crkva, kao narod Božji, pokrenuta Duhom Svetim, naviješta svijetu evanđelje Božjega kraljevstva. Ona svjedoči među ljudima nov način života i djelovanja koji je njime svečano započeo, odgaja u vjeri one koji se obraćaju evanđelju, a u kršćanskoj zajednici u sakramentima slavi prisutnost Gospodina Isusa i zadobiva darove njegova Duha, kako bi božanskom snagom prožimala svijet.

Ako je, dakle, evangelizacija bitno poslanje Crkve, potrebno joj je pristupiti sa što većom odgovornošću, ne misleći da se ona odnosi uglavnom na *misijске zemlje*. Naprotiv, ona je usmjerena svim kršćanima pa i kada drže da su već evangelizirani. U shvaćanju i životu vjere ona to mora trajno potvrđivati i obnavljati, štoviše u nekim slučajevima i ponovno početi. U tom smislu valja ponoviti riječi spomenute pobudnice: »Još jednom želimo potvrditi da zadaća naviještanja svim ljudima tvori temeljno poslanje Crkve, zadaću i poslanje što uslijed velikih promjena u suvremenome društvu postaju sve hitniji. Da Crkva može naviještati evanđelje, za nju je to zapravo milost i njeno poslanje, njena najdublja raspoznajna crta.«²⁴

²³ Usp. EN, br. 14.

²⁴ *Isto*.

12. Nema sumnje da se u zauzetijem opredjeljenju za evangelizaciju Crkva ne može miriti sa činjenicom da vjera kod znatnoga broja kršćana ima sve manju životnu važnost. To znači da se osjeća sve pozvanijom težiti »da snagom Evanđelja takoreći isprevrne mjerila ljudskoga prosuđivanja, ustaljene vrjednote, interese, mišaona kretanja, ishodišna nadahnuća i životne obrasce koji su unutar ljudskoga roda u suprotnosti s Božjom riječi i njegovim naumom spasenja«²⁵. To pretpostavlja prijeku potrebu smišljenijega izlaska na *poprište života*, ali ne kao neki *suparnik* nego kao svjedok cjelovitoga, a to znači vječnoga određenja čovjeka kako ga je Bog zamislio i u Isusu Kristu pokazao. Otuda potreba zauzetijega djelovanja i svjedočenja, jer Crkva evangelizira pomoću svega što govori i što čini. Štoviše, evangelizacija »poprima puninu svojega smisla samo kad postane svjedočanstvo, kad izaziva udivljenje i obraćenje, kad postaje propovijed i navještaj Radosne vijesti«²⁶.

13. U vidu definiranja nekih pojmova u promišljanju i praksi valja reći da evangelizaciju treba shvaćati kao trajni proces u služenju Riječi, koji se odvija u više etapa. Pozivajući se na dokument *Redemptoris missio*²⁷, mogu se razlikovati, makar zbog njihova prepletanja, tri pravca koja obilježuju djelovanje Crkve:

- *missio ad gentes*, kada je riječ o misijskome djelovanju Crkve u odnosu na daleke narode, ljudske skupine, sociokulturalne kontekste u kojem Krist i evanđelje još uopće nisu poznati;
- *pastoralno djelovanje (pastoral)*, kada je riječ o kršćanskim zajednicama koje su već više ili manje crkveno ustrojene te gorljive u vjeri i životu, u izjarivanju svjedočanstva za evanđelje u ozračju u kojem se odvija pastoralna djelatnost ili skrb Crkve;

²⁵ Isto, br. 19.

²⁶ Isto, br. 15.

²⁷ RM, br. 33.

- *situacija ‘dalekih’*, to jest brojnih skupina krštenih koji su izgubili smisao žive vjere sve dotle da se više ne smatraju članovima Crkve, provodeći život daleko od Krista i njegova evanđelja. Upravo se zbog takvih više govori o potrebi nove evangelizacije.

Stoga, kada se rabe izrazi *misije, misionarska djelatnost* i dr., time se na određen način misli i na proces nove evangelizacije u već kršćanskim sredinama, posebice s obzirom na one koje su se udaljile od Krista i Crkve. Ta se kategorija vjernika gotovo izjednačuje s onom za koju su predviđene misije *ad gentes*, s time da se zahtijeva drukčiji pristup jer kršćanstvo tu na neki način već postoji. Upravo su te osobe, ne samo na europskoj razini, jedna od glavnih briga današnje Crkve. Stoga se postavlja pitanje što i kako učiniti da tzv. nominalni i udaljeni vjernici, praktično neevangelizirani, ponovno susretnu Krista? Zato se evangelizaciju katkad shvaća i kao *missionarsko djelovanje*, bilo da je usmjereno prema onima koji za Krista nisu čuli bilo da su zahvaćeni vjerskim indiferentizmom.

U svakom slučaju evangelizacija, razgranata u niz pravaca i pothvata, bitno je obilježena *svjedočanstvom života*, opredijeljenim za Isusa Krista. Upravo je u situaciji vjerske ravnodušnosti svjedočenje vjere najrječitiji *govor* u navještaju Radosne vijesti i katehezi. Takav govor stječe vjerodostojnost kada uključuje i iskazivanje djelotvorne ljubavi. Iz toga slijedi da istinski evangelizirani čovjek postaje *Isusov čovjek* ispunjen ljubavlju prema drugima. Njegova čovjekoljubivost počiva na sigurnome temelju, na Božjemu sebedarju, od kojega dobiva motivaciju, snagu i ustrajnost.

Zašto nova evangelizacija i kateheza?

14. Aktualizaciji pojma nova evangelizacija pridonijelo je i osnivanje *Papinskoga vijeća za novu evangelizaciju* (2010.), što je posebno došlo do izražaja na XIII. redovitoj Biskupskoj sinodi (2012.). Valja, međutim, istaknuti kako je taj pojam zapravo trajno

prisutan temeljem usmjerenja Drugoga vatikanskog koncila.²⁸ No, nakon što je porasla svijest o dubljem shvaćanju okolnosti odnosno novih kulturalnih izazova, u posljednje vrijeme porasla je i potreba novoga duhovnog dinamizma i žara.

Ipak treba reći da se naglasak na *novoj* evangelizaciji duguje papi sv. Ivanu Pavlu II. koji je na tu zadaću upozorio još potkraj sedamdesetih godina prošloga stoljeća: »Nadošlo je vrijeme jedne nove evangelizacije, kao da se radi o drugom navještaju, iako je u stvarnosti uvijek isti.«²⁹ A nekoliko godina kasnije ističe da je riječ o evangelizaciji »novoj u zanosu, u metodama i u izričajima«³⁰. Upravo će ta definicija ostati trajnom *sintagmom* za svaki govor o novoj evangelizaciji, bez obzira što nije lako odrediti sve njezine domašaje. I spomenuta Biskupska sinoda usredotočila se na uočavanje toga novog pristupa u evangelizaciji, kako bi se Crkva više opredijelila za nove iskorake.

15. Govor o novoj evangelizaciji na poseban je način aktualiziran dolaskom pape Franje na Petrovu stolicu koji, temeljem zaključaka spomenute Biskupske sinode, upućuje Crkvi apostolsku pobudnicu *Evangelii gaudium* (2013.). Kako je poznato, on uvodi neke, za mnoge iznenađujuće, novine. Štoviše, ističe pitanja koja upućuju na neka nova poimanja u poslanju Crkve i prijeku potrebu prikladnijih evangelizacijskih iskoraka. To se u prvome redu odnosi na način poslanja Crkve, pa se može govoriti kako Papa zapravo želi da se više aktualizira koncilaska *slika Crkve* za XXI.

²⁸ Crkva je pozvana »razlučiti prave znakove Božje prisutnosti ili njegovih nauma u događajima, potrebama i željama koje su mu zajedničke s ostalim ljudima našega doba. Vjera, naime, rasvjetljuje sve stvari novim svjetlom i očituje nam Božje nakane o cjelovitom čovjekovu pozivu te tako usmjeruje duh prema potpuno ljudskim rješenjima.« (GS, br. 11)

²⁹ IVAN PAVAO II., *Propovijed* (Mogila, 9. lipnja 1979.), u: AAS 671 (1979.) 865.

³⁰ IVAN PAVAO II., *Govor na XIX. skupštini CELAM-a*, Port au Prince, Haiti, 9. ožujka 1983., 3, u: AAS 75 (1983.) 778.

stoljeće. U tom smislu njegova pobudnica postaje nezaobilaznim *priručnikom* za cjelokupno pastoralno-katehetsko djelovanje pa valja pozdraviti svaku inicijativu koja bi vodila k tome da je dobije u ruke što veći broj vjernika. On, naime, naglašava da Crkva nije *defenzivna* i u obrambenome stavu,³¹ nego misionarska, te kao zajednica učenika misionara preuzima inicijativu.³² Ona prvenstveno objavljuje evanđeosku *sliku Boga ljubavi i milosrđa*, o čemu se najčešće govori u pobudnici. Papa promatra *Crkvu koja ide na periferije* kako bi ljudima približila Isusa Krista.³³ To je Crkva koja radosno evangelizira *ljepotom liturgije*, zajedništvom novih odnosa koje je Krist donio.³⁴ Ona je izrazito svjedočka i nije usmjerena samo na sebe, već je puna misijskoga duha i žara, sa živom željom da dopre do svih ljudi,³⁵ osobito do siromaha. Zbog svega toga ona je još više pozvana na dublje shvaćanje današnjega vremena u svjetlu evanđelja, što joj omogućuje da postavi nove evangelizacijske ciljeve, a to znači i ustroj djelovanja vlastitih zajednica. To zacijelo zahtijeva i pastoralnu preobrazbu,³⁶ pri čemu je važna ne samo administrativna već u prvome redu evangelizacijska i pastoralna dimenzija.³⁷

Konačno, nova evangelizacija ne znači neko *novo evanđelje* jer je Krist uvijek isti jučer i danas (usp. Heb 13,8). Ali ono jest zapravo zauzetije približavanje i pomaganje suvremenome čovjeku da iziđe iz *unutarnje pustinje* te da nađe pravi model čovječnosti koji se očituje u Kristu. Naime, kako kaže papa Franjo, u prenošenju doktrinarnog sadržaja ili kakve ideje bila bi dovoljna knjiga ili ponavljanje kakve usmene poruke. Međutim, ono što se priopćuje u

³¹ EG, br. 45.

³² *Isto*, br. 24.

³³ *Isto*, br. 24, 49, 120.

³⁴ *Isto*, br. 87.

³⁵ *Isto*, br. 31.

³⁶ *Isto*, br. 27.

³⁷ *Isto*, br. 62.

Crkvi i njezinoj tradiciji jest novo svjetlo koje se rađa iz susreta sa živim Bogom u Isusu Kristu, odnosno novo svjetlo koje dira osobu u središtu njezina života te ga cjelovito zahvaća.³⁸

Narav i zadaća kateheze kao temeljnog vida evangelizacije

16. Jasno je da se u tom kontekstu postavlja posebno pitanje *mjesta i značenja kateheze* u cjelokupnome evangelizacijskom poslanju. Pritom je prijeko potrebno imati na umu temeljni okvir koji je izražen na Drugome vatikanskom koncilu: »Katehetska pouka prosvjetljuje i učvršćuje vjeru, hrani život Kristovim duhom, vodi k svjesnom i djelatnom sudjelovanju u liturgijskom otajstvu i potiče na apostolsko djelovanje.«³⁹ Dakako, potrebno je biti svjestan razlike između (prvog) navještaja odnosno proglašenja kršćanske poruke (evangelizacije u najširem značenju) i njezina daljnjeg tumačenja i produbljivanja, odnosno raznih oblika službe riječi, poučavanja, propovijedi – homilije i kateheze. Upravo tu kateheza ima posebno mjesto i značenje, kako bi one koji se opredjeljuju za Krista dublje uvodila u njegovo otajstvo, u življenje i slavljenje vjere u kršćanskoj zajednici. Naime, svima koji se odluče za Krista potrebna je pratnja, upućivanje prema istinskomu obraćenju. U tome smislu *Opći direktorij za katehezu*⁴⁰ smatra upravo katehezu bitnim momentom u evangelizacijskom procesu.

Bitno je, dakle, imati na umu da u odnosu na prvi navještaj (evangelizaciju) kateheza »promiče i pomaže u sazrijevanju toga početnog obraćenja, odgajajući obraćenika u vjeri i uključujući ga u kršćansku zajednicu«⁴¹. Stoga se katehezu smatra temeljnim dije-

³⁸ Usp. LF, br. 40.

³⁹ GE, br. 4; usp. CiC, 788, 2.

⁴⁰ ODK, br. 60-68. Stoga su svi pastoralni djelatnici, osobito katehete i vjeroučitelji, pozvani ponovno se vraćati tom uporišnom dokumentu za shvaćanje i provođenje kateheze, odnosno odgoja u vjeri.

⁴¹ *Isto*, br. 61

lom ili vidom evangelizacije.⁴² Već je Drugi vatikanski koncil istaknuo da »biskupi bdiju nad time da se katehetska poduka s pomnijom skrbi pruži kako djeci i adolescentima tako mladeži i odraslima, jer ona teži tome da vjera osvijetljena naukom bude u ljudima živa, razvijena i djelotvorna«⁴³. Zato i *Opći katehetski direktorij* naglašava upravo važnost značenja vođenja prema zrelosti vjere,⁴⁴ pri čemu kateheza mora trajno imati evangelizacijsku dimenziju. To znači da u njoj neprestano odjekuje, što je i izvorno značenje riječi kateheza (*katehein*), radosna vijest o čovjekovu spasenju. Stoga je potrebno imati na umu da je kateheza proces koji zahvaća um i srce, razum i volju te vodi k radosti vjerovanja i življenja po vjeri. U svakome slučaju ona se mora očitovati u vidu procesa rasvjetljavanja ljudskoga života kao spasonosnoga Božjeg zahvata u kojemu se otajstvo Krista svjedoči u obliku navještaja sa svrhom da potakne i hrani vjeru te dovede do njezina ostvarivanja u životu. U tom smislu valja trajno podsjećati na temeljnu narav i zadaću postkoncilske kateheze koja se sastoji u *tumačenju i produbljivanju* te *u uvođenju* u vjeru i život kršćanske zajednice, o čemu i govore pojmovi koji se uz nju vežu⁴⁵.

⁴² Usp. CT, br. 18.

⁴³ CD, br. 14.

⁴⁴ Usp. OKD, br. 21.

⁴⁵ *Katekumenat*, riječ iz drevne kršćanske starine, označuje stupnjevito upućivanje i vježbanje u vjeri i kršćanskom životu što vodi prema slavlju sakramenata kršćanske inicijacije. Izraz *katekizam* odnosi se prvo na sažetak, odnosno sintezu kršćanske vjere, ali ga se razumije i kao tekst, tj. priručnik za poučavanje u vjeri. Stoga se može reći da je kateheza pouka, s time da to uključuje odgojno djelovanje i proces uvođenja u vjeru. Ključni su, dakle, pojmovi: *formacija, odgoj, proces, dozrijevanje, zajednica, osobe, crkveno služenje*, a svakako na prvome mjestu Božja riječ.

Kateheza kao planirani crkveni odgoj u vjeri

17. Na tragu apostolske pobudnice pape sv. Ivana Pavla II. *Catechesi tradendae*, kateheza se nikako ne može svesti samo na poučavanje osnovnih formula koje izražavaju vjeru,⁴⁶ već je ona odgojni put, odnosno uvođenje u život po vjeri. Stoga se u postkoncilskoj katehezi naglasak više stavlja na vjeru kao Božji dar koji treba bûditi, poticati i promicati njegov trajan rast. Slijedeći načelo da je potrebno »evangelizirati odgajajući i odgajati evangelizirajući«⁴⁷, što se na poseban način događa u katehezi, jasno je da kako čovjek raste tako se i shvaćanje i življenje vjere prilagođuje njegovim mogućnostima. U tome smislu nije dovoljno vjeru upoznati samo u bitnim crtama, i to uglavnom u vrijeme pripreme na sakramente, već je kršćanin pozvan na trajan odgoj i rast u vjeri, na što upućuju svi crkveni dokumenti. Zato ona pripada području čovjekova odgoja do punine, odnosno do što zrelije vjere. Time se kateheza sve više smatra odgojem u vjeri.⁴⁸ Stoga je očito da se o odgoju u vjeri može govoriti kao nečemu što Crkva čini unutar ljudskih odnosno crkvenih posredovanja koja mogu olakšati, pomoći i otkloniti poteškoće u procesu buđenja i rasta stava vjere, ali uvijek u svijesti da ona ostaje vezana uz sebedarno Božje djelovanje i slobodan čovjekov odgovor. Riječ je, dakle, o poticanju aktivnoga suglasja s Božjim nadahnućima, koje se ne može prepustiti improvizaciji i čovjekovoj intuiciji.

Poznato je, naime, da se Božja milost očituje u redovitim prilikama spasenjskoga djelovanja Crkve, jer je sama Crkva spasiteljska Božja milost u svojoj povijesnoj vidljivosti. U tom smislu valja isticati istinsku *odgojnu narav* katehetskoga djelovanja koje treba biti poticaj, pomoć, smišljeno posredovanje u pravcu osobnoga,

⁴⁶ Usp. CT, br. 25.

⁴⁷ Usp. ODK, br. 147.

⁴⁸ Usp. *Isto*, br. 18. Valja reći da se pridaje veliko značenje sintagmi *kateheza – odgoj u vjeri* i stoga je njome obilježen i ovaj dokument HBK, premda se češće u literaturi govori i o *odgoju vjere, u vjeri ili o vjerskom odgoju*.

slobodnoga i pounutarnjenog odgovora na Božju riječ, u službi cjelovitoga životnog projekta. Stoga je kateheza na tragu ljudskoga posredovanja spasiteljskog susreta Boga i čovjeka, uz jasan stav da *svijet vjere* nije prvotno *svijet istina ili stvari*. Riječ je o odnosu Boga i čovjeka, što znači da je kateheza u službi njihova susreta(nja) i zajedništva. Važno je naglasiti da to posredovanje vodi prema zauzimanju stavova, stvaranju *mentaliteta vjere*, odnosno prožetosti života Isusom Kristom. Time se kateheza trajno nadahnjuje, kako ističe *Opći direktorij za katehezu*, na *pedagogiji vjere*, pri čemu »kateheta svoju službu uobličava kao kvalificirani odgojni put, tj. s jedne strane pomaže osobi da se otvori vjerskoj dimenziji života, dok joj s druge strane nudi evanđelje koje mijenja procese shvaćanja, svijesti, slobode, djelovanja, kako bi ona svoje postojanje učinila sebedarjem po primjeru Isusa Krista«⁴⁹. U tom se smislu u postkoncilskoj katehezi dogodio značajan pomak s obzirom na postupnost u odgoju u vjeri do njezine zrelosti, s ciljem da kršćanin stječe *iskustvo vjere*, nešto što mu se ne samo sviđa već što duboko prožima njegov život. To znači da se kateheza izgrađuje i potvrđuje ovisno i o čovjekovoj dobi i sredini u kojoj živi.

Uzevši u obzir da svako društvo, ovisno o tome prema kojim temeljnim ciljevima teži, odgoj i obrazovanje smatra svojom pokretačkom polugom i okosnicom, Crkva je pozvana odgoj u vjeri, odnosno promicanje njezina dozrijevanja, smatrati jednim od osnovnih elemenata svojega života i trajne obnove. Štoviše, svatko se može prije ili kasnije uvjeriti da bez istinske kateheze Crkva ne može napredovati, odnosno biti misionarska zajednica. Slijedom toga, suvremeni bi katehete kao odgojitelji trebali biti pozorniji na sliku prvih Isusovih učenika koji su, susrevši Isusa, druge dovodili k njemu.⁵⁰

⁴⁹ *Isto*, br. 147.

⁵⁰ U tome je važan primjer apostol Andrija koji svojega brata Petra dovodi Isusu, ili pak Filip koji nalazi Natanaela i javlja mu da je našao Onoga o kojemu je pisao Mojsije (usp. Iv 1,40-42.45-46).

18. Kateheza je zapravo *crkveni čin*, bez obzira događala li se u obitelji, kao *Crkvi u malom*, u kršćanskoj odnosno župnoj zajednici, ili na vjeronauku u školi. Stoga treba reći da prijanjanje uz Krista nužno pretpostavlja i uključivanje u crkvenu zajednicu pa je zato upravo crkvena dimenzija bitna u definiranju naravi i zadatke kateheze.

U promišljanju o katehezi potrebno je naglasiti da je Crkva pozvana osigurati prenošenje nauka *i poznavanja sadržaja vjere* (*fides quae*), ali i *osigurati načine* kateheze koji bolje promiču dozrijevanje stavova, odnosno *mentaliteta vjere*, koji postaje kršćaninov životni plan (*fides qua*). Sažeto rečeno, kateheza vodi poznavanju Božje riječi i predaje Crkve koja snagom Duha Svetoga prerasta u vjeru te počinje prožimati čitav čovjekov život. Ta se vjera slavi i jača po sakramentima Crkve i ispovijeda i svjedoči u životnome okruženju. Pritom treba reći da katehezu valja ugrađivati u cjelokupno evangelizacijsko i pastoralno djelovanje, u trajnome odnosu s liturgijom i dijakonijom. U tom se smislu ne može zanemarivati jedna djelatnost na račun druge, ili pak sve svoditi na jednu od njih.

Radosna vijest: temeljna okosnica u sadržaju nove evangelizacije i kateheze

19. Od iznimne je važnosti što se u postkoncilskoj evangelizaciji i katehezi naglasak stavlja na *nov život*, i to život u punini koji Krist donosi. Radosna vijest koju Isus naviješta, biblijskim rječnikom govoreći »kraljevstvo Božje«, jest u pobjedi nad grijehom i samom smrću, što se dogodilo Isusovim uskrsnućem. Od čovjeka se očekuje promjena života, obraćenje i trajno vjerovanje toj Radosnoj vijesti. Jasno je da objava sadrži osnovan nauk o Bogu i čovjeku te uključuje i njegovo novo moralno ponašanje koje neće biti vjerodostojno ako trajno nije utemeljeno na Kristu kao prvini novoga čovječanstva, odnosno na događaju Vazma (muke, smrti i uskrsnuća). To valja naglašavati jer jedino kršćanska vjera ima Kri-

sta koji je umro i uskrsnuo da nas oslobodi od zla (otkupi) i otvori nam nadu da bismo i mi, snagom njegova duha, mogli pobjeđivati zlo i prijeći granicu smrti. Stoga, uz govor o grijehu od kojega nas je Krist svojom smrću i uskrsnućem oslobodio i spasio, valja u katehezi više govoriti o radosti Božjega spasenja koja je objavljena već na *Gori blaženstava*. Kraljevstvo Božje, naime, ostvarilo se u Isusu Kristu i blago onome tko ga prihvaća, uz trajno ulaženje u dubine njegova bogatstva. U tom smislu je temeljan naglasak novoga navješćaja u tome da valja ostaviti sve ono što nas *veže i zarobljava*, a prionuti uz pronađeno dragocjeno blago (usp. Mt 13,44).

20. Iako je to, barem u prvoj fazi opredjeljenja za Krista, teško prihvatiti, kao što je to bilo i s njegovim učenicima, ipak im je na kraju postalo jasno da je i sâm križ radosna vijest. Zato se ne treba čuditi što ga apostol Pavao veže uz glagol *evangelizirati* (usp. 1 Kor 1,17-18). Upravo Isusova muka i trpljenje otkrivaju svu puninu Božje ljubavi, odnosno koliku nam je i na koji način milosrdnu ljubav Bog iskazao (usp. Iv 3,16-18). Tu se očitovala vrhunska Božja solidarnost sa čovjekom. Otada križni životni put i *prolazak* kroz samu smrt nije više krah nego nagovještaj novoga života. Ako je Bog tako supatio sa čovjekom, onda je ovaj pozvan uzvratiti takvom ljubavlju ne samo prema njemu nego i prema svakomu drugomu čovjeku. Ako bismo htjeli najkraće izreći sadržaj i cilj navješćaja koji mora biti u temelju kateheze, treba isticati da raspeti, umrli i uskršli Krist omogućuje istinsko čovjekovo oslobođenje i međuljudsku solidarnost. I nema drugoga puta nego prionuti uz njega i za nj svjedočiti. Dakako, za to je prijeko potrebno osnaživanje euharistijom kao spomenom, odnosno aktualizacijom Isusove pashe, jer je ona vrhunac i izvor kršćanskoga života i Crkve u cjelini.

Veća otvorenost i poslušnost nadahnućima Duha Svetoga u ostvarenju evangelizacijsko-katehetskog poslanja

21. Svjesni da Duh Sveti uvodi Crkvu u sve dublju istinu o njoj samoj i njezinu poslanju u svijetu (usp. Iv 16,13), odnosno da je on jamstvo ostvarenja Isusova navještaja, a time i Božjega nauma o nastajanju *novoga neba i nove zemlje*, i u katehezi je potrebno isticati daleko veću otvorenost njegovim nadahnućima. Crkva je pozvana trajno moliti da je Duh ispuni svojim darovima, kako bi raznim oblicima svojega djelovanja uvijek pokazivala nov duhovan dinamizam. Naime, bez veće otvorenosti i poslušnosti poticajima Duha, a time i traženja njegove snage, ne može se očekivati obnova lica zemlje.

Podsjećamo da se u navještaju i katehezi, počevši od sakramenata kršćanske inicijacije, ne govori dovoljno zauzeto o otvorenosti i pozornosti djelovanju Duha Svetoga. Pred župnom zajednicom je stoga zadaća revnijega prepoznavanja djelovanja Duha Svetoga te oslanjanja na njegovo svjetlo i snagu. On nas jedini može poučiti i osnažiti za vjeru, kadru prepoznati Boga koji dolazi u susret čovjeku, kako lijepo naučava Drugi vatikanski sabor kada govori o poslanju i djelovanju Duha Svetoga u Crkvi.⁵¹ Pritom je važno voditi računa o dalekosežnosti riječi pape sv. Ivana Pavla II. da je *protagonist* misijskoga poslanja Crkve upravo Duh Sveti.⁵²

Ne smijemo se umoriti u naglašavanju da nas Duh Sveti sve dublje uvodi u tajne Božjega kraljevstva koje je Isus došao uspostaviti (usp. Iv 16,12-13). Iz svega proizlazi da evangelizacijski žar, oduhovljenost i oduševljenost, što je dar Duha Svetoga, trebaju

⁵¹ Usp. LG, br. 4 i 12.

⁵² »Naše doba, s čovječanstvom u neprestanom pokretu i traženju, zahtijeva nov zamah misionarskog djelovanja Crkve. Obzori i mogućnosti misije šire se, i mi kršćani pozvani smo na apostolsku srčanost kojoj je uporište u Duhu. On je protagonist misije!« (RM, br. 30)

biti daleko prisutniji u evangelizacijsko-katehetskom djelovanju Crkve. Naposljetku, važno je naglasiti istinu vjere da je za pravi *Credo* potrebna »Božja milost koja predusreće i potpomaže te unutarnja pomoć Duha Svetoga, koji srce treba pokrenuti i obratiti ga k Bogu, otvoriti oči uma te svima dati ugodnost pristanka i vjerovanja istini. A da razumijevanje objave bude sve dublje, isti Duh Sveti svojim darovima vjeru sveudilj usavršuje.«⁵³

Nezaobilazni sadržajni naglasci i katehetski kriteriji

22. Na temelju različitih mišljenja, teoloških rasprava te dokumenata, u posljednje vrijeme katkad se vjernik može naći u svojevrsnoj nedoumici u vezi s pitanjem: što je naša vjera, što je vjera Crkve, odnosno što je u temeljima kršćanstva? Odgovor bi mogao biti jasan, pogotovo nakon što je objavljen *Katekizam Katoličke Crkve* (1992.), osobito njegov *Kompendij* (2005.). Jer on je, kako kaže i *Opći direktorij za katehezu*, »čin učiteljstva pape kojim on u naše doba snagom apostolske vlasti normativno sažimlje globalnost katoličke vjere te je pruža kao uporište za vjerodostojno izlaganje sadržaja vjere ponajprije Crkvama. (...) On je službeni priručnik za prenošenje evanđeoske poruke i za sveukupnost katehetskoga čina.«⁵⁴ U tom se smislu može zaključiti da je Crkva, držeći se temeljnih sadržaja KKC-a, u njegovoj aktualizaciji danas ipak pozvana usredotočiti se na ono *što je bitno i što oblikuje kršćanski identitet*. Jer valja priznati da neki vjernici u brojnim vjerskim formulama, obredima, tradicijama i pobožnostima ne uspijevaju otkriti sržnu evanđeosku poruku. Štoviše, čak i oni vjernici od kojih se to očekuje često ne poznaju osnovnu *gramatiku vjere*.

Dakako, ne može se očekivati od svih, pogotovo ne od djece i mladih pa i velikoga dijela odraslih, da poznaju cijeli nauk Crkve, što ostaje zadatak i ideal za cijeli život. S druge strane, naglasak

⁵³ DV, br. 5.

⁵⁴ ODK, br. 120.

nije samo na znanju nego na usvajanju stavova. Štoviše, i na najrelevantnijim skupovima na razini sveopće Crkve posljednjih se godina naglašava da valja imati na umu tzv. postkršćansko vrijeme, a to znači da novi naraštaji mogu nanovo biti zahvaćeni ponajprije poticanjem istinskoga osobnog i zajedničarskog upoznavanja Isusa Krista te usvajanja njegovih stavova, pri čemu *iskustvo* igra važnu ulogu. Pritom valja biti krajnje oprezan kada se kršćanstvo nastoji svesti na nešto *jači humanizam*, na određenu etičnost te skladnije življenje u različitosti na crti multikulturalnosti i multikonfesionalnosti.

23. Onaj koji uvodi u vjeru, već od roditelja pa do službenika Crkve, opravdano se pita na što je prijeko potrebno staviti naglasak, odnosno što je ono bitno što objedinjuje cjelovit poklad vjere Crkve.⁵⁵ Valja naglasiti potrebu što jasnijega formuliranja kršćanskoga vjerovanja koje će biti kristološki i soteriološki usmjereno. To pretpostavlja i potrebu da svi oblici pobožnosti i molitveni obrasci imaju poučan i odgojni, odnosno katehetski karakter. Drugim riječima, potrebno je ići prema takvim razumljivim *formulama vjere* u kojima će, uz ostalo, doći do izražaja istinski lik Kristova vjernika i člana Crkve.

Negdašnja je kateheza (vjeronauk) više vodila brigu o kronološkom vidu *povijesti spasenja* (od stvaranja svijeta, istočnoga grijeha, itd.), pri čemu nije dovoljno dolazila do izražaja njezina cjelovitost, osobito njezina kristocentričnost. Zahvaljujući smjernicama Drugoga vatikanskog koncila i postkoncilskih dokumenata te teološko-katehetskom promišljanju, valja više voditi računa o temeljnoj okosnici kateheze, a to je evanđelje Isusa Krista kao radozna vijest spasenja, koje se jedino po njemu ostvaruje i dovršava.

⁵⁵ Usp. ŽKOŽZ, br. 48. Posljednjih se godina, posebice u odnosu na određene krugove vjernika, osjeća potreba za tzv. zgusnutom evangelizacijom i katehezom, s naglaskom na bitnom, ali i za onom *radosnom* dimenzijom koja vjeru čini poželjnom.

Jedini on objavljuje dubinu Božjega bogatstva, Božju trojstvenost. Stoga upravo vjeru u Trojedinoga Boga valja isticati kao bitnu i neusporedivu novost u kršćanskoj ispovijesti. To znači da je osim o ekleziološkoj i kristološko-spasenjskoj stvarnosti važno imati na umu ponajprije trinitarnu dimenziju kršćanske vjere.⁵⁶ Zahvaljujući Božjemu zahvatu u *punini vremena* po Isusu Kristu, njegovu utjelovljenju i vazmenom otajstvu, što predstavlja dva stožera u povijesti spasenja, otvara se put istinskoj vjeri koja otkriva perspektivu vječnosti u Bogu.⁵⁷

To je vjera naša – vjera Crkve

24. Kako je prethodno većim dijelom istaknuto, potrebno je *na jednom mjestu* više naglasiti temeljan *sažetak* kršćanske poruke, uza sve to što pokušaj može biti nedostatan. Bitno je imati na umu da je cijela kršćanska poruka usredotočena na Božji plan spasenja koji se, ako dobro proučimo Bibliju i slijedimo učiteljstvo Crkve,⁵⁸ a na tragu *hijerarhije istina*, može pokušati izreći na sljedeći način.

⁵⁶ Od posebne je važnosti »da Crkva zna dobro spojiti ispovijest kristološke vjere, *Isus je Gospodin*, s trojstvenom ispoviješću, *Vjerujem u Oca, Sina i Duha Svetoga*, jer su to dva načina izražavanja iste kršćanske vjere. Tko se zbog prvog navještaja obrati Isusu Kristu i prizna ga Gospodinom, počinje proces, potpomognut katehezom, koji nužno završava u izričitoj ispovijesti Trojstva.« (ODK, br. 82).

⁵⁷ Papa Franjo u enciklici *Lumen fidei* naglašava: »Vjera se rađa u susretu sa živim Bogom koji nas zove i koji nam objavljuje svoju ljubav, ljubav koja nam prethodi i na koju se možemo osloniti kako bismo bili čvrsti i kako bismo uz-mogli sagraditi život. Preobraženi ovom ljubavlju zadobivamo nove oči, imamo iskustvo da je u njoj sadržano veliko obećanje punine te nam se otvara pogled na budućnost. Vjera, koju primamo od Boga kao nadnaravni dar, dolazi kao svjetlo na putu, svjetlo koje usmjeruje naš hod u vremenu.« (LF, br. 4)

⁵⁸ Tako već imamo primjer sažetka temeljne kršćanske poruke koju donosi sv. Augustin kao sadržajnu okosnicu početnicima u vjeri, te pritom navodi potrebu usredotočivanja na osnove *kerigme*. Poznato je da su sedamdesetih godi-

- a) Bog je Stvoritelj svijeta i čovjeka, dobar i milosrdan Otac, i njegovo je milosrđe *srce* povijesti spasenja, premda nam se u isto vrijeme čini *dalekim*, ali i izrazito *prisutnim*. Pri tomu treba biti svjestan da je vjera u trojedinoga Boga bitna i neusporediva novost u kršćanskoj ispovijesti koja se izravno i konkretno odražava na poimanje i razumijevanje samog čovjeka, Crkve i društva.
- b) Božja prisutnost se najviše očituje u objavi po Isusu Kristu. Naime, »u Isusu Kristu Bog ne samo da govori čovjeku nego ga traži. Utjelovljenje Sina Božjega svjedoči da Bog traži čovjeka. (...) To traženje se rađa u dubini Božjoj i ima svoj vrhunac u Utjelovljenju Riječi. Ako Bog ide u potragu za čovjekom, stvorenim na sliku i priliku svoju, to čini jer ga vječno ljubi u Riječi, a u Kristu ga želi uzdignuti na dostojanstvo posinstva. (...) Tražeći čovjeka po Sinu, Bog ga želi navesti da napusti putove zla na kojima se sve više udaljuje. 'Osloboditi ga' tih putova znači omogućiti mu da shvati kako se nalazi na krivim putovima; znači poraziti zlo rašireno u ljudskoj povijesti. Poraziti zlo: eto Otkupljenja.«⁵⁹ Gotovo sve religije na svoj način govore da čovjek treba biti spreman žrtvovati se za Boga, čak dati i vlastiti život. Međutim, jedino kršćanska vjera ima u svome središtu epohalan *događaj* da je Sin Božji dao svoj život za čovjeka. U temelju kršćanskoga navještaja jest proklamacija da je »Isus Krist Gospodin, na slavu Boga Oca« (Fil 2,11), te tko bude zazivao njegovo ime bit će spašen (usp. Rim 10,9).
- c) Budući da je Božje kraljevstvo koje je Isus naviještao i ostvario srce i cilj cijele povijesti spasenja, u katehezi, osobito odraslih, valja mu posvetiti mnogo veću pozornost. Naime, na tom području vlada prilično nesnalaženje i nerazumijeva-

na prošloga stoljeća mnogi teolozi pokušali sastaviti suvremene formule vjere, što očito ostaje područje i današnjih razmišljanja u traženju *novoga govora vjere*.

⁵⁹ TMA, br. 7.

nje. Da bi se to što bolje shvatilo, valja istaknuti misao pape sv. Ivana Pavla II. da je kraljevstvo Božje »prije svega osoba koja ima lice i ime Isusa Nazarećanina, slike nevidljivoga Boga«⁶⁰. Slijedom rečenoga, temeljno znanje kršćanina jest da se Božji plan spasenja čovjeka ili kraljevstvo Božje očituje i u potpunosti ostvaruje u Isusu Kristu, u cjelokupnomu njegovu djelovanju, a na najizrazitiji način u njegovoj smrti i uskrsnuću, činu vrhunske ljubavi spram čovjeka. Evanđelje križa, prema apostolu Pavlu, jest izvor radosti jer se tu pokazuje do koje je mjere Bog ljubio čovjeka, koliko je njegovo milosrđe da je u Kristu pokazao vrhunsku solidarnost prema njemu (usp. Rim 5,7-8). Time je Bog omogućio nadilaženje zla i postizanje spasenja, što je izvor nade za cijelo čovječanstvo jer se u tome vidi što znači da smo postali posinjena Božja djeca te braća i sestre međusobno. U središtu pozornosti suvremene kateheze, dakle, mora više doći do izražaja cjelovitost shvaćanja i življenja pashalnog otajstva. Otud je i nužnost vraćanja na izvore vjere, na ono što se događa u vazmenom bdjenju, u »majci svih svetih bdjenja« (sv. Augustin). Zato je i inzistiranje Crkve na zajedništvu svih kršćana u tom slavlju, bez nepotrebnih izdvajanja.

- d) Od temeljne je važnosti okupljanje svih ljudi u nov Božji narod u kojemu je sâm Bog na djelu snagom poslanja i djelovanja Duha Svetoga. Crkva je u službi toga Božjeg plana pozvana ostvarivati ga svim sredstvima koja joj je Krist predao. Tu su, uz njegovu poruku, posrijedi spasiteljski čini odnosno sakramenti. Tako po njima sudjelujemo u samome životu Isusa Krista; njegov život ulazi u naš život i prožima ga. To pretpostavlja najveću moguću radost da je Bog svakomu namijenio odgovorno mjesto u tome planu, dajući svima snagu kako bi ostvarili poslanje naviještanja njegovih veličanstvenih djela.

⁶⁰ RM, br. 18; usp. GS, br. 22.

- e) Božja spasiteljska ljubav je izvor svega. Ona nadilazi sva čovjekova mišljenja i očekivanja, što znači da se cjelokupno Božje djelovanje sastoji od bezbroj inicijativa u korist čovjeka. Prema tome, temeljna stvarnost evanđelja jest Božja ljubav koja spašava. Upravo od te činjenice mora početi svaka obnova, osobito danas nova evangelizacija i kateheza, kako bi se pokazalo da je kršćanstvo put prema istinskomu životu ili put života, i to vječnoga. To je srž evanđelja, odnosno *vrata* kroz koja se može lakše prići čovjeku, osobito indifereentnom ili razočaranom sobom i životom.
- f) Pritom je kateheza trajan proces po kojemu se čovjek uvijek iznova u Kristu obnavlja, prelazeći iz *staroga u novoga čovjeka* u Kristu (usp. Ef 4,17-24). To se događa usvajanjem Kristovih stavova, što određuje i kršćaninov moral.⁶¹ Susret s uskrslim Kristom temeljno preobražava život i pretvara ga u poslanje. Valja imati na umu riječi pape Franje s obzirom na usredotočenost na bitno, ljepše i privlačnije u kršćanskoj vjeri: »Sve objavljene istine proizlaze iz istoga božanskog izvora i u njih se vjeruje istom vjerom, ali neke su od njih važnije jer izražavaju samu srž evanđelja. U toj temeljnoj srži blista ljepota Božje spasiteljske ljubavi očitovane u Isusu Kristu umrlom i uskrsлом.«⁶²
- g) Stoga su pri uvođenju u vjeru navjestitelji i katehete pozvani ispravno shvatiti jedan od temeljnih naglasaka nove evangelizacije. To znači da je ona *nova u izričajima* kako bi se još više istaknuo srž evanđelja. Zato je važan *postupak razluči-*

⁶¹ U tom smislu, pozivajući se na ostale crkvene dokumente, ODK kaže: »Govor na gori, u kojem Isus nastavlja Dekalog i utiskuje mu duh blaženstva, nužno je uporište u moralnom obrazovanju koje je danas toliko potrebno. Evangelizacija koja također uključuje navještaj i moralnu ponudu širi cijelu svoju potražiteljsku snagu kada, s naviještenom riječi, zna ponuditi i življenu riječ. To moralno svjedočanstvo za koje priprema kateheza, mora znati pokazati društvene posljedice evanđeoskih zahtjeva.« (ODK, br. 85)

⁶² EG, br. 36.

vanja, što je naglasio papa Franjo, jer »postoje crkvene uredbe ili zapovijedi koje su bile vrlo učinkovite u drugim razdobljima, ali koje danas nemaju istu odgojnu moć usmjeravanja i oblikovanja ljudskih života. Sveti Toma Akvinski isticao je da postoji *sasvim malo* zapovijedi koje su Krist i apostoli dali Božjem narodu. Citirajući svetog Augustina, on je iznio opažanje kako treba biti umjeren u inzistiranju na zapovijedima koje je Crkva poslije dodala, *da ne opterećuju život vjernika* i ne pretvore našu vjeru u ropstvo, kada je *Bog u svojoj ljubavi htio da ona bude slobodna*.⁶³ Bilo bi pogrešno zaključiti kako se time relativiziraju neke Božje istine i zapovijedi. Naprotiv, valja trajno imati na umu cjelovitu biblijsku poruku spasenja, te napredak u vjeri Crkve danas, vođene Duhom Svetim.

Nema sumnje da kršćanska vjera nužno ima *marijansko obilježje*, što znači da je bitno imati na umu mjesto Blažene Djevice Marije u Kristovu otajstvu, a na osobit način njezinu otvorenost Božjim nadahnućima, i vjeru koja ostaje trajan primjer vjere svakoga kršćanina. Naime, osim što ju svaki kršćanin štuje kao Bogorodicu, Majku Isusovu, jer je u njoj Duh Sveti oblikovao Kristovu ljudsku narav, prema riječima pape sv. Ivana Pavla II. koji je, pozivajući se na Drugi vatikanski koncil (LG, 58), rekao da Crkva »na svom putu napreduje i stupa onim istim putem kojim je išla Djevica Marija koja je napredovala na putu vjere i vjerno sačuvala svoje sjedinjenje sa Sinom sve do kraja«⁶⁴. I dok štujemo Majku Kristovu kao ljubaznu Majku, u njoj gledamo ne samo uzor vjere, nade i ljubavi, već nam je u isto vrijeme zagovornica i zaštitnica.

Slijedom svega navedenog evangelizator i kateheta, na tragu istinske pravovjernosti, moraju trajno biti svjesni da je ključno pi-

⁶³ EG, br. 43.

⁶⁴ IVAN PAVAO II., *Redemptoris mater* (Otkupiteljeva majka) – 25. ožujka 1987., Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 83, Zagreb, 1987. Ta bi enciklika trebala poslužiti kao uporišna točka u župnoj katehezi kada je riječ o Blaženoj Djevici Mariji, a posebice u *marijanskim zajednicama*.

tanje kako navijestiti da je Isus Sin Božji, Spasitelj, odnosno da sve što je živio, činio i govorio vodi čovjeka prema spasenju. Još konkretnije: Isus iz Nazareta jest istinski Mesija, Bog ga je uskrisio od mrtvih i time je postao Gospodin i sudac živih i mrtvih. U njemu se događa istinska okrenutost i ljubav Boga prema čovjeku. Crkva se ne smije *umoriti* da cijelom svijetu, na što uvjerljiviji način, naviješta da je Isus jedini »kamen zaglavni« čovjekova života, jer »nema ni u kome drugom spasenja. Nema uistinu pod nebom drugoga imena dana ljudima po kojemu se možemo spasiti« (Dj 4,11-12).

25. Na kraju treba istaknuti, slijedeći i *Opći direktorij za katehezu*,⁶⁵ da je od bitne važnosti imati na umu sržne sadržaje i kriterije za izlaganje poruke. Premda poruka mora biti *utjelovljena* u svakomu povijesnomu trenutku, prilagođena osobama i prilikama tako da bude značajna, ona mora sačuvati evanđeosku cjelovitost. Zato valja upozoriti da temeljem usmjerenja najnovijih crkvenih dokumenata s obzirom na nove izričaje u evangelizaciji, valja pristupiti teološko-katehetskom obogaćivanju pojedinih izražaja vjere. To znači da je ponegdje prijeko potrebno posuvremenjivanje i molitvenika kao osnovnih izričaja vjere i pobožnosti, jer oni su na neki način prvi *obiteljski katekizam*. Odgovornost je na svima, od teološko-katehetskih stručnjaka pa dalje, da rade na boljem teološkom razumijevanju, osvjetljavanju, a time i prihvaćanju *istina vjere*, što će biti vidljivije u ponekim aktualnim obrascima (primjerice, šest istina kršćanske vjere ili pet crkvenih zapovijedi, i drugo).⁶⁶

U tome smislu bit će potrebno ponovno razmisliti o određenim *ispitima savjesti* prije *prve ispovijedi*, ali i inače. Nije ovdje

⁶⁵ Usp. ODK, br. 97.

⁶⁶ Postavlja se ozbiljno pitanje pretiskavanja starih, a i novijih molitvenika i katekizama koji ne sadrže koncilske i postkoncilske teološke i katehetske naglaske u shvaćanju objave i vjere u cjelini.

mjesto za cjelovitu raspravu o tome, ali valja podsjetiti na ono što govori *Direktorij HBK za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*: »Dobar ispit savjesti je osnovni, a nekada i nenadomjestivi uvjet za valjanu i plodonosnu ispovijed. Nedostaci i neuspjesi često su posljedica nepravilnog, predloženog i obavljenog ispita savjesti. Kao katehetska pomoć mogu biti od koristi dobro sastavljeni formulari ispita savjesti. Pritom valja upozoriti i na neke neprikladne oblike s teološkog stajališta, u kojima ne odzvanja radost oproštenja i pomirenja. Zato je potrebno da biskupijski, liturgijski i pastoralni uredi provjere neke takve ponude i upozore na neprikladnosti.«⁶⁷ To znatno uvjetuje i drukčiji pristup sakramentu pomirenja, kao prilikom za susret s Božjim milosrđem.⁶⁸

Novo vrjednovanje katekumenata i katekumenske dimenzije u katehezi

26. Još je u početku devedesetih godina prošloga stoljeća u Hrvatskoj učinjen značajan iskorak s dokumentom hrvatskih biskupa *Pristup odraslih u kršćanstvo* (1993.), koji je sačinjen na temelju *Reda pristupa odraslih u kršćanstvo* (1972.). On je mnogim pastoralnim djelatnicima bio od velike pomoći pri odgovornijemu postavljanju s obzirom na pripravu mladih i odraslih koji su tražili sakramente kršćanske inicijacije. Hrvatski biskupi, uočavajući fenomen sve većega broja onih koji nakon demokratskih promjena žele primiti sakramente kršćanske inicijacije, tj. biti kršteni, koriste priliku da upozore dušobrižnike, kandidate za katekumenat i sve članove naroda Božjega da je pristup kršćanstvu veoma ozbiljna odluka. »Taj pristup ovisi ponajprije o ispravnosti i motivima na temelju kojih se želi postati kršćaninom. Pristup u Crkvu, nadalje, ovisi i o spremnosti poći putem katekumenata s obzirom na njegovo trajanje, njegove teme i njegovo liturgijsko izvođenje. Tko

⁶⁷ DPS, br. 140.

⁶⁸ Usp. EG, br. 44 i 47. Vidi također MV.

želi kratki katekumenat odnosno 'katekumenat na brzinu', ne uvjerava nas da misli odviše ozbiljno i da je u sebi slobodan.⁶⁹ Nažalost, čini se, da taj dokument danas nije dovoljno prisutan u katehetskoj praksi naše Crkve.⁷⁰ Može se također steći dojam da je uvelike oslabio pastoralno-katehetski intenzitet s obzirom na shvaćanje i ostvarivanje katekumenata.

Ponovno upućivanje na važnost katekumenata dogodilo se i putem spomenutoga *Direktorija HBK o pastoralu sakramenata u župnoj zajednici*. Zbog nedostatnoga shvaćanja važnosti katekumenata, nekad i znatnoga skraćivanja njegova trajanja, posljednjih godina raste svijest o potrebi svjesnijega katekumenskog pristupa u cjelovitom pastoralu. U tome smislu osjeća se potreba nove prilagodbe priručnih materijala za pojedinačnu i zajedničku pripremu mladih i odraslih, te za što veću i jaču institucionalizaciju katekumenata.

Naime, dobar dio postojećih mehanizama prenošenja vjere sve više pokazuje svoje slabosti. One se najviše očituju u praksi u kojoj je kateheza poglavito ili jedino namijenjena djeci, a ne vodi se računa o mladima, studentima, odraslima, posebice roditeljima. Međutim, svima je potrebno trajno ulaženje u prvi navještaj Isusa Krista i njegovo produbljivanje, kako bi se ušlo u novo zajedništvo s njime; odnosno, kako kaže Tertulijan: *Fiunt non nascuntur christiani* (kršćani se ne rađaju nego nastaju). Očito valja dublje shvaćati i vrednovati sâm pojam *inicijacije* kao procesa koji počinje iz

⁶⁹ POUK, Uvodna riječ hrvatskih biskupa, br. 1. Uputno je ponovno razmotriti tri teološko-pastoralna priloga hrvatskih teologa: *Povijesno-dogmatsko utemeljenje katekumenata*, *Pastoralno-teološko opravdanje katekumenata u biskupijama Hrvatske*, te *Eklezijalno-župna ukorijenjenost katekumenata*.

⁷⁰ Obično pastoralni djelatnici ponavljaju zahtjev da dobiju nešto konkretno u obliku pomagala. A upravo spomenuti biskupski dokument donosi tridesetak kateheza u povodu raznih stupnjeva katekumenata. Isto tako i katehetski dokument ŽKOZZ donosi ne samo smjernice za provođenje katekumenata, nego i nacrt za stupnjevitu i cjelovitu katehezu s potrebnim temama (usp. br. 66-72).

temelja ako želi uvesti u istinski odnos s Isusom Kristom u Crkvi. Zato u redovitoj katehezi trebaju doći do izražaja i *obredni prijelazi* koje predviđa izvorni katekumenat, ne samo za odrasle već i za djecu koju se želi uvoditi u zajednicu Isusovih učenika. To znači da se inicijacija može zvati *kršćanskom* samo kada smjera prema obraćenju i uvođenju u kršćansku zajednicu. Ona je u cjelini, posebice putem svojih predstavnika, pozvana naviještati, odnosno *pričati* o veličanstvenim Božjim djelima, o pružanju razloga nade koja je u nama. Valja, dakle, pratiti, produbljivati, slaviti, živjeti i svjedočiti vjeru, uz potporu osvjedočenih jamaca, odnosno cijele župne zajednice.

27. U vezi s potrebom jačanja katekumenske dimenzije u katehezi već je Biskupska sinoda (1977.) jasno naglasila da je »model svake kateheze krsni katekumenat, koji je posebno odgajanje putem kojim se odrasloga obraćenika na vjeru dovodi do ispovijedanja krsne vjere tijekom vazmenoga bdijenja«⁷¹. Ipak je razumljivo da se postavlja pitanje otkud potreba povratka na početke Crkve? Odgovor bi mogao biti jednostavan, jer je Crkva tada živjela među poganima, a danas imamo svojevrsno novo *pogansko vrijeme*, premda u drugim varijantama. Naime, uz mnoge nekrštene ipak postoji i velik dio onih koji su kršteni, ali ne žive po vjeri. Stoga, ako se uzme u obzir nedostatnost njihove vjere, a negdje gotovo i potpuna odsutnost, te sekularizirano okruženje koje ju danomice sve više ugrožava, krajnje je vrijeme da u Crkvi više zaživi katekumenski duh. To uključuje potrebu korjenitoga zaokreta u cjelokupnom pastoralnom, posebice katehetskom djelovanju. Drugim riječima to znači da je prijeko potrebno ponovno, sustavno i stupnjevito uvođenje u kršćansku vjeru. Prihvatiti promjene nije nikakvo *poniženje* ili svijest da se nešto do sada nije točno radilo. Posrijedi

⁷¹ BISKUPSKA SINODA, *Poruka narodu Božjem »Cum iam ad exitum« o katehezi našega doba* (28. listopada 1977.), Typis Polyglottis Vaticanis, 1977., br. 8.

je odgovor Duhu Svetomu koji nas dublje uvodi u spoznaju o situaciji i čovjeku koji se mijenja. U svakom slučaju cjelokupna obnova kateheze u katekumenskome duhu znači da je *hod vjere*, koji uvijek mora imati obraćenički pristup, potreban već u pripremi za sakramente djece i mladih, pa se neće događati da se oni proslave, i najsvečanije, a da se nije dogodila fundamentalna odluka za Krista, dakako primjerena određenoj dobi.

Drukčiji pristup nekrštenoj djeci i mladima

28. Kada je riječ o nekrštenoj djeci koja se pripremaju za sakramente kršćanske inicijacije, često se dovoljno ne vrednuju postavke *Reda pristupa odraslih u kršćanstvo*⁷² koji predviđa sadržaj i način pripreme djece koja su sposobna za katehizaciju. U praksi ta djeca, zajedno s ostalim vršnjacima, sudjeluju istodobno u svim odgojnim područjima, prvo na školskom vjeronauku a potom u župnoj katehezi. Dakako, za njih će u župnoj katehezi trebati pripremiti posebne susrete. Pritom valja voditi računa da su i krštena djeca, često bez osnovne obiteljske inicijacije, na istoj razini kao i nekrštena.

Zato ne samo *slovo* već i *duh* ovih tekstova i načina pripreme za sakramente inicijacije valja više ugrađivati u katehetske susrete i ostale djece u povodu pripreme na sakramente. Naime, naglasak na temeljnim elementima krsne kateheze znači vraćanje korijenu i ishodištu vjere, jer ono pretpostavlja prijanjanje uz Krista i njegovo evanđelje, put svetosti i izvor je kršćanskoga života. U tome smislu i pripremu za sakramente valja više koristiti kao prigodu za stavljanje naglasaka na postajanje *novim čovjekom u Kristu*, posebice kada je posrijedi sakrament potvrde. Tu će trebati više vrednovati i sakrament pomirenja (pokore) kao slavlje sakramenta obraćenja. Štoviše, držimo uputnim u sakramentalnu katehezu uvesti određene etape koje će označavati stupnjevitost rasta u vjeri. Kateku-

⁷² RPOUK, br. 306-369.

menat, odnosno njegovi temeljni dijelovi, jest u tom smislu trajno nadahnuće katehetskoga rada.⁷³

Prema obraćeničkom i slavljeničkom hodu u vjeri

29. Kada je riječ o katekumenatu, valja posebnu pozornost posvetiti prihvaćanju katekumena, odnosno novokrštenika, onih koji ulaze u zajednicu vjernika. I u cjelokupnom pastoralno-katehetskom radu potrebno je veće povezivanje kandidata za sakramente inicijacije, odnosno obraćenika i redovitih vjernika. Naime, oni mogu u redovitim vjernicima pojačati čežnju za jačim evangelizacijskim djelovanjem i većoj otvorenosti Duhu Svetomu. Slijedom rečenoga, cijela je zajednica uvijek pozvana na sustavniji, konkretno obraćenički hod vjere, svojstven određenoj dobi. Ta je obraćenička dimenzija danas sve potrebija pa i kada se tiče redovitih vjernika. Činjenica je, naime, da se danas ne samo velik dio djece koja su krštena, već mladi i odrasli, malo ili gotovo ni po čemu ne razlikuje od nekrštenih, tim više ako u obitelji nisu bili čak ni osnovno inicirani. Ne vrijedi li i o njima razmišljati kao onima koje treba inicirati kako bi se osobno opredijelili za Krista, odnosno kako bi se poduprla živa i djelatna ispovijest vjere?

Sve to govori u prilog pripreve na slavlja sakramenata koja će više smjerati prema unutarnjoj otvorenosti za susret s Gospodi-
nom, što se događa navještajem Božje riječi i odgovorom na njezine pozive, s većim vrednovanjem određenih stupnjeva i simbola. Ako bi se to odgovornije uvažavalo, vrijeme slavlja sakramenata ne bi se povezivalo s pohađanjem *nekoga razreda škole*, nego prema tome kako se prolazi *put priprave*. Naglasak valja stavljati na prihvaćanje Krista i nov način življenja, što pretpostavlja obraćenje primjereno određenoj dobi, a ne samo formalno obavljanje slavlja. To je, uostalom, prilika za veće zajedničko domišljanje, u prvom redu biskupa i župnika, posebno u situaciji kada se rođite-

⁷³ Usp. ODK, br. 90.

lji, pa i sama župna zajednica, nedovoljno uključuju u pripravu ne samo u korist djece nego i svojega rasta u vjeri te njezina shvaćanja kao hoda i obraćenja.

Valja, naime, promicati uvjerenje da vjera pretpostavlja proces i postupno usvajanje Kristovih stavova. To znači da se i kod tražitelja sakramenta, već kod djece i mladih, treba vidjeti da im je stalo do rasta u vjeri te življenja i djelovanja iz vjere u kršćanskoj zajednici i na svim ostalim razinama. Naime, put sazrijevanja pretpostavlja trajno obraćenje (metanoju), te stvara ozračje prihvaćanja drugoga bez predrasuda, sa sviješću da mu se pomogne što vjerodostojnije sresti Krista i živjeti smisleniji život. Važno je da se to očituje prema djeci iz onih obitelji koje su daleko od Crkve kako bi cijela zajednica radosno živjela u obraćeničkom hodu, a što će se posebno vidjeti i doživjeti u svim slavljinama Crkve.

Mistagoška dimenzija kateheze – za veće zajedništvo s Isusom Kristom

30. Promišljanju o inicijaciji bitno pripada i izvorno shvaćanje mistagoške dimenzije. Mistagogiju valja shvatiti kao uvođenje u misterije kršćanske vjere, slavljene u sakramentima i time sve dublje vezivanje s kršćanskom zajednicom. To bi očito trebalo biti više prisutno u suvremenoj katehezi nakon proslavljenih sakramenata kršćanske inicijacije, konkretno u današnjem slučaju nakon sakramenta potvrde. Uostalom, u prvim vremenima Crkve mistagogija je pripadala inicijacijskome putu poslije Vazmene noći, u kojoj su bili proslavljeni sakramenti. Od te bi noći, pa tijekom cijeloga vazmenog vremena, susreti novokrštenika bili izvrsna prilika za ostvarivanje mistagogije. Time su sakramenti kršćanske inicijacije postajali onim životnim iskustvima u kojima je ono što se u sakramentima proslavilo, trebalo duboko prožeti iskustvima vlastita života. A to se, uz prethodni hod, dobrim dijelom postizalo upravo postkrsnim mistagoškim susretima u kojima se otkupljenost doživljavala kao duboko unutarnje iskustvo.

Govoriti o mistagogiji danas posebno je važno jer se u aktualnoj pastoralnoj praksi glavni naglasak stavlja na pripremu do slavlja sakramenata, pri čemu mistagogija, koja bi tek trebala slijediti, rijetko gdje zaživi. Stoga postaje sve očitiim da mistagoški pastoral stavlja sakramentalnu katehezu pred nove izazove: postavljati pitanja o Bogu na nov način koji obvezno uključuje doživljaj, odnosno iskustvo vjere koje mijenja život i ispunja ga radošću. Pritom valja reći da je iskustvo Boga u sakramentima, posebice u euharistiji, mnogo više od općenitoga religioznog osjećaja, kakav god on bio. Već mlad čovjek treba u vjeri iskusiti da je ušao u Božje okrilje. Zbog toga dolazi do izražaja potreba mistagoške kateheze koja se posvećuje zadaći susretanja s Bogom u svakidašnjici života. To je još potrebnije jer je prisutna zaboravljivost Boga, a potom i čovjeka u cjelini.

Slijedom rečenoga, s obzirom na buđenje i rast vjere, valja reći da u našoj katehezi još nije posve zaživio mistagoški vid.⁷⁴ Naravno, ponajprije se misli na proces katekumenata za odrasle koji predviđa taj stupanj u rastu vjere. No trebalo bi posebnu pozornost posvetiti mistagoškoj katehezi nakon slavlja sakramenta potvrde. To je bitno zbog toga što taj sakrament često prerasta u svojevrstan *završetak* puta mladih ljudi u vjeru, a što se očituje u sve slabijem prisustvovanju na euharistijskim slavljima, te u nedostatku vlastitoga angažmana u životu kršćanske zajednice.

Premda nije u svemu moguće *preslikati* iskustvo prve Crkve, ipak se valja pozivati na njezine temeljne postavke s obzirom na mistagogiju, u kojoj je novokrštenik nakon Vazma bio uveden u kršćanske tajne koje proizlaze iz proslavljenih sakramenata kršćanske inicijacije. Kateheza se, dakle, mora tako oblikovati da bude trajan poticaj za što vjerodostojniji život s Bogom i odnos s braćom ljudima. Nema sumnje da je pred župnim zajednicama, a osobito njezinim predvoditeljima, izazov da mistagogiju promatraju

⁷⁴ Mistagoški vid kateheze već je jako naglašen u dokumentu ŽKOŽZ, br. 10, 26 i 27.

kao prijeko potreban dio nove, duhovne ili tzv. druge inicijacije. Štoviše, moglo bi se reći da bi elementi mistagogije trebali biti sastavan dio evangelizacijskoga procesa, jer ona nije nikada samo intelektualno priopćavanje vjere već je životni proces koji nas uvodi u dublje zajedništvo s Isusom Kristom, a to pretpostavlja očišćenje i preobrazbu života. Drugim riječima, vrijeme nakon proslavljenih sakramenata jest vrijeme temeljitoga mistagoškog ulaženja u ono što se dogodilo, bilo u neposrednim katehetskim susretima poslije krizme bilo u daljnjoj župnoj katehezi mladih i odraslih.

Kateheza i liturgija: uzajamna usmjerenost i prožetost

31. Uvijek je potrebno isticati jasniji suodnos kateheze i liturgije. Njihovo prožimanje posebice se odnosi na euharistijsko bogoslužje koje je »vrhunac kojemu teži djelovanje Crkve i ujedno je vrelo iz kojega struji sva njezina snaga«⁷⁵. I zato, ako je na djelu svojevrsno udaljavanje od sudjelovanja u euharistijskome slavlju, a što najviše muči pastoralne djelatnike, odgovornost je očito i u pomanjkanju istinske evangelizacije odnosno kateheze. Ne smije se smetnuti s uma da je liturgija dar ponajprije onima koji su ispravno inicirani, odnosno koji posjeduju osnovno shvaćanje dubine otajstava koja se u njoj slave. Naprotiv, bez toga ona bi predstavljala obred na koji se samo *običajno dolazi* umjesto da bude slavlje susreta s Kristom uskrsnim i braćom u vjeri.

S druge strane, liturgija se tako treba slaviti da postaje izvrsnom prilikom potvrde i jačanja osobne i zajedničarske vjere. Otud presudna uloga predsjedatelja i svih zaduženih u slavlju liturgije. Ona, naime, cjelokupnim odvijanjem, osobito putem službe riječi, postaje i izvrsna prilika za odgoj u vjeri.⁷⁶ Pritom valja upozoriti na

⁷⁵ SC, br. 10.

⁷⁶ Valja se pritom pozvati na *Opći direktorij za katehezu*: »Služenje riječi podrazumijeva također liturgijsku zadaću, jer kada se ono ostvaruje unutar svetoga čina, postaje sastavnim dijelom njega samoga. Ono se na najizvrsniji način

tendenciju da se ponekad gotovo sav pastoral svodi na liturgiju, odnosno nedjeljnu misu. Često se čini se da je samo ona dovoljna te da nisu potrebni posebni dijelovi *službe riječi*, posebice kateheza, bilo zbog toga što nema odaziva bilo što su zahtjevni. Pritom se zaboravlja da sama liturgija izražava ono otajstvo prema kojemu kateheza treba voditi, odnosno nastaviti produbljivati ono što se na liturgiji doživjelo, pa je u tom smislu važan kriterij dubokoga prožimanja kateheze i liturgije. Zato je važno govoriti o potrebi inicijacije, za što imamo primjer u prvim kršćanskim vremenima kada su u euharistiji mogli sudjelovati samo oni koji su prošli sve etape uvođenja u vjeru (dugotrajan katekumenat). Istina, danas su vrata crkve *otvorena svima*, znači i neiniciranim u vjeru. Upravo zato valja voditi računa i o opasnosti da se liturgija pretvori u običan skup, pa i *prigodničarski*, na kojemu se samo očekuje kakva će biti propovijed, po čemu će biti zanimljiva, s pomanjkanjem svijesti o uvođenju prema punom euharistijskom zajedništvu *na oba stola*, te djelatnom sudjelovanju iz vjere.

32. Veliki je propust što liturgijski obrednici, počevši od *Rimskog misala* i drugih do liturgijske čitanke (*Reda čitanja*) još nisu postali i *katehetska građa*, osobito za mlade i odrasle, kako uostalom predlaže i biskupski dokument o župnoj katehezi (2000.). Stoga se u novome shvaćanju kateheze u *manjim vjerničkim zajednicama ili krugovima*, posebice u liturgijskoj zajednici, u poučnome dijelu naglasak stavlja upravo na liturgijske tekstove. Oni bogatstvom biblijskih čitanja i molitava, uz obredne znakove, mogu biti uporišna točka za približavanje Kristu u otajstvima vjere u liturgijskomu slavlju. U tome je smislu *liturgijska kateheza* nešto više od učenja *misnih dijelova*. Naprotiv, ona – kako kaže *Opći direktorij za katehezu* – »priprema za sakramente i potiče shvaćanje i

izražava putem homilije. Ostali oblici jesu zahvati i upute za vrijeme službe riječi. Potrebno je spomenuti i odnos prema pripravi za različite sakramente, sakramentalna slavlja i nadasve za sudjelovanje vjernika u euharistiji kao izvornomu obliku odgoja u vjeri.« (ODK, br. 51)

dublje iskustvo liturgije. Ona objašnjava sadržaje molitava, smisao gesti i znakova, odgaja za djelatno sudjelovanje, za razmatranje i šutnju⁷⁷. To će zacijelo uvelike pomoći da sâm liturgijski obred bude što djelotvorniji, da uvodi u vjerodostojan odnos s otajstvom koje se tu naviješta i slavi. Obred, dakle, po sebi ima zadatak da se istinski doživi ono što je naviješteno te da se iskusi spasenje koje se u njoj aktualizira. U tom smislu od presudne je važnosti i veće posvećivanje pozornosti homiliji, njezinu sadržaju i načinu, odnosno kakvoći pristupa biblijskom tekstu i slušateljstvu.⁷⁸

33. To pretpostavlja i dublje shvaćanje i življenje *liturgijske godine*. U vrijeme kada se na razini opće i partikularne Crkve obilježavaju *posebne godine* sa specifičnim programima u vidu produbljenja kakve istine vjere i poboljšanja kakvoga segmenta crkvenoga života, valja paziti da ne oslabi ozbiljno i odgovorno shvaćanje važnosti crkvene odnosno liturgijske godine,⁷⁹ koja nam u trima ciklusima lekcionara (A, B, C) pruža bogatstvo Crkve kao nadahnuće i snagu za cjelokupno djelovanje Crkve. Upravo takvom *Redu čitanja* valja pridati posebnu važnost, jer on upućuje na temeljne sadržaje župne kateheze.

Zato katehezu očekuje velika zadaća u smjeru dubljega shvaćanja liturgije, a posebice pojedinih osobito *jaki*h vremena u liturgijskoj godini. Liturgičari s pravom upozoravaju na prijeku potrebu pojedinih pomaka o kojima i kateheza mora ozbiljnije skrbiti, posebice što se tiče korizme, kao i važnosti Velikoga tjedna. Papa sv. Ivan Pavao II. naglašuje: »Razmatranje Kristova lica ne može se

⁷⁷ Isto, br. 72.

⁷⁸ Usp. EG, br. 135-159. Uz ostale dokumente i stručna liturgijska (homiletska) pomagala, kao što je u nas *Živo vrelo* u izdanju Hrvatskog instituta za liturgijski pastoral pri HBK, valja svakako dobro proučiti dokument: KON-GREGACIJA ZA BOGOŠTOVLJE I DISCIPLINU SAKRAMENATA, *Homiletski direktorij*, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 167, Zagreb, 2015.

⁷⁹ I u katehetskom smislu upravo *liturgijskoj godini* posebnu važnost pridaje dokument *ŽKOŽZ*, br. 22.

zaustaviti na slici Krista raspetoga. On je uskrsnuo.«⁸⁰ U središtu pozornosti, dakle, mora biti cjelokupno vazmeno otajstvo. U protivnom se može dogoditi da kršćanski život »izgleda kao korizma bez Uskrsa«⁸¹.

Vjera Crkve bitno je euharistijska – s posebnim vrjednovanjem Dana Gospodnjega

34. Još i danas je aktualno upozorenje Kongregacije za bogoštovlje o važnosti pashalnoga misterija u svoj njegovoj punini, što se posebice očituje u njegovu nedjeljnom slavlju. Pritom ističe da katehizaciju čeka još dosta truda kako bi liturgijskom slavlju Dana Gospodnjega vratila prvobitno dostojanstvo. Naime, riječ je o kršćanskom blagdanu koji je osnova i jezgra čitave liturgijske godine.⁸² Slijedi da je veliki zadatak kateheze u promicanju djelatnijega sudjelovanja u liturgiji, odnosno euharistiji koja je ne samo *hrana* za kršćanski odnosno crkveni život, već i izvor za poslanje iz vjere. To znači da pastoralno-katehetski prioritet treba biti da Kristovi učenici postanu svjesniji kako je euharistija, kao slavlje pashalnog misterija, izvorište za mnogovrsne oblike radosnoga žrtvovanja odnosno darivanja za druge. Naime, osobe koje se poučava i odgaja u vjeri valja pripremati da u euharistijskoj zajednici mogu prepoznati i susresti Krista Spasitelja u svakome čovjeku.⁸³ To će

⁸⁰ NMI, br. 22.

⁸¹ EG, br. 6.

⁸² Usp. *Commentarius in annum liturgicum instauratum*, Typis polyglottis vaticanis, 1966, str. 54.

⁸³ Papa sv. Ivan Pavao II. naglašuje da se »prijelovljenje Kristu, ostvareno po krštenju, neprestano obnavlja i učvršćuje dioništvom u euharistijskoj žrtvi, poglavito punim sudjelovanjem u njoj koje se zbiva u sakramentnom zajedništvu... Tako se euharistija postavlja kao izvor i ujedno vrhunac čitave evangelizacije, jer je njezin cilj zajedništvo ljudi s Kristom i u njemu s Ocem i s Duhom Svetim«, usp. EdE, br. 23. U dubljem teološko-katehetskom shvaćanju Dana Gospodnjega, od posebne je važnosti u katehezi svih kategorija župljana kori-

se događati i s drugim sakramentima koji su susreti u vjeri s proslavljenim Bogočovjekom Isusom, i to pomoću vidljivih oblika jer On upravo u njima djeluje. Zato će pripravi za sakramente, ovisno o kategorijama vjernika, u suvremenoj katehezi trebati dati veće značenje istinskoga susreta s Kristom, na što su ozbiljno upozorili hrvatski biskupi.⁸⁴

Prema riječima pape Benedikta XVI. u postsinodalnoj apostolskoj pobudnici *Sacramentum caritatis*, »vjera Crkve bitno je euharistijska vjera i na osobit se način hrani na euharistijskom stolu«⁸⁵. Pozivajući se na *Katekizam Katoličke Crkve* (br. 1327), Papa kaže da je euharistija kao *tajna vjere*, »sažetak i ukupnost naše vjere«. Ta se vjera hrani i raste u »milosnome susretu s uskrslim Gospodinom«. Slijedom toga »svaka je velika reforma (Crkve) na neki način povezana s ponovnim otkrićem vjere u euharistijsku prisutnost Gospodina posred svojega naroda«,⁸⁶ ali i jačanjem euharistijske dimenzije života.

Sve rečeno vodi prema dubljem shvaćanju i odgovornosti predsjedatelja u promicanju istinske kateheze koja će uvoditi u liturgijska odnosno sakramentalna slavlja, posebice u euharistiju, kako bi cjelokupni život imao liturgijski pečat.⁸⁷ Nije posrijedi

stiti misli pape sv. Ivana Pavla II. iz *Dies Domini. O posvećenju Dana Gospodnjega*.

⁸⁴ »Bez istinskoga navještaja i raspoloživosti koju on treba stvoriti u srcima slušatelja, sakramenti se ne mogu ni slaviti ni primati na autentičan način, tj. kao otajstveni susret s Isusom Kristom. Štoviše, njihovo primanje bez takve pripreme, postaje prazni obred i običaj bliži magijskomu nego vjerničkom činu.« (NSP, br. 38)

⁸⁵ SCa, br. 6.

⁸⁶ *Isto*.

⁸⁷ Već je u *Općem katehetskom direktoriju* (1971.) napisano: »Kateheza mora služiti aktivnom, svjesnom i vjerodostojnom sudioništvu u liturgiji Crkve, ne samo pokazujući značenje obreda, nego i odgajajući vjernike u molitvi, zahvaljivanju, u pomirenju, u pouzdanju, u osjećaju zajedništva, u simboličkom jeziku, u svemu što je potrebno za istinski liturgijski život.« (OKD, br. 25.)

puko poučavanje o sakramentima već o njihovu eminentnom značenju za susret s Bogom i braćom ljudima te njihovu *življenju* u župnoj zajednici. Budući da se, kako kaže sv. Ivan Pavao II., otajstvo Crkve najkonkretnije doživljava u »lomljenju kruha«, »na taj se način *dies* Domini očituje i kao *dies* Ecclesiae. Tako se može razumjeti zašto zajedničarska dimenzija nedjeljnoga slavlja na pastoralnomu području mora biti osobito istaknuta.«⁸⁸ Zato odgoj za zrelost u vjeri omogućuje kršćanskoj zajednici da »u liturgijskim, naročito euharistijskim slavljima, proživljava bogoštovlje u duhu i istini«⁸⁹.

S druge strane svećenik se mora više potruditi kako bi euharistija bila tako slavljena da se vidi sva ljepota i bogatstvo koje Krist pruža onima koji se za njega opredijele i zavole ga. Jer ona na osebujuć način *evangelizira i katehizira*, štoviše upravo obnova liturgije postaje najvažnije evangelizacijsko mjesto, jer tu se hrani vjera onih koji sudjeluju.⁹⁰ To znači, kako je već naglašeno, da po susretu, liturgiji riječi, homiliji i središnjim molitvama liturgija svojom ljepotom predstavlja izniman oblik evangelizacije i kateheze.⁹¹ Na svećenicima i njihovim suradnicima je zadaća da misna slavlja budu takva da sama po sebi *motiviraju*, čemu uvelike pridonosi i djelovanje *liturgijske zajednice*,⁹² koja mora voditi računa o posebnim kategorijama sudionika, poglavito o djeci i mladima. Ovdje valja mnogo više voditi računa o smjernicama *Direktorija o misama s djecom*, bilo da je riječ o nedjeljnim misama kada su prisutni svi članovi župne zajednice, bez obzira na dob, bilo kada se

⁸⁸ DD, br.34.

⁸⁹ Isto, br. 25.

⁹⁰ Usp. SC, br. 33.

⁹¹ U tom smislu papa Franjo naglašuje: »Radosna se evangelizacija pretače u ljepotu u liturgiji, kao sastavni dio naše brige da širimo dobro. Crkva evangelizira i sama je evangelizirana ljepotom liturgije, koja je ujedno i proslava evangelizacijskog djelovanja i izvor novog poticaja na sebedarje.« (EG, br. 24)

⁹² Usp. LF, br. 31.

u određenim prigodama slave mise kada su uglavnom prisutna samo djeca (početak i završetak školske godine, duhovna obnova za djecu, hodočašće i dr.). Činjenica je da »djeca ni u svakidašnjem životu uvijek ne razumiju sve što doživljavaju sa starijima, pa im se iz toga rađa dosada. Zato se ne može ni od liturgije tražiti da im uvijek svaka pojedina stvar mora biti shvatljiva. Ipak se treba bojati duhovne štete ako djeca u Crkvi godinama jedva što dožive na sebi shvatljiv način. Nova je psihologija utvrdila naime da se djeca formiraju religioznim doživljavanjem u djetinjstvu i ranoj mladosti, snagom posebne religiozne sposobnosti koju imaju.«⁹³ Direktorij donosi niz sugestija kako djeci *približiti* misterij koji se slavi, odnosno kako se mogu angažirati u pojedinim dijelovima mise. Dakako, na župnoj je katehezi zadatak, ali u uskoj suradnji s roditeljima, da djeca »iako već imaju neki osjećaj za Boga i božanske stvari, prema dobi i osobnom razvoju uoče i ljudske vrednote koje se nalaze u euharistijskom slavlju, kao što je to zajednički čin, pozdravljanje, sposobnost slušanja, traženja i podjeljivanja oprostjenja, izražaj zahvalnosti, doživljaj simboličnog čina, prijateljska gozba, blagdansko slavlje. Dužnost će euharistijske kateheze, o kojoj govori br. 12, biti da odgaja takve ljudske vrednote, te djeca prema dobi, psihološkim i socijalnim uvjetima posebno otvaraju duše da shvate kršćanske vrednote i da slave Kristov misterij.«⁹⁴ Pritom treba homiliji pristupati kao aktualiziranju samoga spasenjskog otajstva Kristova, odnosno kao uvijek novom iznošenju sržne evanđeoske poruke koju liturgija sadrži.

U svezi s rečenim bit će važno pojačati motivaciju za vjerodostojnije shvaćanje i življenje, ali i očuvanje *Dana Gospodnjega*, kako bi on postao jamstvo očuvanja čovjeka, jer on ima antropološko, kulturološko i društveno značenje. On vodi k zajedništvu, k slavlju, k oslobođanju čovjeka od apsolutiziranja rada i profita ili čak prazne dokolice. To znači da to nije samo *Dan Gospodnji* nego i

⁹³ DMD, br. 1.

⁹⁴ *Isto*, br. 9.

dan čovjekov. I način na koji bude slavljena euharistija bit će presudan u rastu apostolske odgovornosti da se vjeru u Krista *podijeli s drugima*, u bratsko-sestrinskom sebedarju, u pružanju nade koja nas drži. Stoga, Dan Gospodnji u cjelini treba biti jedan od glavnih temelja župne kateheze.

Kateheza i odgoj za crkvena zvanja

35. Čovjek, Božje stvorenje, bitno je usmjeren prema sudjelovanju u stvaranju i njegovanju života u sveukupnom njegovom značenju. To se u prvome redu odnosi na život čovjeka općenito, a onda i na sve stvoreno. Putovi toga sudjelovanja stalni su znak čovjekova traženja i ostvarenja obećane punine života temeljem Kristova poslanja kojemu je cilj da čovjek ima život, i to u izobilju (usp. Iv 10,10), u usmjerenosti na vječni život. Temeljna sastavnica njegova života je da što odgovornije sudjeluje u ostvarenju toga poziva.

U uvjerenju da je svaki poziv za dobro čovjeka i svijeta ostvarenje volje Božje, ovdje se ipak želi posebno naglasiti važnost izričito toga poslanja u službi ostvarenja Kraljevstva nebeskoga. Kristu, Učitelju je do toga toliko stalo da sve one koji se odlučuju širiti radost života naziva prijateljima, pozvanima da svoj život poput njega daju za druge. Stoga je nekima, posebno ih pozivajući u tu službu, rekao: »Ne izabrate vi mene, nego ja izabrah vas i postavih vas da idete i rod donosite i rod vaš ostane te vam Otac dadne što ga god zaštetete u moje ime« (Iv 15,16).

36. Djelovanje Crkve, ako želi biti cjelovito, prijeko potrebno mora, među ostalim, sadržavati pastoral i odgoj za crkvena zvanja. Svjesni da je to područje djelovanja bilo često ostavljeno hvalevrijednim poticajima pojedinaca ili nekih crkvenih institucija te biskupijskih i redovničkih povjerenstava ili sjemeništa, sada je vrijeme da se pogled prvo upre u čitavu mjesnu Crkvu, odnosno župnu zajednicu koja je istinska *domovina zvanja*. To je pitanje danas

još aktualnije kada se pokazuje žurnom potreba veće brige u promicanju svećeničkih zvanja, te ostalih crkvenih službi i poziva. Ako pastoral zvanja nije integriran u redovito evangelizacijsko-katehetsko zauzimanje mjesne Crkve, on sve više gubi na snazi, a time pospješuje i krizu zvanja.

Govoreći o crkvenim zvanjima valja se prisjetiti riječi dokumenta Papinskoga djela za crkvena zvanja *Nova zvanja za novu Europu*: »Nužno je danas prijeći od pastoral zvanja kojega vodi pojedinac do pastoral zvanja koje se sve više poima kao djelovanje zajednice, čitave zajednice u njezinim različitim izražajima: skupinama, pokretima, župama, biskupijama, redovničkim i svjetovnim ustanovama (...). Služba pozivanja na zvanje ne spada prema tome samo na prezbitere ili na posvećene osobe, nego na svakoga vjernika, roditelja, katehetu, odgojitelja.«⁹⁵ Ako je mjesna Crkva *domovina zvanja*, onda je pastoral zvanja u središtu djelovanja župskih i kršćanskih zajednica. Naime, »riječ je o tome da pastoral zvanja izađe iz kruga zaposlenih namještenika i da dospije do krajnjih brazda partikularne Crkve«⁹⁶. Već je papa sv. Ivan Pavao II. rekao »da se zadaća promicanja zvanja odgaja na takav način da se stalno sve više pokazuje *zbornom zalaganje cijeje Crkve*. Stoga ono zahtijeva aktivnu suradnju pastira, redovnika, obitelji, odgojitelja, kakva dolikuje službi koja je sastavni dio sveukupnog pastoral zvanja partikularne Crkve.«⁹⁷

Nema sumnje da tu kateheza mora dati veoma značajan doprinos. Već spomenuti dokument *Nova zvanja za novu Europu* ističe: »Svrha kateheze jest rasvijetliti mnogostruke situacije života poučavajući svakoga da živi vlastito kršćansko zvanje u svijetu. I ako je kateheta prije svega svjedok, ta će se dimenzija zvanja pojaviti

⁹⁵ PAPINSKO DJELO ZA CRKVENA ZVANJA, *Nova zvanja za novu Europu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2000., br. 26.

⁹⁶ *Isto*, br. 29.

⁹⁷ *VC*, br. 64.

još očitije.«⁹⁸ U situaciji naglašenoga indiferentizma duboko smo uvjereni da je prijeko potrebno osnaživati tri nosiva stupa ostvarivanja spomenute kateheze. To se odnosi na obitelj, školu i cijelu župnu zajednicu. Svi oni, dakako pod budnim vodstvom i većim oduševljenjem svećenika, redovnika i redovnica, predstavljaju nezaobilazne čimbenike za prepoznavanje, razvijanje i podržavanje klice zvanja u djeci i mladima.

Kateheza i pučke pobožnosti

37. Čini nam se važnim istaknuti kako i pučke pobožnosti pripadaju sustavu kateheze, jer predstavljanju izvrsnu i dobru priliku za prenošenje i življenje vjere. One su, naime, izričaj žeđi za onostranošću koja pomaže u susretu s Bogom, kako je pisao papa bl. Pavao VI. Uz tu pozitivnu odliku, Papa je upozorio kako su pučke pobožnosti katkad popraćene i određenim nedoumicama, jer su sklone nekim skretanjem od istinskoga pristanka vjere, pa ih valja budno pratiti i pročišćavati gdje je potrebno.⁹⁹ Na tom je tragu i *Opći direktorij za katehezu* koji potvrđuje: »To je bogata i ujedno ranjena stvarnost gdje vjera, koja je njezin temelj, treba pročišćenje i jačanje. Za to je područje potrebna kateheza koja može iskoristiti unutarnje dimenzije i neporecive vrijednosti iz takvoga religijskog izvora, pomažući joj u nadvladavanju rizika fanatizma, praznovjerja, sinkretizma i vjerskoga neznanja.«¹⁰⁰

To znači da svi oblici pobožnosti, duhovno-molitveni obrasci, trebaju imati poučan i odgojni, odnosno katehetski karakter, s jasnim kristološkim i soteriološkim naglascima. Pritom, dok treba

⁹⁸ PAPINSKO DJELO ZA CRKVENA ZVANJA, *Nova zvanja za novu Europu*, br. 27.

⁹⁹ »Pučka religioznost nesumnjivo ima svojih ograničenosti. Često je sklona izobličenjima religije, odnosno praznovjerju. Često ostaje na razini čisto kulturalnih očitovanja i ne dolazi do istinskog pristanka vjere. Štoviše, može čak voditi nastajanju sekti i ugroziti pravu crkvenu zajednicu.« (EN, br. 48)

¹⁰⁰ ODK, br. 195.

vrjednovati neke pobožnosti, valja više imati na umu i nove liturgijske dokumente i promišljanja, kako bi u pobožnostima do izražaja došao upravo njihov otajstveni karakter. Kateheza tome može dati značajan doprinos. Zbog toga je potrebno ići i prema novim kratkim *formulama vjere* i molitvama u kojima će doći do izražaja nov lik Kristova vjernika i člana Crkve. O pojedinim pobožnostima i običajima, negdje veoma prisutnim i neizostavnim, treba na poseban način progovoriti u katehezi, posebice u manjim zajednicama koje njeguju određen vid iskazivanja vjere. Pritom je važno naći nove sadržaje i načine za njihovo obogaćivanje. To se posebno odnosi na euharistijsko klanjanje, križni put, otajstva krunice i drugo. Pučke su pobožnosti povezane velikim dijelom i s hodočašćima u razna svetišta, posebice marijanska. Imajući na umu prevažnu ulogu Blažene Djevice Marije u povijesti spasenja, što hrvatski narod u svojim pobožnostima posebno prepoznaje, potrebno je i sama hodočašća pretvarati, u katehetskom vidu, u mjesta i prilike produbljenja i jačanja vjere. To je potrebno i zbog toga što su često sudionici hodočašća suputnici, odnosno rubni vjernici, kojima je to često prilika za prvi navještaj ili čak početak osobnoga obraćenja.

Gdje su neke pobožnosti djelomično ili potpuno iščezle, bilo bi potrebno iznova ih oživjeti ili uspostavljati nove oblike. To naglašavamo zbog toga što takve pobožnosti mogu biti izvrsni prenositelji vjerskoga iskustva te čiji raznovrsni sadržaji mogu odgovarati nekim kategorijama bogotražitelja. Na kraju valja pohvaliti razne skupine, osobito mladih, koje su se iskazale u stvaranju novih sadržajnih oblika pobožnosti, koristeći se pritom i najnovijim digitalnim medijima.

38. Zaključni poticaji

- a) Potrebno je, u većoj otvorenosti i poslušnosti Duhu Svetomu, uočavati izvornije značenje nove evangelizacije i kateheze, s usredotočenjem na bitne sadržaje i dimenzije kršćanske vjere. U vidu dubljega shvaćanja evangelizacije, od velike je važnosti imati na umu i trajno poučavati apostolsku pobud-

nicu pape bl. Pavla VI. *Evangelii nuntiandi* (1975.), kao i pape Franje *Evangelii gaudium* (2013.). Te pobudnice, uz druge crkvene dokumente, trebale bi predstavljati evangelizacijsko-katehetski vodič u prenošenju vjere. One su, naime, okosnica za shvaćanje da u katehezi mora doći do izražaja radost zbog novoga odnosa s Isusom Kristom u kršćanskoj zajednici.

- b) Od posebnoga je značenja imati na umu da se kateheza ne može usredotočiti samo na učenje *skupa istina i formula*, zanemarujući postupno odgajanje stavova vjere. Pritom je važno naglasiti da »nova evangelizacija traži gorljivo, cjelovito i dobro utemeljeno naviještanje Riječi, s jasnim teološkim, duhovnim, liturgijskim i moralnim sadržajem, pozornim na stvarne potrebe ljudi do kojih mora doprijeti«¹⁰¹.
- c) Služba riječi, a na poseban način homilija, predstavlja priliku za *specifičnu katehezu*. To znači da homilija ima i katehetsku dimenziju, te joj stoga valja posvetiti posebnu pozornost. Već se ranije naglašavala potreba tzv. katehetskih propovijedi. Naime, valja imati na umu da je danas *nedjeljni skup*, zbog raznih okolnosti, za znatan broj kršćana gotovo jedina prilika za dolazak u crkvu. Zato ponovno sve žarko pozivamo da se s liturgijskog i evangelizacijsko-katehetskog stajališta posveti najveća pozornost upravo nedjeljnoj misi.
- d) Cijela je župna zajednica sudionik katehetskoga procesa, što znači da mora prihvatiti trajno produbljenje vjere na sadržajnom i iskustvenom planu. Ona je nositelj kateheze, kao što je istodobno i objekt katehetskoga djelovanja. U tom smislu uviđa se važnost katekumenske dimenzije na svim razinama u vidu stupnjevito rasta vjere, što vodi istinskom obraćenju i ulaženju u *tajne vjere*. Budući da je prošlo dosta

¹⁰¹ KONGREGACIJA ZA KLER, *Prezbiter – navjestitelj Riječi, služitelj sakramenata i voditelj zajednice kršćanskog trećeg tisućljeća*, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 122, Zagreb, 1999., II., t. 2.

vremena nakon objave dokumenta o katekumenatu u našim prilikama te ga mnogi nemaju, potrebno je žurno učiniti nove smjernice s konkretnim katehetskim jedinicama.

- e) Osobit naglasak valja staviti na važnost kateheze u vidu djelatnijega slavlja liturgije kako bi vjera postajala više *euharistijskom*. Tu dolazi do izražaja i posebno vrednovanje, uz potrebnu obnovu, pučkih pobožnosti koje se trebaju napajati na izvoru euharistije.
- f) Željena obnova, uz vrednovanje i provjeravanje svega što se do sada poduzimalo, može se ostvariti uz što kvalitetniju suradnju svih odgovornih u promišljanju značenja liturgije i kateheze u pastoralu Crkve, posebice i u evangelizacijsko-katehetskom smislu.
- g) Budući da danas nemali problem predstavlja motiviranje djece i mladih za odaziv i sudjelovanje na nedjeljnoj misi, upravo će ljepoti nedjeljne liturgije trebati posvetiti najveću pozornost. Dakako, sav život župne zajednice trebao bi biti takav da ga djeca i mladi mogu iskusiti kao lijep i poželjan. To će zacijelo pridonijeti izbjegavanju nepotrebnih *proživljanja* djece i mladih, ili čak roditelja. Nipošto to ne znači umanjene kriterija ili olako pripuštanje sakramentima, pa i bez pohađanja nedjeljne euharistije, već traženje drugih načina oduševljavanja i motiviranja. Ovdje smatramo potrebnim podsjetiti na pojedine dijelove *Direktorija za mise s djecom* koji bi mogli poslužiti njihovu plodnijem prilagođavanju i razumijevanju euharistijskoga slavlja.¹⁰²
- h) Valja se posvetiti većoj evangelizacijskoj učinkovitosti slavlja ostalih sakramenata, posebice krštenja i ženidbe, na koja dolaze i neupućeni u vjeru. To vrijedi i za prigode sakramentalne, posebice sprovoda, raznih blagoslovina i drugih obreda.

¹⁰² Vidi: SVETA KONGREGACIJA ZA BOGOŠTOVLJE, *Direktorij o misama s djecom* (1. studenoga 1973.), Glas Koncila, Zagreb, 1973.

Takve prigode često su mjesta prve evangelizacije, odnosno prigodne kateheze.

- i) Uza sve to što je cijela župna zajednica odgovorna za kvalitetnu evangelizaciju i katehezu, ipak težište valja staviti na promicanje i odgoj onih koji će biti nositelji i predvoditelji cjelokupnoga procesa, pri čemu se ponajprije misli na svećenike, redovnike i redovnice, odnosno Bogu posvećene osobe. Stoga je potrebno sustavnije i intenzivnije raditi na promicanju crkvenih zvanja kako u molitvenom, svjedočkom i homiletskom tako i u katehetskom procesu cijele župe. U tom su smislu svi pozvani iznova se vraćati smjernicama Drugoga vatikanskog koncila, posebice dokumenata *Presbyterorum ordinis* i *Optatam totius*, ostalim crkvenim dokumentima te biskupskim poslanicama koje govore o potrebi promicanja crkvenih zvanja u promijenjenim okolnostima. Vjeroučitelji u školi i katehete u župnoj zajednici pozvani su razmotriti mogućnosti koje valja učiniti kako bi se kvalitetnije odgovorilo na razne ponude i inicijative koje već postoje na našem crkvenom području (duhovne vježbe, duhovne obnove za mlade, otvorena vrata sjemeništa i drugo).

TREĆI DIO

KOMU JE NAMIJENJENA KATEHEZA?
OD ODRASLIH DO DJECE I MLADIH

Komu je namijenjena kateheza? Od odraslih do djece i mladih

Pristupite k njemu, Kamenu živomu što ga, istina, ljudi odbaciše, ali je u očima Božjim izabran, dragocjen, pa se kao živo kamenje ugrađujte u duhovni Dom za sveto svećenstvo da prinosite žrtve duhovne, ugodne Bogu po Isusu Kristu ... A vi ste rod izabrani, kraljevsko svećenstvo, sveti puk, narod stečeni da naviještate silna djela Onoga koji vas iz tame pozva k divnom svjetlu svojemu; vi, nekoć Ne-narod, a sada Narod Božji; vi Ne-mili, a sada Mili (1 Pt 2,4-5.9-10).

Župna zajednica – izvorno mjesto rasta u vjeri

39. Na pitanje komu je namijenjena kateheza, valja reći da se Crkva u Hrvatskoj, za što imamo dovoljno iskustva i u Europi, susreće s potrebom okretanja prema cijeloj zajednici. Dakako, valja voditi računa o pastoralno-katehetskoj praksi u kojoj su na djelu tri pristupa.

- a) Tip pastoralna i kateheze koji se odnosi na djecu i barem dijelom mlade, uglavnom u vidu pripreme na sakramente, bez posebnoga zadiranja u pitanje profila vjernika i župne zajednice, odnosno njezina aktualnoga strukturalnog uređenja. U takvom je načinu sve ponajprije usredotočeno na *klasično* odvijanje liturgije i pobožnosti, premda sve više pokazatelja govori kako se broj sudionika smanjuje, osobito nakon *odljeva* dijela mladih poslije slavlja sakramenata, a vjera slabi.
- b) Određeno kvalitetnije restrukturiranje procesa kršćanske inicijacije, uz veće uključivanje roditelja/obitelji i traženje novih oblika župne kateheze, s novim naglascima u katehezi mladih a dijelom i odraslih, te aktivnije sudjelovanje vjernika u liturgiji, dijakoniji i drugomu. Zbog nedostatnoga unutarnjeg dinamizma rada često se događa da sveukupna ponuda

na župnoj razini ne odgovara težnjama jednoga dijela vjernika koji traži *nešto više*. Otuda rast i onih duhovnih pokreta koji bi, nadahnućima Duha Svetoga i vlastitim odgovorom na njegove poticaje, htjeli doprijeti do nekih novih *izvora kršćanske radosti* koja im se, prema njihovu mišljenju, ne nudi u takvom obliku unutar konkretne župne zajednice.

- c) Prihvatanje korjenitijih promjena koje prijeko potrebno zahvaćaju cjelokupan život župne zajednice i njezin hod prema zrelijoj vjeri, kako bi se daleko više ostvarivala ekleziologija zajedništva i suodgovornosti svih, ne samo za svoju vjeru nego i za vjeru cijele zajednice, osobito s obzirom na one koji su se od nje udaljili. Sve to svakako pretpostavlja rast u misionarskom duhu.

U svakom slučaju, od presudne je važnosti postupan hod prema *novom licu* župne zajednice. Tu kateheza neće završiti samo na često formalističkoj pripravi za sakramente, već će se shvaćati kao kvalitetan odgoj za vjerom ispunjeniji i angažiraniji život u župnoj zajednici. Štoviše, ona postaje i svojevrstan *motor* u njezinoj korjenitoj obnovi. To je važno kako bi župa mogla ostati najznačajnije mjesto »rađanja i rasta u vjeri«¹⁰³, odnosno kako bi svim vjernicima pružila »mogućnost za stvarno življenje kršćanskog života i mjesto istinskog očovječenja i podruštvljenja, kako u prilikama raspršenosti i anonimnosti, tipične za velike suvremene gradove, tako i u slabo nastanjenim seoskim područjima«¹⁰⁴.

Župa – Božja obitelj s duhom jedinstva i zajedništva

40. Govor o katehezi zajednice u cjelini nužno uključuje i nove pomake u shvaćanju župe, čime je obilježeno cijelo postkoncilsko vrijeme. *Novi crkveni Zakonik* župu zamišlja kao »zajednicu vjernih«, poput obitelji u kojoj se živi jedni za druge, gdje vlada uza-

¹⁰³ ODK, br. 257.

¹⁰⁴ EiE, br. 15.

jamno pomaganje i ljubav. Papa sv. Ivan Pavao II. vidi župu kao mjesto »u kojem Crkva živi posred svojih sinova i kćeri«¹⁰⁵. Ona se pokazuje kao »Božja obitelj koju prožima duh zajedništva i jedinstva«¹⁰⁶, i kao takva na svojstven način postaje poput česme u selu na koju mogu doći svi žedni.¹⁰⁷ Premda u njoj postoje razlike, ovisno o sredini, dobi i mentalitetu, vjernici su jednoga srca i jedne duše (usp. Dj 4,32). Takve postavke došle su do punog izražaja i na Biskupskoj sinodi u Rimu (2012.), koja izričito naglašava važnost župne zajednice, dakako pozvane na određene pomake u svojem djelovanju, jer u protivnom može *doći u pitanje* njihova temeljna važnost.¹⁰⁸

Dakako, novi oblici poslanja župne zajednice pretpostavljaju značajne zaokrete, kako kod svećenika i kateheta tako i kod ostalih vjernika, i stoga treba puno strpljivosti, u otvorenosti Duhu Božjemu, računajući i na određena nerazumijevanja nekih novih pothvata, ovisno o problemu promjene pojedinih navika i uhodnosti, štoviše i suhoparnih shema.¹⁰⁹ U toj vjeri valja se oduprijeti onim obeshrabrenjima »koja mogu dovesti do izolacije, do neke vrste depresivnog fatalizma ili do rastućeg aktivizma«¹¹⁰.

¹⁰⁵ ChL, br. 4.

¹⁰⁶ *Isto*, br. 5.

¹⁰⁷ *Isto*, br. 6.

¹⁰⁸ Sinodska *Poruka Božjemu narodu* naglašuje: »Njihova uloga ostaje nezamjenjiva, premda promijenjeni uvjeti mogu tražiti bilo oblikovanje manjih zajednica, bilo povezivanje u širem pastoralnom kontekstu. Pozivamo naše župe da tradicionalnoj pastoralnoj skrbi za Božji narod pridruže nove oblike poslanja koje zahtijeva nova evangelizacija. Oni moraju prožimati također razne važne etape pučke pobožnosti.« (br. 8)

¹⁰⁹ »Isus Krist može također razbiti suhoparne sheme u koje ga pokušavamo zatvoriti a iznenađuje nas svojom konstantnom božanskom kreativnošću.« (EG, br. 11)

¹¹⁰ KONGREGACIJA ZA KLER, *Prezbiter, pastir i vođa župne zajednice*. Naputak, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 131, Zagreb, 2003., br. 29.

Valja istaknuti radost zbog toga što ipak u teološko-katehetskoj literaturi i pastoralno-katehetskoj praksi raste svijest o važnosti obiteljske slike Crkve u kojoj bi se svi osjećali prihvaćenijima i imali priliku izraziti se i jačati svoju vjeru te zajednički iz nje djelovati. Stoga, već na temelju ranijega katehetskog dokumenta HBK¹¹¹, valja nastaviti i s pojačanim promišljanjem o mogućnostima prerastanja župe u tzv. višeobličnu strukturu, s time da se kvalitetnije ostvaruje zajedništvo i zajedničko potpomaganje u odgoju i rastu u vjeri. Pritom liturgija, posebice euharistija, treba još više postati *izvor i vrhunac*¹¹² cjelokupnoga djelovanja, a dijakonija i služenje u ljubavi njezin raspoznajni znak. Riječ je o oblicima u kojima se kršćanska vjera može djelotvornije učiti i slaviti, s naglaskom na važnosti ne samo poznavanja već i iskustva vjere, stvaranja bratskoga zajedništva i pripreme za djelotvornije svjedočenje vjere u sklopu posebnih katehetskih zadaća. U tom kontekstu valja s daleko većom osjetljivošću pristupiti situaciji čovjeka na ovim područjima sa svim njegovim nadanjima i stradanjima, radostima i žalostima.¹¹³ To nužno pretpostavlja i organiziraniju brigu za bolesne, ratom stradale, posebno branitelje i njihove obitelji, kao i mnogih čiji se život uvelike izmijenio zbog osobnih i drugih razočaranja. Drugim riječima, posebnu pozornost valja posvetiti fenomenu sve veće ranjivosti i osjetljivosti suvremenoga čovjeka, u što se očito ubrajaju tzv. ranjene obitelji.

Očito to pretpostavlja i novi lik *dušobrižnika* (župnika), jer župa dobiva pluralističku i elastičnu funkciju, a to znači da se traži i višeoblična kateheza. Potreba takvih manjih *strukture* osobito se osjeća u raskršćanjenijim sredinama, gdje će se vjernici, makar i malobrojni, moći skupljati iz vjere, zajedno *učiti*, dijeliti iskustva i u sve zahtjevnijemu životnom ritmu uzajamno se nositi i svjedočiti vjeru. Upravo će se ubuduće župne zajednice prosuđivati i po

¹¹¹ Usp. ŽKOŽZ, br. 5-28.

¹¹² Usp. SC, br. 10.

¹¹³ Usp. GS, br. 1.

tome koliko pružaju mogućnost za novo svjedočenje vjere, pogotovo u *dijaspori*, pri čemu se posebno mora naglasiti odgovornost svećenika.

Župna zajednica u trajnom katehetskom procesu

41. Ako unutarnji rast Crkve i njezina vjernost Božjemu naumu bitno ovise o katehezi, bitno je na izričiti način postaviti pitanje uloge cijele župne zajednice i njezine drukčije odraslosti u vjeri i prihvaćanja odgovornosti. Ona je, uz obitelj, glavni promicatelj kateheze, odnosno temeljni čimbenik u odgoju vjere. Budući da je u odgoju od temeljnoga značenja *okruženje*, župna zajednica, a posebice župno pastoralno vijeće, mora se osjetiti pozvanijom djelovati u pravcu kvalitete navještaja i kateheze, odnosno njezina praćenja.

Danas se sve više naglašava da se župna zajednica mora više predstaviti kao *majka koja rađa*¹¹⁴ djecu u kršćanskoj vjeri te ih trajno podupire. To je tim više potrebnije jer je suvremena obitelj često i nesvjesno zatvorena u okvire svojih briga te gubi osjećaj za praćenje crkvenih zbivanja i obveza. Župnoj zajednici zbog toga mora biti na srcu način vjerničkoga okupljanja, djelovanja i življenja kako bi svi koji se u nju uključuju, počevši od djece i mladih, imali prilike susresti se s iskustvom življenoga kršćanstva. Drugim riječima, potrebno je da ona više *zadobije sliku* mjesta u kojem se okupljaju *spasenici*, potrebni trajnoga Božjega oproštenja i milosrđa, uz uvjet prihvaćanja zadatka da svojim djelovanjem i cjelokupnim životom svjedoče obraćenje. Naime, kako kaže papa Franjo, »gdje god je Crkva prisutna, ondje mora biti vidljivo Božje milosrđe. U našim župama, zajednicama, udruženjima i pokretima, ukratko, gdje god su kršćani, svatko mora naći oazu milosrđa.«¹¹⁵ Drži se da je to jedno od ključnih pitanja u motiviranju pristupa suvremenoga čovjeka župnoj zajednici. U protivnom, morat ćemo

¹¹⁴ Usp. ODK, br. 79; KKC, br. 169.

¹¹⁵ MV, br. 12.

zajedno s papom Franjom »priznati da poziv na preispitivanje i obnovu župa nije još uvijek dao dovoljno plodova da one postanu još bliže ljudima, da budu sredine živog zajedništva i sudjelovanja i da budu potpuno misijski orijentirane«¹¹⁶.

42. Premda treba istaknuti važne pomake koji su se, i temeljem spomenutoga biskupskog dokumenta ŽKOŽZ-a dogodili u brojnim župnim zajednicama zahvaljujući posebice zauzetijim svećenicima, redovnicima i redovnicama te župnim katehetama koji su bili uglavnom vjeroučitelji u školi, ipak valja biti svjestan i opasnosti određenih zastoja. Njima je pridonijelo i niz drugih čimbenika, počevši od prezauzetosti djece i mladih u raznim slobodnim aktivnostima do izazovnih ponuda elektroničkih medija (interneta), dijelom i suprotnih kršćanskim stavovima, kao i pomanjkanja suradnje s roditeljima.

S obzirom na sporost i nesnalaženje provođenja cjelovite župne kateheze, ne samo prigodne i uglavnom usredotočene na djecu i mlade već i na odrasle, u sklopu Hrvatske biskupske konferencije posljednjih se godina iskristalizirala zamisao o pokretanju pastoralno-katehetskih kolokvija za svećenike. Oni su, naime, najodgovorniji koordinatori župne kateheze, odnosno odgoja vjere u cjelini, u brizi za ispravno suglasje svih njegovih mjesta i načina, od obitelji do škole i župne zajednice.¹¹⁷ Dakako, kako na tim kolokvijima tako i u redovitoj praksi, osjeća se goruća potreba priručnika za župnu katehezu, ne samo u sklopu pojedinih biskupija,

¹¹⁶ EG, br. 28.

¹¹⁷ Za sada se ti susreti ograničavaju na predstavnike pojedinih dekanata u Hrvatskoj, kao i voditelje katehetskih ureda i povjerenstava za katehezu. Zahvaljujući poticajima Hrvatske biskupske konferencije, održano je više takvih kolokvija koji su dobro prihvaćeni, tim više jer se tu otvara veća mogućnost za iznošenje i doradbu postojećih, odnosno stvaranje novih praktičnih načina župne kateheze. Sažetci predavanja i konkretni materijali u *katehetskim radio-nicama* mogu biti od značajne pomoći u konkretnome pastoralno-katehetskom radu.

što inače treba pozdraviti, nego i u prvome redu na razini Hrvatske biskupske konferencije, za što sada postoji bogatstvo raznovrsnoga katehetskog materijala koji bi mogao biti temelj dobrih i kvalitetnih službenih tematskih priručnika.

43. Sve rečeno je tim potrebnije jer se zapaža gubljenje osjećaja za sustavnu župnu katehezu, dakako primjereniju novim okolnostima. Makar mnogo toga u današnje vrijeme otežava župna katehetska okupljanja i zajedništvo kao temelje župne zajednice, ipak se nipošto od toga ne može odustajati. I fenomen *duhovnih pokreta* govori da su ta okupljanja neophodna, jer valja biti svjestan da čovjek, uza sva otuđenja, osjeća potrebu za zajedništvom i osobnim iskustvom vjere. Župnik i svi zauzetiji župljani odgovorni su i za motiviranje svih na odaziv na katehezu, a osobito na sudjelovanje u nedjeljnom zboru, odnosno euharistiji. Pod svaku cijenu valja raditi na otklanjanju opasnosti stvaranja prakse da se župu uglavnom shvaća kao kakvu administrativnu strukturu koja služi za *udovoljavanje vjerskih potreba*, odnosno za podjeljivanje sakramenata i drugo. Očito to ovisi i o teološko-katehetskoj i duhovnoj formaciji župnika, osobito tamo gdje je posrijedi nesklonost nekoj znatnijoj promjeni. Stoga tomu problemu treba pristupiti sa svom ozbiljnošću i odgovornošću, uza sve otpore koji se mogu doživjeti, u svijesti »da pravog pomaka u katehezi i sveukupnom pastoralnom djelu nema bez živih i odgovornih župnih zajednica«¹¹⁸.

Slijedi da se težište kateheze pomiče prema *cjelini župne zajednice*, a to znači da čitava župna zajednica postaje onom koju se katehizira kako bi bila mjestom iskustva onoga što znači *biti Crkva* i gdje se sakramenti slave kao susreti s Kristom Spasiteljem. Taj je zadatak od tolike važnosti da se može nazvati pravim pastoralno-katehetskim zaokretom života župne zajednice.

¹¹⁸ NSP, br. 28.

Kateheza odraslih – uporišna točka za katehezu djece i mladih

44. Kada je riječ o nužnosti kateheze cijele zajednice, u post-koncilskoj se, također i hrvatskoj, katehezi već od sedamdesetih godina 20. stoljeća počela naglašavati potreba veće pozornosti prema obnovljenoj, odnosno *drugoj* inicijaciji odraslih. To se dogodilo nakon što je rasla spoznaja o pojavi da Isus Krist u životu znatnoga broja vjernika ne predstavlja *kamen zaglavni*, odnosno da se nije dogodila temeljna odluka za njega uz očekivano *obraćenje* s novim odnosima koje je ponudio. Stoga je razumljivo što gotovo svi katehetski dokumenti govore da katehezu odraslih treba shvatiti glavnim oblikom kateheze. Danas je, naime, to još važnije jer se uviđa da je kod mnogih odraslih, posebice roditelja, poznavanje vjere često minimalno, a njezino prakticiranje svedeno na ustaljene, katkad i beznačajne, običaje obilježene infantilnom religioznošću. Drugim riječima, kateheza odraslih je u prvome redu potrebna radi toga da se ostvari prijelaz »s vjere koja se oslanja na društvenu tradiciju, koliko god da je ona važna, na osobnu i zrelu vjeru, obrazloženu i svjedočku«¹¹⁹.

Premda je na djelu dugotrajna praksa uvođenja u vjeru djece i mladih, ipak danas i prema *Općemu direktoriju za katehezu*, kateheza odraslih predstavlja *uporišnu točku* za katehezu djece i mladih.¹²⁰ Naime, Crkva, u konkretnoj župnoj zajednici, majka i odgajateljica naše vjere¹²¹ »putem kateheze hrani svoju djecu svojom vlastitom vjerom i kao svoje članove uključuje ih u crkvenu obitelj«¹²². Odatle slijedi i potreba onih inicijativa koje bi mogle, na neki način, pozitivno *uznemiriti* odrasle, praktički *zatvorene* daljnjem rastu vjere, s ciljem da im vjera sve više postaje zrelijom, a time i životnim opredjeljenjem. Štoviše, cijela bi Crkva, u okruženju

¹¹⁹ EiE, br. 50.

¹²⁰ Usp. ODK, br. 59.

¹²¹ Usp. KKC, br. 169.

¹²² Usp. ODK, br. 79.

obilježenom sve agresivnijim sekularizmom, trebala češće ponavljati molbu apostolâ Gospodinu: »Umnoži nam vjeru!« (Lk 17,5).

45. Govoreći o katehezi odraslih ne možemo zanemariti razne poteškoće, sve do razočaranja svećenika i kateheta. Ipak, dužni smo razmotriti razloge zastoja kateheze odraslih, odnosno njihova slabijega uključivanja u život župne zajednice. Pritom moramo priznati da se i kod odgajatelja u vjeri katkad teško probijala svijest o odraslosti suvremenoga čovjeka. Već je papa bl. Pavao VI. rekao da valja imati na umu dvojaku težnju suvremenoga čovjeka koja s razvojem obavijesnih sredstava i odgoja postaje sve jačom, a to je »težnja za jednakošću, težnja za učešćem – a to su dva lika ljudskog dostojanstva i ljudske slobode«¹²³. Naime, sve više je uočljiv fenomen da već mladi, a posebice odrasli koji su spremni uključiti se u proces formacije i promjene života, žele vidjeti da se računa s njihovim pitanjima i problemima. Stoga više ne odgovara jednosmjerna (monološka) komunikacija, nego aktivno angažiranje svih prisutnih. Kršteni ljudi nisu samo primatelji nego i krštenjem i potvrdom ispunjeni Duhom Svetim, a to znači da jedni druge i samoga voditelja kateheze mogu obogaćivati. Iz toga slijedi da i katehetske susrete treba više planirati s odraslima i za odrasle.

Kateheza odraslih ima zadatak promicanja novoga tipa vjernika koji dublje ulazi u otajstva vjere i koji vidi da bi trebao biti osvjeđčeniji u ono što vjeruje i angažiraniji u kršćanskoj zajednici i u društvu u cjelini. To je danas tim potrebnije jer su na djelu individualizam i pasivizacija što se tiče prihvaćanja većih odgovornosti. Taj se problem posebno osjeća u Crkvi, koja nužno pretpostavlja suodgovornost i sudjelovanje. Ona je zato pozvana posvješćivati kod svojih članova potrebu djelovanja iz vjere koje ne može imati učinka ako nije prožeto evanđeljem.

¹²³ PAVAO VI., *Octogesima adveniens*. Apostolsko pismo uzoritom kardinalu Mauriceu Royu, predsjedniku Vijeća za laike i Papinske komisije *Iustitia et pax* prigodom 80. obljetnice enciklike *Rerum novarum* (14. 6. 1971.), br. 22.

Činjenica jest da se katehezom odraslih može riješiti i gorući problem shvaćanja i primanja sakramenata. Naime, katkad se primjećuje nedostatak i osnovne evangelizacije. No u prvom bi planu trebalo biti prvenstvo uvođenja u vjeru za djelatna slavlja, obogaćenija duhom Drugoga vatikanskog koncila. Stoga je razumljivo da je iz svih nastojanja Crkve posljednjih godina razvidno da je cilj evangelizacijsko-katehetskoga projekta Crkve veće *zahvaćanje* odraslih u vidu shvaćanja da jedino Isus Krist objavljuje dobrotu i milosrdnu ljubav nebeskoga Oca i daruje svojega Duha. Jedino se tako danas može opstati kao vjernik i biti suradnik u izgradnji Božjega kraljevstva.

Dakako, pastoralni djelatnici trebaju računati da određen broj vjernika nije dovoljno spreman za zajedničarski *put vjere*, odnosno njezina produbljivanja. Ipak je od posebne važnosti, s dužom upornošću, ne posustati nego nastojati da se tijekom svih okupljanja događa *metanoja*, odnosno rast u vjeri. Tako se kršćanski moral očituje u usvajanju stavova svojstvenih Isusu Kristu, koji starozavjetnomu Dekalogu »utiskuju duh blaženstava«, što je u katezezi »nužno uporište u moralnom obrazovanju koje je danas toliko potrebno«¹²⁴.

Prema osmišljavanju živih vjerničkih krugova

46. Slijedom do sada rečenoga razumljivo je da se spomenutim katehetskim dokumentom HBK (2000.) odlučila promicati manje »žive vjerničke skupine ili krugove«¹²⁵, u kojima će se okupljanje događati zbog potrebe kvalitetnijega rasta i življenja vjere. To ni pošto ne znači da se župna zajednica time dijeli i da bi te *posebne skupine* mogle pogodovati njezinomu podvajanju. Naprotiv, ako se svi vode objedinjujućom snagom Duha Svetoga, koja se najviše slavi i očituje u nedjeljnoj euharistiji, onda nema straha ni od kak-

¹²⁴ ODK, br. 85.

¹²⁵ Usp. ŽKOŽZ, br. 38.

vih podjela, jer se svi trebaju radovati različitostima koje mogu samo obogaćivati. Tako te manje zajednice postaju isto subjektom župne kateheze.

Budući da je posrijedi značajan iskorak, valja iznijeti još nekoliko pojašnjenja. Neovisno o kojem je posebnom *vjerničkom krugu* riječ, polazi se od uvjerenja da ih valja promatrati, kako je već papa bl. Pavao VI. rekao, kao vlastitost župne zajednice,¹²⁶ s mnogo pozitivnih elemenata kojima mogu utjecati na kvalitetniji život u župnoj zajednici. Ovdje možemo navesti samo nekoliko posebnih obilježja:

- a) To su iznimna mjesta, po uzoru na obitelj, istinskoga prihvatanja i komunikacije, u različitosti dobi, naobrazbe i zanimanja, uz međusobno prihvaćanje, praštanje i otkrivanje darova pojedinih članova, što je od posebne važnosti zbog rastućega individualizma. Tako Crkva u konkretnoj župnoj zajednici, kao velikoj Božjoj obitelji, može više poprimati *obiteljsko lice*. Naime, izolacija i anonimnost ne samo u velikim gradovima nego čak i selima, nezainteresiranost za bližnjega, nestajanje kulture istinskoga razgovora i izmjene iskustava, često oblikuju životni stil određenih župnih zajednica. Naprotiv, unutar manjih skupina ili zajednica *s obiteljskim licem*, postoji mogućnost osposobljavanja i za komunikaciju iz vjere na raznim susretima.
- b) Posebne skupine imaju veću priliku postati mjestima prihvatanja i solidarnosti. Problem marginalizacije osoba i njihovih problema ne postoji samo u društvenome životu. Ako se u zajednicama ne uspostavi proces tzv. supatničke solidarnosti, ne samo da zajednica ne živi ono što je pozvana svjedočiti, nego i unutar nje same vrlo brzo dolazi do nesporazuma i udaljavanja. Tako se čini da upravo pomanjkanje solidarnosti može pridonijeti raslojavanju zajednice u dvije skupine: jedna koja ostaje zatvorena u raznim oblicima po-

¹²⁶ Usp. EN, br. 58.

božnosti koja se ne pretače u djela kršćanskoga svjedočanstva, a druga koja svoj javan angažman ne provodi iz vjerskih motiva. U tome smislu *neutjelovljena* pobožnost prakticira aktivnost bez vjerskoga nadahnuća.

- c) To su mjesta gdje se njeguje kvalitetan život, na ljudskom i kršćanskom planu, a što je potrebno u situaciji apatije i ravnodušnosti. Upravo zbog toga potrebna su okupljanja gdje se istinski ostvaruje izraz *Božji narod*. U svemu tome odrasli vjernici na poseban način bivaju pozvani uključivati se u konkretan život župne zajednice te imati udjela u nastojanju da ona postane mjestom kršćanske ljubavi. Tu se mora vidjeti spremnost na *dijeljenje života*, a to znači njegovanje prihvatanja, hrabrenja i potpomaganja jednih drugima. Župna zajednica tako postaje mjestom *dinamike* primljene i darovane ljubavi iz koje izviru razni oblici karitativnoga djelovanja te konkretniji načini provođenja u djelo socijalnoga nauka Crkve.

Manje zajednice kao katehetski potencijal

47. U našoj Crkvi postajao je i postoji priličan spektar inicijativa u pravcu *ponovljene inicijacije* mladih i odraslih u sklopu pojedinih crkvenih pokreta i molitvenih zajednica kao što su seminari za novu evangelizaciju, katekumenat odraslih, obiteljski pastoral i drugo. U međuvremenu su uglavnom najviše zaživjeli molitveno-meditativni susreti (kao što su molitvene zajednice), uz napomenu da katkad nije dovoljno prisutna svijest o tome da se u tim okupljanjima treba događati cjelovitiji rast u crkvenoj vjeri putem kateheze. Negdje su zaživjela određena okupljanja koja su više na tragu onih tipova i stilova koji sežu u dalju prošlost, čak više u obliku udruga vezanih uz negdašnje običaje, ime nekoga sveca i dr. Lako se može dogoditi da uzmanjka cjelovita evangelizacijsko-katehetska dimenzija kako je Crkva vidi i predlaže, te da gotovo sve ovisi o teološkom i duhovnom usmjerenju pojedinoga voditelja (svećenika, redovnika, redovnice pa čak i vjernika laika). Tako

se dobiva dojam stanovitoga nesvjesnog *raspršivanja* tkiva župnog zajedništva koje bi trebalo biti u središtu svih inicijativa. Čak se može dogoditi da se pojedini vjernici, na poziv određenih duhovnih vođa, usredotočuju samo na jedan dio evanđelja i Crkve ili da se, kao što kaže papa Franjo, pretvaraju »u lutalice bez korijena«¹²⁷, katkad i bez istinske crkvene duhovnosti.

Ovdje valja odlučno naglasiti da je jedan od temeljnih ciljeva stvaranja takvih skupina ili vjerničkih krugova da postanu istinske *katehetske zajednice*, odnosno mjesta za primjereniji rast u vjeri, za slavljenje vjere i prihvatanje apostolskih zadaća koje proizlaze iz vjere u određenim oblicima osobnoga i zajedničkarskoga života u župnoj zajednici i izvan nje. Njihova posebnost jest i u tome da se okupljanje ne vodi prema načelu kakvoga elitizma, a to znači i isključivosti,¹²⁸ bilo dobnoj bilo obrazovnoj bilo profesionalnoj. Naprotiv, tu će, kao u pravoj obitelji, moći naći mjesta jednako odraslija djeca i mladi, roditelji, bake i djedovi, oni skromnijega ili širega obrazovanja. Time se pruža mogućnost da i mladi obogaćuju odrasle svojim saznanjima koja su stekli na školskome vjeronauku te općenito u praćenju vjerske literature i digitalnih medija, a odrasli i stariji će mladima moći priopćavati svoje vjersko znanje i iskustvo, crpeći i iz bogatstva vrijednih vjerskih običaja.¹²⁹ Tako se može događati istinsko međugeneracijsko prenošenje vjere.

U tome se smislu osjeća potreba bolje koordinacije u formiranju pojedinih zajednica, kako na dijecezanskoj tako i na župnoj razini. Tako se mogu formirati neki od sljedećih živih vjerničkih krugova ili skupina: *liturgijska, obiteljska, biblijska, molitveno-meditativna*,

¹²⁷ EG, br. 29.

¹²⁸ Usp. EG, br. 113.

¹²⁹ Papa Franjo naglašava da »stariji nose sa sobom sjećanje i mudrost iskustva, koje poziva na to da se besmisleno ne ponavljaju iste pogreške iz prošlosti. Mladi nas pak pozivaju nanovo pobuditi i uvećati nadu, jer u sebi nose nove smjerove čovječanstva i otvaraju nas budućnosti, kako ne bismo ostali usidreni u čežnji za strukturama i navikama koje više nisu nositeljice života u današnjemu svijetu.« (EG, br. 198)

marijanska, karitativna, misijska, ekumenska i druge.¹³⁰ Dakako, i uobičajeni oblici katehetske pouke, poput pretkrstne kateheze za roditelje, predbračne kateheze za zaručnike, razne duhovne obnove i župne tribine, kateheza osoba treće životne dobi i dr., mogu prerasti u manje zajednice, makar prigodnoga karaktera. Takvi susresti, pojedinačni ili zajedničarski, trebaju dobiti obilježje istinske kateheze, a negdje čak i prve evangelizacije.

Okvirni način okupljanja manjih zajednica – s naglaskom na *Lectio divina*

48. Što se tiče opravdanih primjedaba dijela pastoralnih djelatnika da nemaju konkretnih materijala za provedbu nekih planova i programa, valja reći da dokument HBK o župnoj katehezi u obnovi župne zajednice donosi ne samo *okvirni način* u obliku *katehetskoga slavlja (celebratio catechetica)*, nego osim *poučnoga dijela uz dijeljenje životnog iskustva i odjeka Božje riječi*, pruža priliku za molitvu i meditaciju, sve do katehetskih zadaća.¹³¹ O tome će biti riječi u sklopu *katehetske metodologije*, ali već sada treba reći da se osjeća potreba šire razrade, kako sadržaja tako i načina okupljanja u takvim *katehetskim slavljima*, ovisno o profilu i zadatku ostalih manjih zajednica, u orkestralnome suzvučju cijele župne zajednice, a pod izričitim koordinacijskim vodstvom samoga župnika.¹³²

Dakako, u svim susretima središnje mjesto zauzima Božja riječ. Stoga u posljednje vrijeme dolazi do izražaja takvo formiranje manjih posebnih zajednica koje se, što je i razumljivo, sve više usredotočuju na Božju riječ pa se takvi susreti nazivaju *Lectio divina*. Takav način okupljanja posebno vrijedi za *biblijske skupine*, a može

¹³⁰ Usp. ŽKOŽZ, br. 73-92.

¹³¹ Usp. *Isto*, br. 41-66.

¹³² Potrebno je više poraditi na sustavnijim katehetskim priručnicima za pojedine *posebne zajednice* i dobne skupine, vodeći računa o hvalevrijednim pokušajima u nekim biskupijama. I pastoralno-katehetski kolokviji za svećenike daju tom zadatku značajan doprinos.

se primjenjivati i u drugim specifičnim zajednicama i prigodama.¹³³ Upravo nove postavke kateheze, u sklopu *posebnih zajednica ili krugova*, postaju izvrsnom prilikom za *drugovanje* s Božjom riječi kada vjernik može doživjeti zahvaćenost Božjim planom spasenja koji je pozvan širiti na druge. To nam veoma dojmljivo govori Drugi vatikanski koncil: »nevidljivi Bog (...), iz preobilja svoje ljubavi oslovljava ljude kao prijatelje (...) te s njima druguje (...), da ih pozove i primi u zajedništvo sa sobom«¹³⁴. To se događa upravo molitveno-meditativnim promišljanjem o Božjoj riječi i liturgijskim slavljem. Tako se u specifičnom druženju i komunikaciji s Bogom događa svojevrsno usidrenje u njega te prepuštanje njegovoj neizmornoj istini i ljubavi. Premda je taj čin osobne naravi, on se u punini može dogoditi tek ulaskom u Crkvu, u zajednicu koja posreduje to spasenje.

Dok valja poticati osobno i pojedinačno čitanje Biblije, kao što je isto i s molitvom, ipak je potrebno naglašavati važnost *zajedničkoga čitanja*.¹³⁵ Takvo čitanje i izricanje *odjeka* koju Božja riječ *izaziva* u životu pojedinaca i skupine (a što predstavlja katehetski moment) ne ostaje samo na razini *pouke* već prerasta u meditaciju, molitvu i slavlje. To pospješuje zajedničarski susret s Bogom, odnosno veću bliskost s Bogom kao i promjenu života nakon razabiranja onoga što je volja Božja za naše dobro (usp. Rim 12,2). Takav pristup pomaže da Božja riječ jače odjekne u navještaju u liturgiji kako bi u dubini srca zahvatio život slušatelja.

¹³³ Taj je način pristupa Bibliji posebno došao do izražaja zahvaljujući i enciklici pape Benedikta XVI. *Verbum Domini*, nakon XII. zasjedanja Biskupske sinode (2008.).

¹³⁴ DV, br. 2.

¹³⁵ Papa Benedikt XVI. naglašuje da je »potrebno izbjegavati opasnost individualističkog pristupa, imajući u vidu da nam je Riječ Božja dana upravo za izgradnju zajednice, da nas sjedini u Istini na našem putu prema Bogu. To je Riječ koja se obraća svakome osobno, ali je također Riječ koja izgrađuje zajednicu, koja izgrađuje Crkvu. Stoga, nekom tekstu treba uvijek pristupati u crkvenom zajedništvu.« (VD, br. 86)

Kateheza djece i mladih pred novim izazovima

49. Nema sumnje da se, dok se naglasak stavlja na planiranje i ostvarivanje kateheze odraslih, nužno vodi računa o jednoj od temeljnih zadaća Crkve koja se odnosi na kršćanski odgoj djece i mladih. Uz priznanje hvalevrijednim nastojanjima i ostvarenjima, ipak se uviđa potreba za kvalitetnijim pomacima u pripremi za slavlje sakramenata kršćanske inicijacije (krštenja, potvrde i euharistije), s jačom potporom obiteljske i župne zajednice. Istina je da kateheza kršćanske inicijacije praktički utemeljuje kršćanski život. Međutim, valja biti svjestan da se posljednjih godina opravdano naglašava kako cjelovito i trajno uvođenje u vjeru »nadilazi ono što pruža temeljna kateheza«. Naime, »kako bi se pospješio taj proces, postoji potreba za kršćanskom zajednicom koja će prihvatiti *upućene* (inicijate) kako bi ih poduprla i oblikovala u vjeri«¹³⁶.

Ako je župna zajednica pokretač nove evangelizacije i kateheze, odgovorna pod vodstvom župnika za njezino organiziranje i odvijanje, onda je pozvana zauzetije promišljati gdje je i u čemu problem, ne prebacujući svu odgovornost samo na roditelje, vjerroučitelje i katehete, kao i na utjecaje okoline. Drugim riječima, ako župa treba zahvaćati djecu i mlade, onda je pozvana pokazati da nije samo *obredna zajednica*, već u prvome redu zajedništvo Isusovih učenika koje se odlikuje prihvaćanjem, praštanjem i djelotvornom ljubavi. Zato je razumljivo da se sve više govori o smislu za prihvaćanje i stjecanje dubljega iskustva vjere u konkretnoj župnoj zajednici, što se pak ne može dogoditi ako župa nije *razvijena* zajednica vjere, ako u njoj nema prave prilike za življenje svih njezinih sastavnica, od istinskoga slavlja vjere, zajedništva, dijakonije (djelotvorne ljubavi), sve do poslanja iz vjere.

U prihvaćanju i zahvaćanju svih koji se žele uključiti u župnu zajednicu, posebice djece i mladih, od presudne je važnosti tumačenje kršćanstva kao *vjere radosti*, utemeljene na Kristovu evanđe-

¹³⁶ ODK, br. 69.

lju. To znači da tzv. obraćenička radost prati ne samo shvaćanje evanđelja nego i želju za zaokretom i novošću života. Tako ne samo djecu i mlade već i ostale koji se često obeshrabruju određenim ponašanjem dijela članova župne zajednice, treba pripremati na to da je kršćanin u trajnome rastu u vjeri, a to znači na putu obraćenja, čemu se treba više radovati. Zato i Isusova parabola o *izgubljenom sinu*, još točnije o *milosrdnom Ocu*, treba biti uporišna točka za shvaćanje i življenje radosti povratka i zajedništva, u kojemu će se lakše događati prihvaćanje jedni drugih i to tako kako nas prihvaća nebeski otac na gozbi koju nam omogućuje po Isusu Kristu.

50. S obzirom na pripravu na sakramente valja više uvažavati dokument HBK *Direktorij o pastoralu sakramenata u župnoj zajednici* (2008.). Naime, u njemu su, na tragu obnove koju je zacrtao Drugi vatikanski koncil, donesene konkretne obnoviteljske smjernice, ne samo s obzirom na važnost sakramenata i sakramentalnoga života, nego i na ozbiljniju pripremu (sadržajno i metodički) za taj život, koji se ne *obavlja najednom*, već je trajan proces. Stoga, ako se želi provesti korjenita obnova župne zajednice, koja živi od sakramenata kao znakova Kristove prisutnosti, valja se iznova vraćati tom dokumentu i vidjeti što je potrebno i moguće učiniti da se mijenjaju neki oblici u kojima i nesvjesno prevladava stav samo formalnoga primanja sakramenta bez njihova odraza na konkretan život. Ukratko, presudno je pitanje kako od tzv. sakramentalnoga automatizma krenuti na put postupnog obraćenja. Riječ je o postupnoj formaciji u svjetlu Isusove poruke.

Veće suglasje školskoga vjeronauka i župne kateheze u kršćanskoj inicijaciji

51. Otkako je vjeronauk uveden u školski obrazovni sustav prijeko je potrebno postavljati i pitanje ponovnoga promišljanja kateheze djece i mladih, to jest vođenja računa o odnosu župne kate-

heze i školskoga vjeronauka koji daje specifičan doprinos u procesu kršćanske inicijacije. Pritom valja imati trajno na umu stav u *Poruci hrvatskih biskupa* (1991.) da se školski vjeronauk i župna kateheza međusobno ne isključuju, štoviše oni se mogu i moraju skladno nadopunjavati. U tom će smislu njihov stav ostati uporišna točka za svaku daljnju raspravu na teorijskom i praktičnom planu: »Dok je glavna svrha vjeronauka u školi sustavno i što cjelovitije upoznavanje vjere u svim njezinim vidovima (u učenju, slavljenju i življenju vjere), glavna je svrha župnog vjeronauka (župne kateheze) što cjelovitije i što dublje uvođenje (inicijacija) u osobno iskustvo vjere, koje se najdjelotvornije uči, slavi i živi u konkretnoj vjerničkoj zajednici.«¹³⁷

Naglašavanje da je vjeronauk u prvome redu upoznavanje vjere, a župna kateheza uvođenje u njezino iskustvo, nipošto ne znači da on zanemaruje odgojnu, a time i katehetsku dimenziju. Naprotiv, izričito naglašavamo da se, na sebi svojstven način, on ubraja u projekt cjelovitoga odgoja u vjeri, odnosno u katehetsko djelovanje Crkve kojemu je odgoj u vjeri prvenstven zadatak. U tom smislu, na tragu *Općega direktorija za katehezu*,¹³⁸ postoji neraskidiva veza između školskoga vjeronauka i župne kateheze, premda je jasno da je važno voditi brigu i o određenoj razlici obaju područja vjerskog odgoja. Te su razlike uvjetovane mjestom održavanja, sastavom naslovnika (u školi čak i nekrštenih ili onih koji nemaju posebne motivacije), pedagoško-didaktičkom pristupu i pogotovo ciljevima, odnosno ishodima procesa.

Bitno je imati na umu da je temeljna zadaća župne kateheze pomoći daljnjemu upoznavanju, a posebice slavljenju, življenju i razmatranju Kristova otajstva.¹³⁹ Poznavanje vjere, koje je izraziti-je u školskome vjeronauku, nastavlja se dakle – premda na speci-

¹³⁷ *Poruka hrvatskih biskupa o vjerskom odgoju u školi i župnoj zajednici* (lipanj 1991.), str. 284.

¹³⁸ ODK, br. 73.

¹³⁹ Usp. ODK, br. 84.

fičan način – u župnoj katehezi, s većim naglaskom na slavlju i učenju življenja iz vjere u zajednici, s poslanjem u prenošenju vjere. Takvom shvaćanju mora prethoditi prijeko potrebna promjena mentaliteta s obzirom na razgranato djelovanje Crkve u današnjim okolnostima. To uključuje mnogo drukčije vrednovanje komplementarnosti svih odgojnih čimbenika te pristupa. Jedino će se tako izbjeći postojeći govor o nesuglasju između vjeronauka u školi i župne kateheze.

U tom kontekstu je razumljivo da je potrebno na drukčiji način postaviti katehetske susrete u župnoj zajednici, koji su neophodni za one koji se u nju žele uključiti, vodeći računa da ih i roditelji i djeca ne bi trebali doživjeti kao opterećenje. Naprotiv, ti susreti trebaju im se predstaviti kao nešto novo i obogaćujuće u životnome susretu s Kristom i braćom u vjeri. To se posebice odnosi na pitanje stjecanja vjerničkoga iskustva koje se može u punome smislu dogoditi samo u kršćanskoj odnosno župnoj zajednici. U njoj se može osjetiti i doživjeti bliskost otajstvenoga susreta s Bogom, odnosno vjerničko iskustvo koje se tu jača i pretače u svakodnevan život.

Kateheza kršćanske inicijacije u obnovljenoj zauzetosti svećenika i župne zajednice

52. Katehetske smjernice kao što je *Poruka hrvatskih biskupa* (2000.)¹⁴⁰ i potom katehetski dokument *Župna kateheza u obnovi župne zajednice*, predstavljaju značajan pomak u osnaživanju župne kateheze, dakako s naglaskom na drukčijoj zauzetosti ne samo svećenika i kateheta već i cijele župne zajednice. Riječ je o župnoj

¹⁴⁰ Poruka hrvatskih biskupa *Župna kateheza u službi župne zajednice*, u: *Katehetski glasnik*, II (2000.) 3, str. 9-15. Potkraj devedesetih godina prošloga stoljeća u sklopu djelovanja NKU-a HBK počele su se organizirati posebne katehetske škole ne samo za vjeroučitelje u školi već i za pastoralne djelatnike u župnoj katehezi. Na njima se raspravljalo o novom pozicioniranju župne kateheze, te načinu njezina odvijanja.

katehezi koja će biti pokretačka snaga župne zajednice, pozvane da se sama stavi *u stanje kateheze*. Danas, kada djeca i mladi žive pod snažnim utjecajem raskršćanjene okoline u cjelini, potrebno je novo *razlučivanje* njihove situacije i shvaćanje njihovih potreba. Stoga, imajući na umu svojevrsnu *krhkost* i preosjetljivost današnjega čovjeka, kako je naglašeno i na Biskupskim sinodama o obitelji (2014. i 2015.), odgojnoj problematici valja pristupiti na što odmjeraniji način. Čovjeku, već od dječje dobi, potrebno je prići s *pozitivne strane* uočavajući njegova htijenja i potrebe, kako bi se našao primjereniji *pastoralno-katehetski lijek*.

Valja, naime, biti svjestan da se i sami roditelji, misleći i na one pune dobre volje i kršćanskoga usmjerenja, nalaze često u nedoumici kako postupiti, jer neke odgojne metode, pogotovo *neautoritarne*, sve manje dolaze u obzir. U sve više stručnih rasprava i napisa ističe se da problem djece i mladih nije u prvom redu *problem Boga i vjere*, nego njih samih, to jest njihova odnosa prema *samima sebi*. U središtu pozornosti jest pitanje identiteta. Ako je suvremeni čovjek sve više okrenut *prema van* (studij, posao, slobodne aktivnosti, zabava i drugo) postoji opasnost da, govoreći evanđeoskim rječnikom, *izgubi nutrinu*, čak i samoga sebe (usp. Mk 8,36).

Ono što na poseban način čini problematičnim rad s ljudima, ponajprije s djecom i mladima, jest to što su na djelu duboke promjene koje se bitno odnose i na izbor vjere. U biti ta djeca, kojima su vjeroučitelji upućeni kao delegati Crkve, nisu nevjernici jer dolaze uglavnom iz katoličkih sredina ili su barem, na ovaj ili onaj način, već čuli i iskusili nešto o vjeri i Kristu, što bi se moglo nazvati *prvim navještajem*. U tom smislu nema sumnje da je ključno pitanje: što se vjeronaukom može učiniti da navještaj Krista bude više vrijedan njihova zanimanja, odnosno da ih se to životno tiče, i to izbliza, a što im može pomoći da se njihov *ja* ne izgubi u globalizacijskom omasovljenju raznih kultura, te pogotovo u vrijednosnom relativiziranju svega pa i samoga života? Stoga valja biti dovitljiv u pristupanju mladomu čovjeku, od ranoga djetinjstva do odraslosti, u pomaganju da ne potpadne pod agresivan utjecaj

mode koja se širi sveprisutnim sredstvima društvene komunikacije, *grupe vršnjaka*, i drugim. Istodobno se traži strpljivost, jer djeci i mladima nije lako biti *drukčiji*, ne postupati kao što većina radi, jer se u protivnome boje da će biti *isključeni*. Ovdje smatramo potrebnim, zbog cjelovitosti odgoja djece i mladih (u obitelji, školi ili župnoj zajednici), otvoriti prostore dijaloga i zauzetosti stručnjaka i djelatnika s više drugih područja koji bi, u znanstvenom i stručnom smislu, mogli pratiti, podržavati i učiniti kvalitetnijim rad u župi.

Pitanje ispisa iz vjeronauka u školi

53. U novije vrijeme postoje i nedoumice s obzirom na djecu koja se ispisuju iz vjeronauka kao školskoga predmeta. To se, sukladno iskustvima, čini najčešće nakon prve pričesti, da bi se ponovno upisivala prije samoga slavlja svete potvrde. Taj problem govori kako dio roditelja o tome ne vodi pravu brigu, a neki očito čak to djeci i predlažu, jer se žele više posvetiti drugim sadržajima i aktivnostima. Dok je potrebno poštivati slobodu djece, jer se vjeronauk slobodno izabire kao što se iz njega može slobodno ispisati, ipak valja imati na umu situaciju u takvim obiteljima, postupiti s određenim taktom, ali uz jasne postavke. Onima, od roditelja pa i nekih drugih župljana, koji ne shvaćaju punu važnost vjeronauka u školi, valja trajno posvješćivati da on predstavlja prvi temeljni korak i u pripremi za sakramente i život po vjeri, naravno za one koji zaista žele biti kršćani. *Opći direktorij za katehezu*, naime, izričito kaže da je prijeko potrebno da vjeronauk u školi zadržava dimenziju *evanđeoske priprave*.¹⁴¹

To znači da župna kateheza pretpostavlja određenu *podlogu*, prvo sustavno znanje koje se na potpuniji način može steći u školi. Pritom, ako se i dogodi već navedeno odustajanje, treba jasno reći da se slavlje krizme, kako je već ranije spomenuto, ne mora nužno poklapati s određenim *razredom škole*, računajući da se ide na

¹⁴¹ Usp. ODK, br. 76.

slavlje kada idu i svi drugi. Trebat će roditeljima otvorenije pojašniti da dijete pristupa nekomu sakramentu kada bude prošlo određenu pripravu, pa makar se to moralo dogovorno odgoditi za kasniju dob. Dakako, to uključuje i osnovnu zainteresiranost i uključenost roditelja. Još i više, valja uvijek naglašavati da je primanje određenoga sakramenta uvjetovano i temeljnom osobnom zrelošću primjerenosti dobi. Uz to je potrebno imati na umu stav Hrvatske biskupske konferencije da je vjeronauk u školi jedan od preduvjeta za uključivanje u župnu katehezu i slavlje sakramenata.¹⁴² U svakom slučaju valja imati razumijevanja, poznavajući situaciju u kojoj poneka djeca žive, posebno što se tiče *ranjenih* ili rastavljenih roditelja. Dakako, o nekim osjetljivijim slučajevima trebat će konzultirati i nadležne biskupijske urede.

Vjerski odgoj djece rane i predškolske dobi

54. Dolaskom demokratskih promjena, Crkva u Hrvatskoj počela je s izričitijim naglašavanjem potrebe vjerskoga odgoja djece rane i predškolske dobi i u javnim predškolskim ustanovama.¹⁴³ Upravo zbog toga treba pozorno iščitavati stav *Općega direktorija za katehezu*: »U toj dobi otvorene su dragocjene djelotvorne mogućnosti bilo za izgradnju Crkve bilo za očovječenje društva s kojima se treba suočiti. Dijete koje je po daru krštenja postalo Sinom Božjim, Isus, Sin Božji proglasio je povlaštenim članom kraljevstva Božjega. Zbog različitih razloga dijete danas, možda više nego jučer, traži puno poštivanje i pomoć u svojim potrebama za ljudski i duhovni rast, pa i putem kateheze koja djeci kršćanima nikada ne smije biti uskraćena. Naime, onaj tko je djetetu dao život i obogatio ga darom krštenja, obavezan je taj život neprekidno hrani-

¹⁴² Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, Poruka hrvatskih biskupa o vjeronauku u školi i župnoj katehezi (15. lipnja 2000.), u: *Katehetski glasnik* prilog 9 (2011.) 3, str. 181-186, ovdje: str. 184.

¹⁴³ NSP, br. 30.

ti.«¹⁴⁴ U tom smislu učinjeni su značajni iskoraci što se tiče planova i programa, kao i različitih pristupa u vjerskome odgoju malenih.¹⁴⁵ Takvim shvaćanjem vjerskoga odgoja Crkva prepoznaje dragocjene djelotvorne mogućnosti različitih pristupa djetetovu životu te njegovu iskustvu kršćanske vjere.

Dakako, unatoč teološko-katehetskom doškolovanju mnogih odgajateljica/odgajatelja kao i stalnom praćenju i izgradnji njihovih osposobljenosti unutar cjeloživotnoga obrazovanja, put provedbe katoličkoga vjerskog odgoja u nekim sredinama nije još uvijek lako pronaći. Razlog tomu je što se u kulturi života suvremenoga čovjeka takav zahvat Crkve unutar dječjih vrtića često tumači kao nepotrebno *opterećenje*, čak i prerano dijeljenje djece, pa se nameće mišljenje i o određenoj *indoktrinaciji* djece. Zbog tih i nekih drugih razloga u mnogim sredinama, odnosno predškolskim ustanovama, postoji otpor formiranju skupina u kojemu će više dolaziti do izražaja vjerski odgoj. Takvi nas primjeri ne smiju ostaviti ravnodušnima.

Zato se Crkva i na tome području mora truditi da suvremenomu tzv. osviještenom i sekulariziranomu čovjeku pomogne shvatiti nezaobilaznu važnost kršćanske vjere kao bogatstva u izgradnji vlastite osobnosti svakoga pojedinca već od najranije dobi. Ako se dobro prouče njezini programi, vidjet će se da se katolička vjera u ovoj dobi, na djeci primjeren način, ne prenosi samo kao neko, makar i osnovno, vjersko znanje (zato se i ne zove vjeronauk nego vjerski odgoj), već kao potrebno vjersko iskustvo bez kojega nije-dan život nije moguće shvatiti cjelovito. Konačno, želi se omogu-

¹⁴⁴ ODK, br. 177.

¹⁴⁵ Dugogodišnje iskustvo sustavne provedbe katoličkoga vjerskog odgoja u sklopu dječjih vrtića i predškolskih ustanova, utemeljeno s jedne strane na *Programu katoličkoga vjerskoga odgoja* Hrvatske biskupske konferencije, te s druge strane na *Katezi Dobroga Pastira* prema načelima pedagogije Marije Montessori, urodilo je plodom stvaranja jedinstvenoga programa Hrvatske biskupske konferencije, točnije *Programa katoličkoga vjerskog odgoja rane i predškolske dobi* (2015.).

čiti onoj djeci čiji roditelji to smatraju potrebnim, iskustvo Boga kao svakodnevno prisutnoga u njihovim životima.¹⁴⁶ Crkva je svjesna da »djetinja dob i djetinjstvo, shvaćeni i obrađeni prema svojim osobitostima, predstavljaju doba prve socijalizacije, kao i ljudskoga i kršćanskoga odgoja u obitelji, školi i crkvi, te ih stoga treba shvatiti kao odlučujući trenutak za budućnost vjere«¹⁴⁷.

Naravno, govor o vjerskome odgoju djece rane i predškolske dobi ne smije se zaustaviti samo na traženju mogućnosti njegove provedbe unutar dječjih vrtića odnosno predškolskih ustanova. Izvorno mjesto odgoja malenih jest njihova obitelj i konkretna župna zajednica. U tome smislu potrebno je tražiti nove mogućnosti ostvarenja *odgojnoga ozračja* unutar obitelji kao i *prigodne kateheze* za djecu te dobi. Naime, nerijetko se čini da snaga tolikih doškolovanih odgajateljica još uvijek nije dovoljno prepoznata u životu i radu konkretne župne zajednice. U tome smislu trebat će još više otvoriti pastoralne centre odnosno katehetske dvorane naših župnih zajednica, ponajprije za mlade obitelji, odnosno roditelje djece te dobi pa im pružiti priliku za susrete u vidu jačanja kršćanskog odgoja djece rane i predškolske dobi, tim više što u znatnome broju obitelji postoji čežnja za svekolikom pomoći u svakodnevnome životu.¹⁴⁸ Naime, vjerski odgoj već od dječje dobi, kao

¹⁴⁶ Stoga treba izraziti zahvalnost svima, osobito teolozima stručnjacima iz toga područja, što su na vrijeme uspostavili kontakte s brojnim odgajateljicama u javnim predškolskim ustanovama i pomagali im u shvaćanju ne samo važnosti ranoga vjerskog odgoja, već i u upućivanju na suvremene načine njegova provođenja putem seminara trajne kršćanske izobrazbe.

¹⁴⁷ ODK, br. 178.

¹⁴⁸ Zato valja izraziti priznanje onim župnim zajednicama u kojima su ostvareni značajniji rezultati s obzirom na raznovrsna okupljanja najmlađih i njihovih obitelji. Nema sumnje da su pastoralni djelatnici pozvani ne samo pratiti već i više uči u sadržaje onoga što se događa i doškolovanjem odgajateljica u vrtićima pri našim crkvenim učilištima kako bi mogle provoditi vjerski program, tako i njihova trajnog usavršavanja na katehetskim školama koje organizira Nacionalni katehetski ured HBK. Pri tome ne smijemo zaboraviti hvalevri-

dio sveopćega odgoja, na crti je postavke da se »ide (...) za tim da kršćani, dok se postepeno upućuju u spoznaju misterija spasenja, postaju svakim danom sve svjesniji dara vjere što su ga primili«¹⁴⁹.

Vjerski odgoj osoba s teškoćama u razvoju

55. Bilo koji oblik zastoja odnosno oštećenja u cjelovitom razvoju djece i mladih postavlja pred društvo i Crkvu značajne izazove, ponajprije one antropološko-etičkoga karaktera. Naime, uvijek je pojava razvojne oštećenosti osobe pitanje slike čovjeka u društvu, ili još konkretnije, pitanje stupnja ljudskosti koje ima određeno društvo. Stoga, zbog utilitarističkoga mentaliteta, treba raditi na prevladavanju ostataka razmišljanja o radu s takvim osobama kao o nečemu sporednom, štoviše i opterećujućem. Tako, unatoč mnogim dobrim pokušajima aktivnijega sudjelovanja društva u životu osoba s teškoćama u razvoju, ipak još susrećemo neriješena pitanja inkluzivne ili integrativne pedagogije u odgojno-obrazovnome sustavu kao i nedovoljnoga uključivanja u cjelovit život onih osoba čiji je stupanj osposobljenosti drukčiji negoli je to u redovitim prilikama. Raduje stoga aktivno djelovanje nekih građanskih udruga i inicijativa na tome području, kao i zauzetost mnogih crkvenih djelatnika ili saveza čiji se rad temelji na kvalitetnije osmišljenome životu osoba s teškoćama u razvoju. To posebno vrijedi za one koji osnivaju kuće za višednevni ili trajni boravak osoba s teškoćama u razvoju gdje osobito može doći do izražaja angažman mladih i studenata, odnosno njihova inovativnost u prenošenju nekih dimenzija vjere.

Crkva, zalažući se za osobe s teškoćama u razvoju, jasno pokazuje da su ljudi, bez obzira na različitosti, pred Bogom jednaki, odnosno da je svima zajamčeno dostojanstvo od Boga darovano.

jedne projekte različitih udruga i pokreta koji se posvećuju odgoju u vjeri, ali i drugim životnim područjima tih osoba.

¹⁴⁹ GE, br. 2.

Onako, dakle, kako su svi ljudi stvorenja Božja, tako su po Kristu i svi pozvani na nov život u kojemu postaju nova stvorenja, otkupljena od svake različitosti u otajstvu njegove muke, smrti i uskrsnuća. Upravo je sâm Isus pokazao jedinstvenu naklonost i ljubav prema ljudima s raznim teškoćama. Zato je Crkva u povodu uvođenja vjeronauka u školski sustav odmah aktivirala i određene mehanizme kako bi mogla djelovati u korist osoba s teškoćama u razvoju, i to ne samo u sklopu vjeronauka u školi odnosno vjerskoga odgoja, već traženjem putova za načine djelovanja i unutar konkretnih župnih zajednica. Zato valja zahvaliti tolikim požrtvovnim vjeroučiteljima koji se obrazuju i trajno doškoluju, potkrijepljeni dostignućima pedagoških, psiholoških, defektoloških i drugih stručnjaka, kao i mnogim drugim suradnicima na tome području.

Ipak, treba reći da ima još mnogo prostora kako na nacionalnome i biskupijskome tako i na području konkretne župne zajednice, koji se mogu iskoristiti za odgoj i rast u vjeri osoba s teškoćama u razvoju. Prigodna i sakramentalna kateheza moraju iznova obasjati živote naše braće i sestara, posebice na području župnih zajednica. Svjesni da Crkva kao zajednica nadomješta ono što netko drugi nije u stanju u cijelosti shvatiti i razumjeti, župne bi zajednice trebale više postati mjesta na kojima će se ostvarivati zajednički put zajednice vjernika i osoba s teškoćama u razvoju. Svjedočanstvo njihove vjere, utemeljeno ponajprije na čistom iskustvu prijateljevanja s Bogom, može svima nama biti od velikoga nadahnuća u vremenu u kojemu nedostaje hrabrosti za nadvladavanjem svakodnevnih životnih ali i vjerničkih poteškoća.¹⁵⁰

¹⁵⁰ Stoga i ovdje valja pohvaliti razne inicijative u vezi osnovnog odgoja u vjeri na biskupijskoj i nacionalnoj razini u pravcu sustavne brige za osobe s određenim oštećenjima, odnosno invaliditetom. Valja svakako koristiti inicijative koje poduzima Nacionalni katehetski ured HBK i putem posebnih katehetskih škola koje se bave time.

Obitelj i obiteljska kateheza u prvome planu

56. Kada se govori o katehezi odraslih, a posebice o kršćanskoj inicijaciji djece i mladih, goruće je pitanje drukčijega uključivanja obitelji, posebice roditelja, u uvjerenju da su oni za svoju djecu riječju i primjerom prvi vjerovjesnici.¹⁵¹ KKC naglašava da su roditelji milošću sakramenta ženidbe »primili odgovornost i povlasticu naviještati vjeru svojoj djeci (...). Način obiteljskog življenja može razvijati čuvstvena nagnuća koja za cio život postaju istinski preduvjeti i potpornji žive vjere.«¹⁵² Kolika se važnost pridaje obitelji pokazuje i podatak da su o toj temi održane zaredom dvije Biskupske sinode (2014. i 2015.).¹⁵³ Stoga postaje jasnijim da se ne možemo miriti *sustavom delegiranja*, to jest da roditelji uglavnom povjeravaju župi i školi da provedu i ono što se zapravo na njih odnosi. Istina, danas je to sve teže jer su roditelji, ne samo zbog svojih zauzetosti i dulje odsutnosti od kuće, često zahvaćeni nizom proturječnih ponuda i ciljanoga relativiziranja i obescjenjivanja kršćanskih vrijednosti sa strane nekih društvenih medija, kulture življenja i ponašanja određenih krugova.

Nema sumnje da je uvjerenje kako je »obitelj put Crkve i naroda«, što je snažno naglašeno i u povodu trećega posjeta pape sv. Ivana Pavla II. Hrvatskoj (5. – 8. lipnja 2003.), jedan od temeljnih zadataka u djelovanju Crkve, konkretno i obiteljskim katehezama. Stoga je prijeko potrebno voditi računa o stavu Hrvatske biskupske konferencije, imajući na umu sve što je učinjeno u pravcu novoga odnosa prema radu s obiteljima i za obitelj, posebice s obzi-

¹⁵¹ LG, br. 11.

¹⁵² KKC, br. 2225.

¹⁵³ U Crkvi u Hrvatskoj, u pastoralu obitelji, kao *putu Crkve*, posvećuje se posebna pozornost, o čemu svjedoče mnoge biskupske poslanice, a posebno dokument: HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2002.

rom na pripremu stručnih kadrova u radu s obiteljima.¹⁵⁴ Ipak, uza sve to što je zadatak cijele biskupijske odnosno župne zajednice, u isto je vrijeme prijeko potrebna jača senzibilizacija samih obitelji, kojima je papa sv. Ivan Pavao II., ovdje u Hrvatskoj, uputio poziv: »Vi se pak, kršćanske obitelji, ne ustručavajte – posebno svjedočeći načinom vlastitoga života – predlagati istinski Božji naum o obitelji kao zajednici života utemeljenoj na ženidbi, to jest na postojanome i vjernom zajedništvu muškarca i žene, međusobno vezanima javno očitovanom i priznatom svezom.«¹⁵⁵

Očito je da će obitelji moći ostvariti taj zadatak ako se budu više povezivale. U tom smislu već Drugi vatikanski koncil prezbiterima, u kontekstu pastoralne skrbi za mlađe i bračne parove te roditelje, stavlja kao zadatak posebnu brigu oko njihova okupljanja u *prijateljske zajednice*. Naime, »poželjno je da se okupljaju u prijateljske skupine radi međusobnog pomaganja, kako bi u često teškom životu mogli lakše i potpunije kršćanski djelovati«¹⁵⁶. Takvo okupljanje je nezaobilazna potreba u radu s obiteljima, posebice danas kada je od posebne važnosti voditi računa o složenosti situacije, te sve očitijega osjećaja krhkosti zbog raznih izazova i teškoća, što najviše dolazi do izražaja upravo u prvim godinama braka. Papa Franjo upozorava: »Ako je ljubav samo fizička privlačnost ili neodređeni osjećaj, supruzi postaju posebno krhki kada ta afektivnost zapadne u krizu ili fizička privlačnost postane manja. Budući da se to događa često, pokazuje se sve važnijim pratiti bračne drugove u prvim godinama njihova bračnog života kako bi obogatili ili produbili svoju svjesnu i slobodnu odluku da

¹⁵⁴ »Na mnoge zahtjeve obiteljskoga pastoralna ne možemo adekvatno odgovoriti bez obrazovanih i u kršćanskom duhu odgojenih kadrova iz redova svećenika i redovnika te vjernika laika, kao i bez potrebnih ustanova i organizacija kao što su biskupijska povjerenstva za obitelji te razna savjetovališta za bračne parove, djecu i sl.« (NSP, br. 65)

¹⁵⁵ *Propovijed pape sv. Ivana Pavla II. na misi za obitelji* (u povodu trećeg posjeta Hrvatskoj), Rijeka, 8. lipnja 2003., u: IKA, br. 23/2003., str. 43.

¹⁵⁶ PO, br. 6.

će jedno drugome pripadati i jedno drugo ljubiti do kraja života. Vrijeme zaruka često nije dovoljno dugo, odluka o sklapanju ženidbe zbog raznih se razloga ubrzava i, kao da sve to nije dovoljno, mladi sve kasnije sazrijevaju. Dakle, novi bračni par mora dovršiti onaj proces koji se trebao dogoditi tijekom zaruka.«¹⁵⁷

Pozivajući se i na redovitu Biskupsku sinodu o obitelji u Rimu (2015.) i apostolsku pobudnicu pape Franje *Radost ljubavi* (2016.),¹⁵⁸ valja naglasiti zauzetije *okretanje obitelji* odnosno roditeljima, te razmišljanje o načinima katehetskih susretanja koji bi njima mogli više odgovarati. Pritom je prijeko potrebno biti svjesniji *odraslosti odraslih*, konkretno i roditelja, pa se stoga ne mogu prakticirati onakvi načini *roditeljskih sastanaka*, uglavnom oko slavlja prve pričesti ili potvrde, koji katkad prerastaju uglavnom u određenu *kritiku roditelja*. Naprotiv, ti bi susreti mogli biti prigoda za istinsku obiteljsku katehezu. U njima bi došlo do izražaja produbljenje osnova vjere, jačanje obiteljske duhovnosti, oživljavanje i obogaćivanje vjerskih obiteljskih običaja s naglaskom na obitelji kao *školi molitve*, posebice u vrijeme većih blagdana, obiteljskih slavlja (rođendana, imendana i dr.).

Prema novim oblicima kateheze djece i roditelja

57. Uzevši u obzir da još uvijek najveći dio roditelja, na ovaj ili onaj način, pokazuje zanimanje za neka vjerska slavlja za svoju

¹⁵⁷ AL, br. 217.

¹⁵⁸ Ova pobudnica, uz ostale dokumente (HBK i dr.) i materijale (iz Ureda za obitelj HBK, s Pastoralno-katehetskih kolokvija za svećenike), te biskupijskih obiteljskih ureda, predstavlja okosnicu za katehezu obitelji, posebice u sklopu *obiteljskih zajednica ili krugova*. U tom smislu župnici i katehete pozvani su da, i uz pomoć elektroničkih medija, omoguće obiteljima susret s bogatstvom tekstova, navedenih i ostalih dokumenata. (Od ostalih se posebno preporučuje *Pismo obiteljima pape Ivana Pavla II.* u povodu Godine obitelji 1994., IKA-Zagreb, 1994. To pismo donosi i niz praktičnih uputa kako se može rasti u bračnoj ljubavi te događati istinski odgoj djece.)

djecu, konkretno prvu pričest i potvrdu, valja ponovno, radujući se tomu, promisliti o katehetskoj prilici roditeljskih susreta pretvarajući ih u pravu prigodu za obiteljsku katehezu, odnosno razmisliti o situaciji u pojedinim sredinama, posebice manjim selima. Štoviše, dolazi vrijeme da se postavi pitanje ne samo primjerenijih susreta djece i mladih u posebnim katehetskim skupinama, već i njihovo okupljanje na *katehetskim susretima* zajedno s roditeljima. Još konkretnije, to znači da bi na tragu višeoblične kateheze valjalo razmisliti o prijedlogu da uz redovite katehetske susrete s djecom, s obzirom na njihovu zauzetost u školi i u drugim aktivnostima, dođe do pokretanja povremenih zajedničkih susreta roditelja i djece. Ti bi susreti trebali biti zamišljeni kao katehetska slavlja, osobito u posebnim prigodama (početak pastoralno-katehetske godine, svetkovina Svih svetih, došašće, korizma, Uskrs, Pedesetnica – Duhovi, slavlje župnih zaštitnika i dr.), te dakako velikim dijelom i u vidu pripreme na sakramente inicijacije. Sadržaji i poticaji s tih susreta mogli bi biti uporište za stvaranje obiteljskog ozračja kao *kućne Crkve*, odnosno *Crkve u malom*.

Očito je da će se s nekim novim oblicima lakše moći početi barem u većim župnim središtima, gdje je više pastoralno-katehetskih suradnika. Cilj je obuhvatiti sve, pogotovo zajedno roditelje i djecu u rastu vjere. Dakako, *stvaralačka mašta* pojedinih kateheta od župnika do njihovih suradnika, što dolazi do izražaja u sklopu trajne izobrazbe, naći će načina da ti susreti, makar bili povremeni, postanu što kvalitetniji kako bi ostavili dublji duhovni trag. Od presudne je važnosti da sudionici to zavole, odnosno da vide da prvenstveni cilj nije samo dolaženje roditelja u crkvu, već da im se pomogne da budu ono što trebaju biti. Pritom valja misliti na obitelj u širem smislu riječi, gdje su često prisutni stariji (bake i djedovi) i drugi. Upravo su stariji često *uporišna točka* za odgoj u vjeri, posebice kada to roditelji nisu u stanju. Međutim, u isto vrijeme mogu biti i *kočnica* ako vjeru prikazuju isključivo na moralizatorski način i u obliku običaja koji ne odražavaju njezin radosni karakter, njezino puno bogatstvo, pa katkad više štete negoli koriste.

Zato je i njima potreban rast u vjeri u povremenim, njima primjerenim susretima.

Na temelju rečenoga valja razmišljati i o onim nedjeljnim euharistijskim slavljima koja bi bila usmjerena na jačanje obiteljske vjerske kulture, odnosno odgojne svijesti. Kada se opazi sve veća odsutnost roditelja s nedjeljne mise, svakako valja razmisliti o novim načinima motiviranja za euharistiju, bez koje se gubi temelj kršćanskoga života. Roditeljima bi nadalje trebalo više posvješćivati važnost uključivanja u župnu zajednicu koja je »euharistijska zajednica i srce bogoslužnog života kršćanske obitelji; ono je povlašteno mjesto kateheze za djecu i roditelje«¹⁵⁹. U tom je zadatku posebna odgovornost na animatorima obiteljskoga pastoralna u sklopu župnih pastoralnih vijeća, što će voditi prema pokretanju povremenih nedjeljnih liturgijskih slavlja s većim naglaskom na obitelj u sklopu *obiteljskih nedjelja*. Sve je to posebno važno i radi promicanja zajedništva istinske slike obitelji kao muža i žene s ciljem kvalitetnoga odgoja djece u vremenu u kojemu je obitelj izložena tolikim tumačenjima koja nisu u skladu s evanđeljem.

Katehetski susreti mladih

58. S obzirom na način i sadržaje okupljanja mladih postoji određen sadržajni okvir koji je donio raniji katehetski dokument.¹⁶⁰ U tom su smislu župni katehete, od župnika do ostalih, pozvani (kao što je to slučaj i s djecom u osnovnoj školi) biti u trajnome dosluhu s vjeroučiteljima u školi kako bi znali *nadograđivati* na ono što se tamo učilo, s naglaskom na uvođenje u iskustvo vjere u određenoj zajednici. Težište se, dakle, stavlja na nove spoznaje, osobito one eklezijalne i liturgijske naravi, odnosno u prvome redu na iskustvo vjere, na radost koja se može doživjeti samo u istinskoj zajednici onih koji su Krista zavoljeli. U tom smi-

¹⁵⁹ KKC, br. 2226.

¹⁶⁰ Usp. ŽKOŽZ, br. 60-65.

slu valja vrednovati katehetske materijale koji se izrađuju u pojedinim biskupijama. Pritom u planiranju susreta mladih valja, kako kaže *Katekizam Katoličke Crkve*, brinuti se o tome da već i kateheza o potvrdi »teži za tim da u potvrđenika probudi smisao pripadnosti Crkvi Isusa Krista, i to kako sveopćoj Crkvi tako i župnoj zajednici. Na toj potonjoj je osobita odgovornost za pripravu potvrđenika.«¹⁶¹ Stoga valja pozdraviti nastojanja glede okupljanja i angažiranja mladih nakon sakramenta potvrde na župnoj, dekanatskoj i biskupijskoj razini te u sklopu nekih pothvata u pojedinim redovničkim zajednicama.¹⁶² To pretpostavlja razmišljanje o novim načinima okupljanja, makar ona ne bila česta nego povremena, ovisno o mogućnostima pojedine župne zajednice.¹⁶³ Jer kateheza se ne događa samo na određenom *župnom susretu* već u raznim prigodama, vezanima uz neke aktivnosti, duhovne obnove, križne putove, hodočašća i drugo. U svakom slučaju prijeko je potrebno da različiti susreti mladih imaju i katehetsku dimenziju.

S obzirom na katehetske susrete mladih trebat će doći do značajnijih pomaka. Postavlja se pitanje raznolikosti načina, što znači da se kateheze mladih ne moraju uvijek odvijati samo prema modelu tjednih susreta. Kako je već prethodno rečeno, neće li trebati razmišljati o povremenim susretima mladih, s njima specifičnim programima, uz upućivanje u razne *posebne zajednice* odnosno *žive vjerničke krugove* (biblijske, liturgijske, karitativne i dr.) koje bi upravo oni mogli i trebali obogaćivati, uz dinamiziranje *obiteljskoga ozračja*?

¹⁶¹ KKC, br. 1309.

¹⁶² Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA. Vijeće za kler – Vijeće za katehizaciju – Odbor za mlade, Treći pastoralno-katehetski kolokvij za svećenike: *Od potvrde vjere prema inicijaciji u župnu zajednicu. »Modeli rada s mladima u župnoj zajednici nakon sakramenta potvrde«*, NKU HBK, Zagreb, 2014.

¹⁶³ Usp. ŽKOŽZ, br. 60-66.

Katehetska uloga mladih i studenata u župnoj zajednici

59. Svakako je važno zapitati se koliko mladi (srednjoškolci i posebice studenti) koji su prošli tolike godine školskoga vjerouka, župnih katehetskih susreta, sve do onih na dekanatskoj, biskupijskoj i nacionalnoj razini, mogu pridonijeti kvalitetnijem i bogatijem životu u župnim zajednicama. Bila bi šteta ako bi praktički bili *zakočeni* u svojem svojevrsnom *proroštvu*, odnosno u istinskoj želji da se unaprijede poneki oblici života župne zajednice. U tom smislu velika je odgovornost na predvoditeljima i župnom pastoralnom vijeću koliko će biti spremni prihvatiti inovativne impulse mladih da se Crkva u konkretnoj župnoj zajednici *pomladi*, imajući na umu da njihova mladost danas sve *dulje traje* jer kasnije ulaze u brak. Nije svejedno hoće li mnogi od njih zaključiti da se ništa ne da mijenjati, jer vide da to ne odgovara župniku ili nekim starijim članovima župne zajednice. Stoga se može reći kako postoji opasnost da zbog određene zatvorenosti, odnosno otpora prema mogućoj obnovi, neke župne zajednice *izgube mlade*, a to znači i priliku za *pomlađivanje*, ne samo brojem već i kvalitetom.

Oni koji su ispunjeni nostalgijom za *prošlim vremenima* i koje mnogo toga navodi na pesimizam, morali bi doživjeti *obraćenje* u smislu da istinsko kršćanstvo nikad ne može biti pesimistično, nego mora zračiti nadom. Što se mladih tiče, ima mnogo pojedinaca i skupina koji ne žele samo promjene već se, kako je rečeno, i osposobljavaju na raznim seminarima za animiranje mladih i ostalih, a takvi mogu biti glasnici *proljeća Crkve*. S druge strane, želju za promjenama kod mladih valja ispravno usmjeravati kako bi se više vrednovala kršćanska tradicija u koju pripadaju i razne pobožnosti koje su vjernike desetljećima *hranile*. Uz vrednovanje tih vjernih uobičajenih pobožnosti koje za određen krug vjernika, posebice starijih, puno znače, može se istodobno raditi i na novim oblicima koji bi svojom porukom mladima više govorili, odnosno bili razumljiviji i prihvatljiviji. Upravo i o tome valja povesti razgo-

vor na njima primjerenim katehetskim susretima, kako bi u ostalim *vjerničkim krugovima* mogli izići sa svojim prijedlozima.

Slijedom rečenoga, potrebno je ustrajati u uvjerenju isplativo-
sti odgojnoga zadatka, makar se plodovi odmah i ne vidjeli, jer
Duh Sveti je onaj koji će dati da oni *tiho rastu*. Dakako, pritom se
valja veseliti brojnoj djeci i mladima koja su upravo vjeronaukom
u školi i katehetskim susretima u župnoj zajednici, posebice na
euharistiji, duboko motivirani za pronalaženje smisla života osla-
njajući se na Isusa Krista. Premda su stalno pod pritiskom raznih
informacija, uglavnom senzacionalističkih, katehetski susreti raz-
ne vrste u mnogim župnim zajednicama te na biskupijskoj i dru-
gim razinama pomažu im u razvijanju potrebe za promišljanjem,
odnosno kritičkim razlučivanjem, držeći se proročke funkcije evan-
đelja i uključujući se u rast Crkve.

Na poseban način se u tom smislu preporučuje praćenje i podr-
žavanje razvoja vjere studenata, budućih nositelja kulturnoga i dru-
štvenog života na ovim područjima. U tom smislu su hvale vrijedne
inicijative organiziranja duhovnih obnova, tribina, konferencija, ali
s naglaskom da studenti, osim što će biti katehizirani, postanu su-
bjekti i nositelji nove evangelizacije i kateheze te u tom smislu vo-
ditelji pojedinačnih pothvata na župnoj ili biskupijskoj razini. Nji-
hov doprinos ide u pravcu zahvaćanja drugih mladih (*mladi za
mlade*), a osobito onih koji su se nesvjesno ili pak zbog predrasuda
udaljili od Crkve. Time mladi postaju katehetama kojima je osoban
susret s drugim mladima primarno mjesto katehiziranja i preno-
šenja vjere. Ne bi li se barem neki od njih, iskusniji i jači u vjeri,
mogli angažirati i kao pomoćnici u katehezi skupinâ djece prije
slavlja prve pričesti i krizme, posebice u *pričanju* što im se dogodilo
kada su Isusa susreli, odnosno u njihovu svjedočenju vjere?¹⁶⁴

¹⁶⁴ Otud vrijednost pokušaja u pravcu pripreme mladih za animatore, ne
samo *mladih za mlade*, već za cijelu župnu zajednicu. Od posebne je, pritom,
važnosti senzibiliziranje mladih za uključivanje u sve pothvate u vidu obnove
župne zajednice i u njezinomu misionarskom iskoraku *prema van*.

Misionarsko usmjerenje župne kateheze – susret s *licem drugoga*

60. Nedvojbeno je da će suvremena župna zajednica morati imati više misionarskoga duha na tragu Drugoga vatikanskog koncila koji misionarski problem stavlja u prvi plan: »Budući da Božji narod živi u zajednicama, osobito u biskupijskim i župnima, te se u njima na neki način pokazuje kao vidljiv, to i njima pripada da pred narodima svjedoče za Krista. Milost obnove ne može rasti u zajednicama ako svaka od njih ne proširi prostore ljubavi sve do granica zemlje (...) kao i onima koji su njihovi vlastiti članovi.«¹⁶⁵ Uza sve što ostaje žuran zadatak gajenja misijske svijesti te time i misionarskih zvanja za daleke zemlje, danas se pitanje misija sve više odnosi na redovite vjernike, negdje makar i malobrojne. Naime, župa mora biti svjesna da mnogi, napose djeca i mladi, nemaju više podršku u okruženju gdje žive. U vremenu kada vjera nije više ambijentalno posredovana i kada je potiskivana na rubove života, sve veću važnost poprima upravo župa kao struktura. Ona u manjim zajednicama ima priliku zahvaćati pojedince, privlačiti ih i izravnije pozivati u svoje zajedništvo. Stoga je krajnje vrijeme da naše župe budu više misionarski usmjerene. To mijenja i *lice kateheze* koja će se očitovati kao mjesto i vrijeme za nalaženje uporišta u odnosu na konfuzne i fragmentarne ponude koje su na mlade sve utjecajnije.

61. Na tragu učenja pape Franje, i u tom smislu govora o slici *Crkve izlaska* na razne egzistencijalne *periferije* radi susreta s *licem drugoga*¹⁶⁶, počevši od župnika i njegovih bliskih suradnika, trebalo bi više proučavati ovaj svijet koji se mijenja. Taj svijet je prilično, što se tiče odnosa prema župi kao crkvenoj ustanovi, drukčiji od onoga u kojem su vrijedile ustaljene pastoralno-katehetske meto-

¹⁶⁵ AG, br. 37.

¹⁶⁶ Usp. EG, br. 88.

de. Fragmentacija života, svojevrsni *nomadizam*, migracija iz sela u grad, preseljavanje ljudi s jedne na druge stranu zemlje i svijeta u cjelini, ne samo zbog traženja posla, mijenja sliku i suvremene župe koja se mora prilagođavati kako ne bi ostala na *rubu života ljudi*. To znači da treba biti svjestan fenomena mobilnosti koja je postala jednom od temeljnih oznaka suvremenoga života. Župa ne može ostati *ograničena* na samu sebe već bitno, u odnosu na partikularnu Crkvu, tj. biskupiju, u stavu promišljanja o ucjepljivanju evanđelja na cijelomu svojem području, ne zadovoljavajući se samo s onima koji su upisani u *matice krštenih ili vjenčanih* već i onima nekrštenima. Za nju su svi *djeca Božja*, postojeća ili potencijalna, i zato mora živjeti posred *kuća svoje djece*¹⁶⁷ tako da se svuda svjedoči i otkriva Božja prisutnost.¹⁶⁸

Drugim riječima, oni koji vjeruju u Boga Isusa Krista imaju ozbiljnu odgovornost u društvenim sredinama uvijek iznova svjedočiti ono što jesu. To se može događati u različitim oblicima: u raznim formama sudjelovanja i sugovorništvu koje vlada u zapadnome europskom demokratskom svijetu, u prihvaćanju diferenciranoga i dubokoga znanja o čovjeku što su, u posljednje vrijeme, iznjedrile mnoge humanističke znanosti. Taj *put učenja* uvijek se događa s onima koji najviše podnose i trpe: s mladima, obiteljima, samohranim roditeljima, marginaliziranim i drugima. Upravo se u njima u biti mogu prepoznavati »mala proročanstva« nade.¹⁶⁹

¹⁶⁷ Usp. ChL, br. 26

¹⁶⁸ Papa Franjo napominje: »Moramo promatrati naš grad kontemplativnim pogledom, odnosno pogledom ispunjenim vjerom, koji otkriva onoga Boga koji stanuje u njegovim kućama, na njegovim ulicama, na njegovim trgovima. Bog svojom prisutnošću prati iskreno traženje u koje se upuštaju osobe i skupine da pronađu potporu i smisao svome životu. On živi među građanima promičući solidarnost, bratstvo, želju za dobrim, istinu, pravdu. Ta se prisutnost ne smije neprirodno stvarati, već treba biti otkrivena i pronađena. Bog se ne skriva onima koji ga traže iskrena srca, premda to čine nasumce, na neodređen i nejasan način.« (EG, br. 71)

¹⁶⁹ Usp. ChL, br. 188-189.

S obzirom na susret s *licem drugoga* valja imati poseban senzibilitet prema onima koji vjeruju na drukčiji način. U takvim susretima, koji otvaraju prostor i za ekumenski dijalog, treba doći do izražaja jedinstvena želja za upoznavanjem Krista. Naime, jedino je ispravna vjera u njega osnova svakoga takvog susreta, bez ikakvih prozelitskih primjesa. U tom smislu posebna je važnost *ekumenske zajednice* unutar pojedine župe koja će, slijedeći crkvene smjernice, njegovati barem povremene susrete biblijskoga i molitvenoga sadržaja. Bogatstvo različitosti, očitovano u takvim nastojanjima, znak je stalne otvorenosti župne zajednice djelovanju Duha koji ne poznaje *granice*.

Izvesti na pučinu i baciti mreže!

62. U govoru o župnoj zajednici i njezinom katehetskom poslanju, prema svim pokazateljima, ubuduće će više trebati misliti i na nove iskorake, posebice u većim ili manjim dijelom raskršćanjenoj situaciji. Riječ je o tome da kateheza »od evangelizacije prima misionarski dinamizam koji je obogaćuje iznutra i uobličuje u njezinu identitetu. Katehetska služba izgleda tako kao temeljno crkveno služenje u ostvarenju Isusova misionarskog poslanja.«¹⁷⁰ Zato je župna zajednica pozvana »izvesti na pučinu i baciti mreže« (usp. Lk 5,4), odnosno približiti se onima koji su se iz bilo kojih razloga od nje udaljili. To će se dogoditi ako se uspije probuditi *nov zanos* u vezi pitanja o Bogu, te govorom o vjeri koja donosi temeljnu životnu radost.

Ako se osvrnemo na Biskupsku sinodu (2012.), te na učenje pape Franje kao i na sve brojnije rasprave koje su na tragu njegovih promišljanja, trebat će početi više razmišljati »o misijskom opredjeljenju koje može sve preobraziti, tako da crkveni običaji, načini na koje se stvari čine, satnice, jezik i sve strukture postanu prikladan kanal za evangelizaciju današnjega svijeta više nego za

¹⁷⁰ OKD, br. 59.

samoočuvanje. Reforma struktura, koju zahtijeva ta pastoralna preobrazba, može se shvatiti kao dio napora koji se ulažu da one postanu više misionarske, da redovit pastoral u svim svojim aspektima bude što otvoreniji, da se u pastoralnim djelatnicima probudi stalna želja za *izlaženjem* i tako potpomogne pozitivan odgovor svih onih kojima Isus nudi svoje prijateljstvo.«¹⁷¹ To znači da se moraju događati znatne promjene u aktualnoj praksi kako bi se onima koji traže sakrament *ponudilo* u prvome redu Krista, te da se onaj koji je proslavio određen sakrament osjeti pozvanim da to bogatstvo drugima prenosi.

Slijedom iznesenoga znači da se i kateheza ne može više ograničavati samo na očuvanje *postojećega stada* već na *izlazak* prema onima koji su se udaljili. Riječ je o *izgubljenoj ovci* (usp. Mt 18) koja simbolizira ne samo one koji su se naizgled definitivno udaljili od Boga i Crkve, već i *krhke u vjeri*, izložene riziku da napuste zajednicu. Tu se otvara veliko *polje rada* za župne zajednice koje se više pitaju o tome koliko njihovo postojanje čini vidljivijim Isusa Krista. Stoga je jedan od glavnih motiva u prethodnom govoru o strukturalnoj promjeni župne zajednice i župljana da budu sposobniji postati *evangelizacijskom ili misionarskom zajednicom* u odnosu na svoju okolinu, posebice onu sve indiferentniju s obzirom na vjeru u Boga i Crkvu.

Nekoliko posebnih zajednica kao uporišta misionarskoga djelovanja

63. U uvjerenju da je djelovanje župne zajednice potrebno *učiniti prisutnijim* na cijelome teritoriju, ne ograničavajući se samo na župne prostore, valja *studirati* načine približavanja Crkve konkretnim ljudima u *njihovoj kulturi življenja*, često obilježenoj zaboravom Boga. Tako se ostvaruje više onaj dio župne kateheze koji u načinu *katehetskoga slavlja* nazivamo *katehetske zadaće*, a to bi trebalo biti svojstveno barem nekim *zajednicama ili vjerničkim krugovima*.

¹⁷¹ EG, br. 27.

- a) **Obiteljska zajednica.** Zbog već naglašene *roditeljske odsutnosti* u odgoju u vjeri kod djece, javlja se prijeka potreba drukčijih načina zahvaćanja *udaljenih* obitelji. To je od posebne važnosti za rad s mlađim bračnim parovima. Obiteljske (organizacijske) ekipe trebaju voditi računa o preporuci Crkve da se više pomogne mladim obiteljima kako bi odgovornije živjele »svoju bračnu ljubav s obzirom na njezine zahtjeve zajedništva i služenja životu kao i da usklade prisnost obiteljskog života s odgovornom zadaćom koju svi imaju u izgradnji Crkve i ljudskog društva«¹⁷². Zacijelo dolazi vrijeme kada će, u prvom redu svećenik, morati razmišljati kako doći do čovjeka, a ne čekati ga u župnome uredu uz niz poziva koji nemaju posebnoga učinka.

U tom je smislu potrebno razmišljati i o ponekim posebnostima u funkcioniranju tzv. obiteljskih zajednica koje u dije-lu župâ već postoje ili ih se kani formirati. Tako se uočava potreba iznalaženja novih *mjesta slušanja jedni drugih i Božje riječi*. Uostalom, Novi zavjet svjedoči o važnosti obitelji, kuće ili doma. Sâm Isus savjetuje učenicima da pođu u kuće (usp. Mt 10,11-14; Rim 16,15; Kol 4,15). Događanje obraćenja u kućnome okruženju od posebne je važnosti sve dotle da tzv. oikos-formula predstavlja praksi crkanski misionarski termin. Poznato je, naime, da je Crkva dugo živjela isključivo u domovima, obiteljima i skupinama obitelji.

Ako to prenesemo na današnju situaciju može se reći da se susreti ne moraju uvijek nužno odvijati samo u sklopu žup-nih prostora već i drugdje, odnosno u posebnim centrima ili čak obiteljima. Zacijelo će se naći obitelji koje bi bile spremne omogućiti da se u njihovoj kući može slušati Božja riječ uz okupljanje više obitelji. Istina je da je kuća (dom, stan) mjesto življenja i nalaženja obitelji i prijatelja, gdje se može susresti čak i one osobe koje nikad neće doći u župne pro-

¹⁷² FC, br. 69.

store. To je mjesto najizravnijega suočavanja sa životom, problemima, radostima i teškoćama, rađanjem i smrću, zdravljem i bolešću, i drugima. Ovdje valja osobito misliti na distanciranje obitelji, a poglavito na one koji su u posebnoj krizi. Kada je riječ o obiteljskim susretima u manjim skupinama i u samim obiteljima, oni ne bi smjeli prerasti samo u kakva *druženja* nego imati katehetsku i molitveno-liturgijsku dimenziju. Što se tiče stila susretanja, naglasak je na sudjelovanju. Tu se razgovara, komunicira, prenosi se iskustvo te otvara prostor da voditelj naviješta vjeru. Takve skupine uvode u Crkvu, konkretno u župnu zajednicu, pospješuju bratski stil osobnih odnosa koji stimuliraju obiteljsku dimenziju Crkve. Poznato je da se vjera mnogo više prihvaća iskustvom kršćanina koji svoju vjeru umije *pričati* i svjedočiti. S druge strane, kršćanski roditelji imaju priliku postati misionari u sklopu onih obitelji u kojima neki član ne vjeruje ili je zahvaćen ravnodušnošću.¹⁷³

Danas, kada se susrećemo s gorućim pitanjem *demografske situacije*, odnosno pada nataliteta, cilj je obiteljske zajednice promicanje među mladima i mlađim obiteljima optimističnijega ozračja prema braku i obitelji te posebice prema daru života, odnosno djeci. U to se očito ubraja i zalaganje na svim društvenim razinama za stambeno zbrinjavanje mladih obitelji i prikladniju pomoć zaposlenim roditeljima oko skrbi za djecu, starije i bolesne članove obitelji, a sve na tragu *evanđelja života*,¹⁷⁴ što je došlo do izražaju na dvjema biskupskim sinodama o obitelji.

¹⁷³ »Svjedoci bili Božje ljubavi u svijetu: da ojađeni i ubogi osjete vašu dobrotu te vas jednom zahvalno prime u vječna Božja prebivališta« (*Red slavljenja ženidbe*, drugo tipsko izdanje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1996., br. 77).

¹⁷⁴ Vidi: IVAN PAVAO II., *Evangelium vitae* (Evanđelje života). Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 103, Zagreb, 1995.

- b) **Karitativna zajednica** pozvana je više uočavati probleme s kojima se susreću pojedine siromašne i *ranjene* obitelji, bez obzira koliko su prisutne u crkvi. Tu katkad mogu biti primjer i određene vjerske zajednice ili religiozne udruge koje ne pripadaju Katoličkoj Crkvi, a koje se više približavaju obiteljima bez obzira koliko im se pripisivale neke prozelitske namjere. Dakako, treba reći da svaki dobronamjernik može uvidjeti veliku zauzetost Crkve u brizi za potrebite, ne gledajući *tko je tko*, vođenu poglavito Isusovom ljubavlju prema svima. U tome smislu valja na katehetskim susretima progovoriti i o raznim inicijativama Caritasa na razini HBK, pojedinih biskupija i župnih zajednica. Tu su mogući novi iskoraci. Tako bi drukčije izgledala župna zajednica u očima onih *udaljenih* kada bi im u neprilikama (osobito bolesti ili smrti nekoga dragog člana, i dr.) došli oni koji je mogu predstavljati sa željom da s njima porazgovaraju, podijele iskustvo boli i vide kako se može pomoći. To je specifična kateheza koja smjera prema navještaju i svjedočenju Isusove blizine.¹⁷⁵
- c) **Misijska zajednica** mogla bi načiniti neke pomake s ciljem da u svoja promišljanja o misijama u dalekim zemljama više ugradi pitanje misija u raskršćanjenim sredinama, pripremajući svojevrzne *misionare/katehete* koji će djelovati na širenju i svjedočenju vjere. Taj misionarski duh bit će prisutniji i u dočeku onih koji traže sakramente, premda često nemaju osnove vjere ni motivaciju, radujući se što su ipak došli. U protivnome, mi bismo trebali poći tražiti njih. Dakako, tu nema mjesta *umjetnom rigorizmu* pa ni odbijanju da dotični ne bi izgubili volju da ikada više dođu, ali ni određenomu

¹⁷⁵ Zadatak djelatnoga naviještanja milosrđa (duhovnim i tjelesnim djelima) Crkva shvaća kao »živo srce evanđelja, koje na svoj način mora doprijeti do srca i uma svake osobe. Kristova zaručnica mora se ugledati na Sina Božjega, koji ide ususret svima bez iznimke. U ovo vrijeme, kada se Crkva posvećuje zadaći nove evangelizacije, temu milosrđa treba uvijek iznova predlagati s novim zanosom i s novim pastoralnim djelovanjem.« (MV, br. 12)

laksizmu koji olako umanjuje zahtjeve koji proizlaze iz prihvaćanja Isusova puta, jer vjernost čovjeku ne može biti na štetu vjernosti Bogu.

Evangelizacijsko-katehetska zajednica u službi predvorja naroda

64. Slijedeći Isusov poziv *odlaska u svijet*, župne bi zajednice trebale više djelovati na tragu Isusove metodologije. Naime, kada su ga htjeli zadržati u jednome mjestu, on im je odgovarao da *ima i drugih ovaca* (usp. Iv 10,16). To znači da su župne zajednice pozvane razmišljati o drukčijoj otvorenosti onima *vani*, odnosno udaljenima, pa i onima koji otklanjaju pitanje Boga iz svojega života.

Jedna od mogućnosti *otvaranja* župne zajednice vidi se, gdje je to moguće, i u formiranju specifične (brojem manje) *evangelizacijsko-katehetske ekipe* pod vodstvom župnoga pastoralnog vijeća koja bi imala zadatak širenja utjecaja župne zajednice izvan *župnih okvira*. Pozivajući se na evanđeosku prisposobu o uzvanicima na *veliku večeru* (u kontekstu govora o Kraljevstvu nebeskome), na koju je potrebno pozvati sve, prijeako je potrebno *odmah izići* na gradske trgove i ulice (usp. Lk 14,21), *pozvati sve* (usp. Mt 22,9), i »*prisiliti ih*« da uđu (usp. Lk 14,23). Jasno je da je u prvome redu ovdje riječ o većoj hrabrosti nasuprot *pretjeranoj razboritosti*, kompleksu manje vrijednosti i odgađanju s izgovorom o neprihvaćenosti ili da se vjerojatno dotični neće odazvati. U svakom slučaju na redovitoj katehezi, i inače u raznim susretanjima u župnoj zajednici, valja se svjesno vježbati da je prijeako potrebno *dobro vjere* dijeliti s drugima.¹⁷⁶

¹⁷⁶ Papa sv. Ivan Pavao II. jasno kaže: »Evangelizacijsko djelovanje kršćanske zajednice, najprije u svome mjestu a onda drugdje kao udioništvo u sveopćoj misiji, najjasniji je znak zrelosti vjere. Da bi netko bio misionar, traži se posvemašnja promjena shvaćanja, a to vrijedi i za pojedince i za zajednice. Gospodin nas neprestano poziva da izađemo iz samih sebe i da dobra koja imamo podijelimo s drugima, počevši od onoga što je najdragocjenije, a to je vjera. U

To znači da je ta župna skupina pozvana razmišljati o onim pothvatima koji će smjerati za otvaranjem novih putova za naviještanje vjere, predlažući *postojećim posebnim ili živim vjerničkim zajednicama* da u svoje *katehetske zadaće* uvrštavaju zadatke u vidu svjedočenja riječju i djelom. Premda u tu svrhu valja koristiti suvremene digitalne medije, ipak je odlučujući susret *od osobe do osobe*. Dakako, vodeći računa o religioznome pluralizmu i o osjetljivosti suvremenoga čovjeka na svaki i najmanji oblik *pridobivanja*, oni koji osjećaju misionarski izazov ne smiju izgubiti hrabrost u predlaganju kršćanske vjere već u pravom trenutku znati jasno naglasiti da Isus Krist i navještaj Kraljevstva otvara prostor pravoj religioznoj slobodi, što znači i dijalogu sa svima, sve u radu za dobro čovjeka. Naime, ta se *putujuća* prisnost bitno iskazuje kao misionarsko zajedništvo u poštivanju slobode drugih, ali bez ustručavanja da se drugima navijesti i ponudi ono što Bog u Kristu želi.¹⁷⁷

Iz rečenoga slijedi da se misionarskom obilježju nove evangelizacije i kateheze ne može pripisati nikakav prozelitizam, jer »osnovni je pokretač evangelizacije ljubav Krista koji želi da svi

svjetlu toga misionarskog zahtjeva treba mjeriti vrijednosti i izvornost ustanova i pokreta, župa i djela apostolata u Crkvi. Jedino ako postane misijska, kršćanska će zajednica moći nadvladati podjele i unutrašnje napetosti te ponovno naći svoje jedinstvo i čilost vjere.« (RM, br. 49)

¹⁷⁷ Kongregacija za nauk vjere jasno upućuje na pojedine nejasnoće što se tiče novih iskoraka na području evangelizacije te pritom naglašuje: »Ima onih koji idu čak dotle da tvrde kako se iza zahtjeva da se primi na dar punina Božje objave krije stav nesnošljivosti i opasnost za mir. Oni koji tako misle previdjeli su činjenicu da punina dara istine, koju Bog daje objavljujući se čovjeku, poštuje onu slobodu koju sam On stvara kao neizbrisivu crtu ljudske naravi. A ta će pak sloboda biti prije okrenuta dobru no što će biti neopredijeljena. To je poštivanje zahtjeva koji postavljaju sama katolička vjera i Kristova ljubav, to je sastavni dio evangelizacije i zato dobro koje treba promicati dok se obznanjuje i drugima pomaže prigrлити puninu spasenja koje Bog nudi čovjeku u Crkvi.« KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Doktrinarna nota o nekim aspektima evangelizacije* (3. prosinca 2007.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., br. 10.

ljudi postignu vječni spas»¹⁷⁸. Vjerna Učiteljevu uzoru, od vitalne je važnosti da Crkva danas iziđe naviještati evanđelje svima, u svim mjestima, u svim okolnostima i bez oklijevanja. Prema riječima pape Franje »crkva koja izlazi zajednica je učenika misionara koji preuzimaju inicijativu, koji se uključuju, koji prate, koji daju ploda i raduju se (...). Evangelizacijska zajednica doživljava da je Gospodin preuzeo inicijativu, prethodio joj je u ljubavi (usp. 1 Iv 4,10) i zbog toga ona zna učiniti prvi korak, zna preuzeti inicijativu bez straha, ići ususret, tražiti one koji su daleko i poći na raskrižja putova da pozove isključene.«¹⁷⁹

65. Bez obzira na otpore, spomenuta je skupina pozvana razmišljati o novim mjestima okupljanja, slušanja Božje riječi i čitanja *znakova vremena*. Biskupska sinoda u Rimu (2012.) govori o tzv. *predvorju naroda*, odnosno bogotražitelja.¹⁸⁰ Tu se misli na mjesta i načine kako bi se moglo doći u kontakt s onima koji su *na putu*, koje bi se moglo nazvati *kršćanima praga*, makar bili agnostici i ateisti, a sve u vidu susreta i dijaloga kako bi se ozbiljno uzela u obzir njihova pitanja i pružilo razloge zašto se treba nadati i uopće živjeti. Presudno je pitanje hoće li se u nekim, barem većim i razvijenim (gradskim) župnim zajednicama naći takvi prostori, negdje na župnoj a negdje na međužupnoj i biskupijskoj razini, u kojima će bogotražitelji (svojevrnsni radnici *jedanaeste ure*) naići na prihvaćanje i povjerenje, bez ikakve primisli da će im se uputiti prigovor *gdje su ranije bili*. U tim susretima, odnosno novim prosto-

¹⁷⁸ Isto, br. 9.

¹⁷⁹ EG, br. 24.

¹⁸⁰ Upravo je zbog pomanjkanja vjerskoga žara kao i širenja indiferentizma u svijetu u vezi s pitanjima vjere, papa Benedikt XVI. pokrenuo dvije dalekosežne inicijative. Prva je formiranje Papinskoga vijeća za promicanje nove evangelizacije (21. rujna 2010.), a druga je potreba pokretanja inicijative *Predvorje naroda* (Božićni govor – 2009.), koju je oživotvorio predsjednik Papinskog vijeća za kulturu kardinal Francesco Ravasi (12. veljače 2011.) kao dio programa toga Vijeća.

rima ili centrima, otvara se prilika za *smanjenje predrasuda*, posebice onih koje se odnose na pogrešne slike Boga i Crkve, što predstavlja tzv. pretkatehezu.

U govoru o potrebi cjelovitoga usvajanja Kristovih riječi i stavova sa strane distanciranih, sve dotle dok ih on ne preobrazi, valja više biti svjestan kako je taj proces u prvome redu djelo Duha Svetoga. Dakako, u tome zadatku važan je način na koji će se prići čovjeku, ući u njegovu često *očajnu* i beznadnu situaciju, a to je upravo *kategorija života* do koje on grčevito drži. U tome sklopu glavno mjesto predstavljaju temeljna pitanja: životna sreća i trpljenje, ljubav i životni krahovi, smisao rada, zalaganja za pravdu i mir i uopće perspektiva života. Pritom je važno odgajati neke stavove: kulturu darovanosti, osjećaj za drugoga, kritičko promišljanje, ozbiljno shvaćanje pitanja vlastitoga života i dr. Kada dođe vrijeme izričitoga navješćaja od presudne je važnosti da se evanđelje doživi kao poželjna radosna vijest. Uz to je bitno pokazati da upravo kršćanska vjera, u izvornome navješćaju, pridonosi razumijevanju dubokog sadržaja temeljnih ljudskih iskustava. U uvjerenju da se sve više širi svojevrsna *duhovna pustinja*, papa Benedikt XVI. u povodu otvorenja Godine vjere želio je Crkvu ohrabriti da upravo polazeći od iskustva te *pustinje*, odnosno ljudske praznine, možemo iznova otkriti radost vjerovanja, njegovu vitalnu važnost za današnjega čovjeka. Jer u *pustinji*, slikovito rečeno, ponovno otkrivamo *oazu* Božje prisutnosti i vrijednost onoga što je bitno za život.¹⁸¹

Katehetska skupina kulture duha

66. Pozivajući se na Drugi vatikanski koncil može se reći da ono što jako zabrinjava sve pastoralne i katehetske djelatnike jest da kod mnogih »raskorak između vjere koju ispovijedaju i svagdašnjeg života treba ubrojiti među teže zablude našega vremena«¹⁸².

¹⁸¹ Usp. BENEDIKT XVI., *Homilija na euharistijskom slavlju povodom otvorenja Godine vjere*, Rim, 11. listopada 2012.

¹⁸² GS, br. 43.

Ta svakidašnjica je u širem smislu određena kultura, odnosno način razmišljanja i življenja koji je sve raskršćanjeniji, to jest na djelu je određeno *osiromašenje duha*. Tako već papa bl. Pavao VI. kaže da »nema dvojbe da je rascjep između evanđelja i kulture drama našega vremena, kao što je to bio slučaj i u drugim razdobljima«¹⁸³. Ono što se događa općenito u javnome mnijenju i življenju ima izvor u raznim kulturalnim područjima, od literature, filma i likovne umjetnosti do glazbenoga stvaralaštva, politike i drugoga. Sve to opet ima snažan utjecaj na odgoj i obrazovanje, a time i na oblikovanje mentalnih sklopova mladoga čovjeka što često rezultira umanjivanjem važnosti i zasluga Crkve u promicanju istinske kulture življenja.

Očito je zadatak ove evangelizacijsko-katehetske skupine ne samo pokazati doprinos Crkve kroz povijest u svim područjima kulture i stvaralaštva, što se pretvaralo u kulturu življenja, nego i promicati nove oblike kulturnoga stvaralaštva, štoviše i same prisutnosti u *svijetu kulture* gdje god se nešto stvara ili događa za dobro čovjeka. U tom smislu je važno »otkloniti rastuće neznanje na području vjerske kulture, kako bi se prošloj i sadašnjoj kršćanskoj umjetnosti omogućilo da svima otvori *via pulchritudinis*. Kako bi bilo potpuno prihvaćeno i shvaćeno, kršćansko umjetničko djelo treba biti iščitavano u svjetlu Biblije i glavnih tekstova tradicije, na što se odnosi iskustvo vjere. Iako ljepota biva izražena, još moramo naučiti njezin posebni jezik koji izaziva divljenje, čuvstvo i obraćenje. Ako postoji jezik ljepote, onaj kršćanskoga umjetničkog djela, on ne prenosi poruku umjetnika, nego i istinu o tajni Boga razmatranoga od osobe koja nam o njemu daje svoje tumačenje, ne zbog toga da bi sebe slavila, nego da bi slavila svoje vrelo. Biblijska nepismenost sterilizira sposobnost razumijevanja kršćanske umjetnosti.«¹⁸⁴ Dok je kateheza dužna upoznavati bitne

¹⁸³ EN, br. 20.

¹⁸⁴ PAPINSKO VIJEĆE ZA KULTURU, *Via pulchritudinis. Povlašteni put evangelizacije i dijaloga*, Napredak, Sarajevo, 2007., str. 24.-25.

sastavnice današnje kulture, poštivati određene vrijednosti i vlastita bogatstva, kako je rekao papa bl. Pavao VI., evangelizacija, a time i kateheza, trebale bi smjerati prema unutarnjoj promjeni.¹⁸⁵ U tome smislu i vjeronauk u školi i župna kateheza imaju priliku posjetom crkvenih ili drugih umjetničkih prostora ne samo upoznavati nego se njima i nadahnjivati. Isto tako treba naći mjesta i načine na razini župne zajednice za neka kulturna događanja, tribine i priredbe, za što se pruža mogućnost u suradnji sa školom i drugim institucijama. Sve to stvara priliku za prožetost kateheze kulturom.

Zajednica u vidu odgoja za političko promišljanje i djelovanje

67. Danas se može primijetiti sve veće marginaliziranje Crkve i njezina mišljenja u javnome prostoru. Štoviše, izgleda kao da se već prihvatilo mišljenje da se Crkva ne može *miješati u politiku*, čak ni u izricanju nekih prosudbi o pojedinim *politikama* koje odlučuju ne samo o ekonomskom odnosno materijalnom već i o duhovnom životu čovjeka. Dok je razumljivo nezadovoljstvo dijela vjernika s nekim *politikama* i zbog nekih negativnih činjenica, nije dobra pojava *otklona* od svakoga oblika sudjelovanja u političkom životu, a pogotovo nespremnosti da se promiču kršćanske vrijednosti.¹⁸⁶ Međutim, takav *politički indiferentizam* ne može biti odraz onoga što je opće mnijenje u Crkvi koja je pozvana evanđe-

¹⁸⁵ To znači, »ako bi se to smjelo izraziti jednom riječi, Crkva naviješta evanđelje dok samom božanskom snagom Poruke koja se naviješta ide za tim da istodobno obrati osobnu i kolektivnu svijest ljudi, njihovo djelovanje, život i njihove stvarne životne sredine« (EN, br. 18). U tom pravcu valja svakako konzultirati, u radu s ljudima više kulture i znanosti, antologiju tekstova papinskog učiteljstva od Lava XIII. do pape sv. Ivana Pavla II.; vidi: PAPINSKO VIJEĆE ZA LAIKE, *Vjera i kultura*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2010.

¹⁸⁶ U tom smislu vrijedno je uzeti u obzir Izjavu povjerenstva francuskih biskupa za socijalne pitanja *Za rehabilitaciju politike*, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 118, Zagreb, 1999.

ljem prožimati tkivo ljudskoga društva, a time i politička promišljanja u službi općega dobra. Očividno je da uza sva nastojanja kršćanski orijentirani laici nisu dovoljno organizirani i složni u zastupanju kršćanskih vrijednosti u *svijetu politike*. To se odnosi na ispravnu educiranost o suvremenim kršćanskim stavovima ali i na sposobnost zajedničkoga djelovanja, bez obzira na stranačku pripadnost. Mlade naraštaje valja odgajati u takvom evanđeoskom razlučivanju koje će ih nadahnuti da znaju ne samo reagirati u pravo vrijeme na određene pojave već i u svojim nastupima djelovati uvjerljivo i prihvatljivo, to više ako su izravno uključeni u politički život. Snagom evanđeoskog radikalizma, kako je rečeno u dokumentu hrvatskih biskupa *Za život svijeta*, »u vlastitom djelovanju prvotni im interes mora biti puna istina o čovjeku i dostojanstvo svakog ljudskog bića od trenutka začeća do naravne smrti, dostojanstvo braka i obitelji, poštenje i društvena pravednost, prava radnika i tolike druge vrednote koje su ugrožene.«¹⁸⁷

U tome smislu prijeko je potrebno poraditi na ostvarenju onih smjernica koje su odlučno naglašene na Drugome vatikanskom koncilu, na poseban način onoga što se tiče odgoja i osposobljavanja, posebice mladih, za zahtjevno *političko zvanje*.¹⁸⁸ Svakako valja upozoriti na određenu odsutnost odgoja za *politiku života* u odgoju u vjeri i u našim župnim zajednicama. To znači da ta pitanja moraju naći mjesto u katehezi mladih i raznim zajednicama, osobito u onima koje su okrenute poslanjima *prema van*. Svaka

¹⁸⁷ ZŽS, br. 49.

¹⁸⁸ »Da bi svi građani bili sposobni izvršavati svoju ulogu u životu političke zajednice, treba posvetiti veliku brigu građanskom i političkom odgoju. Taj je odgoj veoma potreban danas, i to narodu, napose mladeži. Koji su sposobni ili bi se mogli osposobiti za političko zvanje, koje je teško ali i vrlo plemenito, neka se pripremaju za nj i neka se trude da ga revno obavljaju ne mareći za svoju osobnu korist ni za materijalne probitke. Neka besprijekorno i razborito nastupaju protiv nepravde i nasilja, protiv samovolje vlasti i netolerantnosti pojedinog čovjeka ili političke stranke; neka se iskreno i pravično, dapače, s ljubavlju i političkom hrabrošću, posvete dobru svih.« (GS, br. 75)

istinska duhovnost *ne bježi od svijeta*, nego teži da on postaje čovječniji i božanski. U tom smislu ona utječe na život građana, posebice na one koji oblikuju društvena kretanja. To je tim potrebnije u situaciji kada agresivan sekularizam prerasta u potpuni laicizam po kojemu se vjeru isključuje iz života.

Nema sumnje da su o tom stvaranju *novoga svijeta*, od veće kvalitete međuljudskih do širih društvenih odnosa, pojedini karizmatički pokreti i njihovi vođe pozvani dati svoj specifičan doprinos. Kršćansko promišljanje društvene stvarnosti i njihovo prožimanje duhom evanđelja zadatak je svih kategorija i skupina vjernika. Naime, dijakonija kao bitna dimenzija Crkve u službenju čovjeku nije cjelovita ako je apolitična, jer se velikim dijelom za dobro čovjeka radi i političkim angažmanom. Postavlja se pitanje ne bi li neki politički zainteresirani i angažirani župljani, bez obzira na stranačku pripadnost, morali biti poučeniji o stavu crkvenih dokumenata o raznim društvenim pitanjima, što je posebno potrebno u naglašenom sukobljavanju samih vjernika na ideološkoj razini.

Drži se uputnim novo pokretanje negdašnjih zborovanja ili savjetovanja vjernika laika i odgoj za javno djelovanje, također i kroz politiku, kako ističe dokument HBK o pastoralnim smjernicama za apostolat vjernika laika u Crkvi i društvu u Hrvatskoj *Za život svijeta* (2012.), koji još nije dovoljno vrednovan unutar pojedinih župnih zajednica. Dapače, on bi trebao biti svojevrsan *evanđeli-zacijsko-katehetski priručnik*, barem za one koji imaju više privrženosti i sposobnosti za djelovanje za opće dobro i to ne samo u sklopu župne zajednice nego i što se tiče afirmativnog ostvarivanja njihove suodgovornosti na političkoj razini.¹⁸⁹ Dakako, u takve materijale zacijelo se ubrajaju i papinske enciklike o socijalnome nauku Crkve, koji je na našem području snažno promican u organizaciji *Centra za promicanje socijalnoga nauka Crkve*.¹⁹⁰ Plodo-

¹⁸⁹ ZŠS, br. 76-79.

¹⁹⁰ Usp. PAPINSKO VIJEĆE »IUSTITIA ET PAX«, *Kompendij socijalnog nauka Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2005.

vi njegova rada, u sklopu različitih okupljanja i izdanja, mogu poslužiti pojedinim katehetskim skupinama kao izvrstan vodič u radu za opće dobro, odnosno vodič za društveno djelovanje, i to objedinjenije a ne *rascjepkano*. U tom su smislu hvale vrijedni pokušaji okupljanja i sustavnoga teološkog promišljanja o aktualnim socijalnim i političkim temama u nekim biskupijama s obzirom na okupljanje političkih djelatnika svih profila, bez apriornoga isključivanja onih koji drukčije misle, ne isključujući pritom kritičko prosuđivanje.

Socijalno usmjerenje kateheze – odgoj za solidarnost i dragovoljnost

68. U vezi s iznesenim pitanjima, a s obzirom na misionarsko usmjerenje kateheze bilo u poučnome dijelu bilo posebice u *katehetskim zadaćama* u nekim specifičnim *katehetskim zajednicama*, izravniju pozornost zaslužuju sve one teme koje se tiču općega zajedničkog dobra svakog čovjeka, a to znači promicanja života u punom poštivanju dostojanstva svake osobe. Ona su, kako je već naglašeno, sržni sadržaj socijalnoga nauka Crkve izraženoga na poseban način u papinskim socijalnim enciklikama i ostalim dokumentima. Pritom važno mjesto zauzima *preferencijalna opcija za siromašne*, koju je već papa sv. Ivan Pavao II. nazvao posebnim oblikom »primata pri vršenju kršćanske ljubavi«¹⁹¹, a što je izričito prisutno u riječima i postupcima pape Franje. Kateheza mora smjerati prema djelovanju koje nije samo ljudsko suosjećanje, već ima sakramentalno nadahnuće ispunjeno Kristovom ljubavlju. Na tome području učinjeni su veliki iskoraci i u životu Crkve u Hrvatskoj, a ne samo u sklopu karitativnih ustanova. U svakome slučaju važno je putem svih oblika kateheze poticati *dobrovoljnost* (volonterstvo), izražavajući priznanje brojnim mladima (u raznim udrugama i pokretima) za njihovo djelovanje iz vjere u korist svih koji

¹⁹¹ SRS, br. 42.

su u potrebama. Upravo u katehetskim zadaćama, već kod djece i mladih, valja stavljati naglasak na ljubav prema bližnjemu koja se na poseban način očituje putem karitativnoga djelovanja, što je bitna sastavnica kršćanske vjere. Papa Benedikt XVI. kaže: »Ljubav prema bližnjemu, ukorijenjena u ljubavi prema Bogu, na prvo mjesto i nadasve zadaća svakoga pojedinog vjernika, ali je također zajednica cijele crkvene zajednice (...). To ima za posljedicu da ljubav treba također biti organizirana kako bi predstavljala uređen oblik služenja.« Stoga je od naročite važnosti poticati sve, već od djece i mladih, da se uključuju u karitativne akcije na župnoj i dijecezanskoj razini. Naime, kaže isti papa, »Crkva ne može zanemariti služenje ljubavi jednako kao što ne može zanemariti sakramente i Riječ«¹⁹².

Upravo je pitanje promicanja solidarnosti jedno od ključnih u kršćanskoj dijakoniji koja je izvrstan znak raspoznavanja onih koji u Krista vjeruju. Jer »moralno svjedočanstvo za koje priprema kateheza, mora znati pokazati društvene posljedice evanđeoskih zahtjeva«¹⁹³.

Pritom, ipak, valja naglasiti da evangelizaciju u cjelini treba shvatiti kao *poruku oslobođenja* čovjeka kada naviješta njegovo spasenje u Isusu Kristu, njegovu otkupljenost nadolaskom Božjega kraljevstva.¹⁹⁴ To znači da se crkveno poslanje ne može nipošto svesti samo na socijalno odnosno humanitarno djelovanje. U tom se smislu događa da se često i po tom vidu procjenjuje djelovanje nekoga pastoralnog djelatnika pa i cijele župne zajednice, to jest koliko se zalaže za neka socijalna odnosno humanitarna pitanja,

¹⁹² DCE, br. 22.

¹⁹³ OKD, br. 85.

¹⁹⁴ To znači da se kršćanska poruka oslobođenja, kako je to izrazio već bl. Pavao VI., »ne može staviti unutar uskih gospodarskih, političkih, društvenih ili kulturalnih međa, nego mora voditi računa o čitavu čovjeku, u svim njegovim dimenzijama, uključujući njegovu otvorenost prema potpunosti, pa i prema posvemašnjosti Božjoj.« (EN, br. 33)

dok se zaboravlja da je djelo Crkve u službi čovjekova dobra, ali cjelovito shvaćenoga. Stoga je u vezi s time važno podsjetiti na stav pape Benedikta XVI. koji kaže: »Ponekad se, naime, nastoji ograničiti *ljubav* na solidarnost ili jednostavno pružanje humanitarne pomoći. Važno je, naprotiv, podsjetiti da je najveće djelo ljubavi upravo evangelizacija, odnosno *posluživanje riječi*. Nema većega dobročinstva, pa tako ni čina milosrđa, koji se može iskazati bližnjemu od lomljenja kruha Božje riječi, od toga da ga se učini dionikom Radosne vijesti evanđelja, da ga se uvede u odnos s Bogom: evangelizacija je najviša i najcjelovitija promocija osobe.«¹⁹⁵

Duhovnost župnoga zajedništva – temeljan preduvjet za kvalitetne katehetske pomake

69. S obzirom na presudnu važnost biskupijskoga i župnog zajedništva, u prvome redu onih koji u zajednici imaju ukazano povjerenje u pojedinim službama, papa sv. Ivan Pavao II. kaže: »Prije planiranja konkretnih inicijativa potrebno je *promicati duhovnost zajedništva* omogućujući da se ona pokaže kao odgojno načelo na svim mjestima gdje se izgrađuje čovjek i kršćanin, gdje se odgajaju službenici oltara, posvećeni službenici, pastoralni djelatnici, gdje se grade obitelji i zajednice.«¹⁹⁶ Kako je opasnost razjedinjenosti *bolna rana* na općeljudskoj razini, tako je ona nažalost katkad prisutna i u kršćanskim zajednicama. Zato je Isus toliko inzistirao na tome jedinstvu i zajedništvu te za nj usrdno molio (usp. Iv 17,11-12).¹⁹⁷

¹⁹⁵ Poruka pape Benedikta XVI. za korizmu 2013.

¹⁹⁶ NMI, br. 43.

¹⁹⁷ Papa sv. Ivan Pavao II. naglašava da je duhovnost zajedništva i »sposobnost da se vidi poglavito ono što je pozitivno u drugome, da se to prihvati i vrednuje kao Božji dar: *dar za mene*, a ne samo bratu koji ga je izravno primio«. (Isto)

Stoga je presudna uloga župnika usmjeravati sve katehetske zajednice odnosno skupine da izbjegavaju, kako reče papa sv. Ivan Pavao II., opasnosti suparništva, karijerizma, nepovjerenja i ljubomore. U tom smislu on naglašava: »Nemojmo si umišljati: bez toga duhovnoga hoda malo bi služila izvanjska sredstva zajedništva. Postala bi naprave bez duše, krinke zajedništva, više nego li njegovi putovi izražavanja i rasta.«¹⁹⁸ Upravo taj problem priječi da katkad i najbolji pastoralno-katehetski planovi budu prihvaćeni, jer nedostaje istinske komunikacije između župnika i suradnika, posebice vjeroučitelja i kateheta te drugih suradnika. Naizgled u takvoj župnoj zajednici *sve funkcionira*, a zapravo nema toliko potrebne životnosti, odnosno radosti evangelizacije.¹⁹⁹

Neće li trebati ponovno razmisliti i o nekim naglascima u pokorničkim slavljinama, kao stalnom nadahnuću za zdravu duhovnost župne zajednice, na temelju biblijskih tekstova, u kojima bi se više trebalo osjetiti da smo svi, od predvoditelja do posljednjega kršćanina, slabi i grješni te potrebni Božjega milosrđa i oprostjenja, kadri istodobno jedni od drugih moliti oprostjenje, štoviše oprostiti i prije negoli nas netko za to pita? U protivnome, župna će zajednica biti uglavnom institucija i organizacija u kojoj neki *upiru prstom* u grješnike, a sebe smatraju *pravednima*.²⁰⁰

¹⁹⁸ *Isto*.

¹⁹⁹ Papa Franjo upozorio je na opasnost »psihologije groba, koja malo-pomalo pretvara kršćane u mumije iz muzeja... Premda su pozvani unositi svjetlo i prenositi život, na kraju se daju očarati stvarima koje donose samo tamu i unutarnji umor i polako slabe sav apostolski žar. Zbog svega toga dopuštam si inzistirati: Ne dopustimo da nam se ukrade radost evangelizacije!« (EG, br. 83)

²⁰⁰ Makar nas i jako pogađale, ne možemo zaobići riječi pape Franje: »Zato me boli kada vidim kako se u nekim zajednicama, pa čak i među posvećenim osobama, javljaju razni oblici mržnje, podjele, klevetanja, ocrnjivanja, osvete, ljubomore, želje za nametanjem vlastitih ideja pod svaku cijenu, pa čak i progoni koji nalikuju pravom lovu na vještice. Koga mi to mislimo evangelizirati takvim ponašanjima?« (EG, br. 100)

Pojmovno definiranje pojedinih područja odgoja u vjeri

70. Na kraju ovoga dijela potrebno je još jednom svratiti pozornost i na važnost imenovanja prikladnim izrazima pojedinih katehetskih čimbenika, odnosno pothvata. Drugim riječima, potrebno je bolje poznavati aktualnu terminologiju s obzirom na mjesta odgoja u vjeri, kako ne bi dolazilo do nepotrebnih *preklapanja*. Nisu, naime, posrijedi samo neki puki i nevažni izrazi i pojmovi, već što ispravnije njihovo postavljanje. U tom smislu, kada je riječ o predškolskim ustanovama, misli se na *vjerski odgoj*, a one koji to provode nazivamo *odgajatelji/odgajateljice u vjeri*. U školi, odnosno u odgojno-obrazovnim ustanovama riječ je o *vjeronauku* i *vjeroučitelju/vjeroučiteljici*. Kada su posrijedi katehetski susreti u župnoj zajednici valja svakako upotrebljavati bremenit značenjem starokršćanski izraz kateheza, odnosno danas *župna kateheza* (ne župni vjeronauk) te one koji to provode nazivati *katehetama/katehisticama*.

Što se ciljeva tiče, *vjeronauk u školi* smjera prema što cjelovitijemu upoznavanju katoličke vjere, oličene i u kulturi i životu naroda i u njegovim običajima, u svim njezinim vidovima, a *župna kateheza*, nadograđujući se na spoznaje iz vjeronauka u školi, ide za tim da što dublje uvodi u osobno iskustvo vjere koje se izražava u slavljenju i življenju iz vjere. Što se pak pristupa tiče, vjeronauk u školi, osim vlastitih ciljeva, vodi računa i o općim ciljevima škole kao odgojno-obrazovne ustanove, dok je župna kateheza obilježena raznim načinima, odnosno stupnjevima rasta u vjeri koji vode prema obraćenju i slavljenju, za što župna zajednica pruža široke mogućnosti, s obzirom i na njezino *obiteljsko ozračje*. Končno, kad su očekivanja posrijedi, školski vjeronauk vodi prema usvajanju odgovornoga stava prema kršćanstvu i Crkvi, odnosno prema stjecanju vjerske ili kršćanske kompetencije, a župna kateheza prema življenju vjere u osobnome i obiteljskome životu, u njezinu produbljivanju i slavljenju unutar župne zajednice, sve s ciljem da naslovnik bude što osvjedočeniji misionar Božje spasiteljske prisutnosti.

71. Zaključni poticaji

- a) Ključno je pitanje kako će se dogoditi tzv. reprogramiranje crkvene kateheze, a čega nema bez prijeko potrebnoga stvaranja *novoga lica* župne zajednice s obiteljskim obilježjem, kao one koja katehizira i koja je katehizirana. To se ne može dogoditi bez porasta svijesti da smo svi Crkva. To znači da je od posebne važnosti uključivanje cijele župne zajednice u inicijacijski katehetski proces. Naime, župna je zajednica subjekt i objekt kateheze, odnosno *živuća kateheza*, u protivnom ona danomice stagnira, a time i kateheza. Posebno su pozvani župnici razmišljati o novim pomacima u shvaćanju župne zajednice te o tome trajno promišljati zajedno sa župnim pastoralnim vijećima.
- b) Težište valja stavljati na katehezu odraslih u raznim oblicima i prigodama, što je, uz ostalo, i preduvjet za učinkovitost kateheze djece i mladih. Stoga ne bi smjelo biti župne zajednice koja bi zanemarila određene oblike kateheze odraslih. Svećenici moraju računati na otpore, ali ne bi smjeli posustajati u nakani. Valja u tome smislu voditi računa o interesima odraslih, što znači da i oni mogu predlagati sadržaje i načine rasta u vjeri.
- c) Smjelost svećenika će se očitovati u promicanju novih oblika okupljanja odraslih u *posebnim zajednicama* ili *živim vjerničkim krugovima* kao katehetskim skupinama, u kojima se vjera može kvalitetnije naviještati, učiti i slaviti. Upravo su ti manji *krugovi* veliki katehetski potencijal. Nema sumnje da je za novu katehezu u posebnim katehetskim skupinama potrebno izraditi glavne uzorke barem za *jaka liturgijska vremena*.
- d) Redovito se postavlja pitanje kako formirati manje zajednice, posebice u seoskim sredinama. Zacijelo će tu trebati više pronicljivosti i osjećaja za mogućnosti činjenja onoga što je moguće, s naglaskom na onomu što se smatra najnužnijim s obzirom na potrebe same sredine. S obzirom na opće vjer-

sko neznanje, čini se da će biblijska zajednica biti od prvotne važnosti te nadahnuće za nastajanje novih živih vjernih krugova. Valja razmišljati o oblicima sržne ili *zgusnute* evangelizacije i kateheze, posebno u nekim sredinama.

- e) Naša je Crkva pozvana na veće promišljanje o tomu što se gotovo redovito stvara znatna *katehetska praznina* u odnosu na roditelje i djecu od njihova krštenja do polaska u školu. Tu valja prvo ponuditi prostor i vrijeme za okupljanje roditelja s djecom u kontekstu jakih liturgijskih vremena, čime će obiteljska vjerska kultura biti ne samo podržana nego će nalaziti i nove impulse za što veću otvorenost životu i uključivanje u župnu zajednicu. Uz to je potrebno, u suradnji s drugim stručnjacima i osobama koje se bave životom djece do polaska u školu, omogućiti roditeljima susrete koji će ih pratiti u njihovu razvoju i životu s djecom.
- f) Sakramenti kršćanske inicijacije djece i mladih trebali bi postati prilikom za vidljivije i plodnije uključivanje obitelji, posebice kada će se neki roditelji susresti sa svojevrsnom prvom evangelizacijom. U tom se smislu osjeća potreba novih načina katehetskih okupljanja te izrade prigodnih nacрта zajedničkih katehetskih susreta djece i roditelja. Kad je pak riječ o sakramentu potvrde koji je, na žalost, za neke završni stupanj inicijacije ali i prisutnosti u Crkvi, predvoditelji župnih zajednica pozvani su na mnogo veće stvaralaštvo u pripremi slavlja kao i djelovanja iz vjere nakon primljenoga sakramenta. Stoga treba pozdraviti inicijative koje idu u pravcu njihovoga pojedinačnog i zajedničkog praćenja u što se svakako ubrajaju i organizacije jednodnevnih ili višednevnih duhovnih obnova ili programa. Pri tome naglasak valja staviti na djelovanje iz vjere (katehetske zadaće) što će posebno do izražaja doći u raznim inicijativama solidarnosti, kao što je skrb za siromašne i napuštene, a to znači zauzimanje u svim inicijativama Caritasa. Drugim riječima, kako vjeronaukom u školi tako i župnom katehezom, prijeko je potrebno među djecom

i mladima ali i u obitelji u cjelini, razvijati *solidarni humanizam* i smisao za dragovoljnost (volontiranje).

- g) Kada je riječ o susretima krizmanika pred samo slavlje, posebice s biskupom ili njegovim delegatom, to treba shvatiti kao izvanrednu priliku za rast u svijesti mladih i o njihovoj pripadnosti partikularnoj Crkvi, odnosno biskupiji. Očito treba poraditi na tome da to bude i ostane vrijedno pamćenja, a ne samo da se susret pretvori u priliku za *ispit* krizmanika o kojemu bi čak ovisilo njihovo pripuštanje slavlju. Naprotiv, ti susreti trebaju biti tako pripremljeni da budu poticaji za oduševljeniji i aktivniji daljnji vjerski razvoj i život. Daleko je više potrebno da na tome susretu dođe do izražaja svijest o njihovu tješnjem sjedinjenju s Kristom, sa življom prisnosti s Duhom Svetim, odnosno »s njegovim djelom, darovima i pozivima, kako bi bolje mogli preuzeti apostolske odgovornosti kršćanskoga života«²⁰¹. U tom smislu valja voditi računa da navedeni sadržaji više dođu do izražaja umjesto preteško artikuliranih pitanja (tzv. tezarija) koja nisu primjerena toj dobi, a niti samom shvaćanju naravi i cilja slavlja sakramenta.
- h) Valja razmotriti pitanje dobi slavlja krizme koje se ne mora nužno poklapati s pohađanjem određenoga razreda u školi, bez obzira što je posrijedi povezanost s određenom skupinom vršnjaka. To znači da nisu u prvome planu godine primatelja sakramenta, jer krizma se slavi i u srednoškolsko doba. Naprotiv, prijeko je potrebna duhovna zrelost. Dok se razumiju teškoće s kojima se župnici susreću – sve do otpora djece i roditelja – ovim pitanjima valja postupno posvećivati veću pozornost.
- i) Nije dobro podržavati uvjerenje da je kateheza samo za one koji se pripremaju za sakramente, konkretno za pričest i krizmu. To bi, naime, značilo umanjivanje potrebe *redovite*

²⁰¹ KKC, br. 1309.

kateheze. Treba, naprotiv, naglašavati da je priprema na sakramente samo *dio* u cjeloživotnom hodu obraćenja, a ne vrhunac i završetak nakon čega bi sve bilo dovršeno.

- j) Potičemo cijelu župnu zajednicu da rast u vjeri shvaća kao svoj primarni zadatak. Od posebne je važnosti da se odrasli, osobito roditelji, uključuju u razne katehetske skupine (zajednice), što će uvelike umanjiti otpor djece i mladih prema uključivanju u župnu katehezu, jer se time pokazuje kako je to važno pitanje cijele župe. U tom smislu potrebno je redovitim odraslim vjernicima naglašavati važnost njihove veće otvorenosti novim pomacima u pastoralu, umjesto da stalno pribjegavaju prigovoru *kako toga prije nije bilo*. Naime, i oni se sami moraju zapitati o svojoj odgovornosti, čak štoviše i o nesvjesnom kočenju volje mladih i novoobraćenika da se uključe u župnu zajednicu, odnosno u pojedine katehetske skupine.
- k) S obzirom na potrebu da cijela župna zajednica postane više *misionarskom*, okrenutom prema onima koje je zahvatila vjerska ravnodušnost ili su vjeru dobrim dijelom zapustili, kateheza mora tražiti nove načine i mjesta okupljanja. Sve to pretpostavlja pokretanje inicijativa u kojima se iskazuje *odgovorno kršćanstvo* u preobrazbi okoline. Kateheza je pozvana pripremati takve kršćane koji svojim djelovanjem pokazuju da se od Boga obećana budućnost, odnosno *posljednja vremena* zapravo već sada zbivaju svaki put kada se iz odgovornosti i ljubavi prema Kristu opredjeljuju za humanizaciju svijeta, za pobjedu istine i pravde, čime pokazuju da Bog vodi povijest, što prijeko potrebno uključuje prihvaćanje *križevne dimenzije* života.
- l) Potrebno je uključivanje cijele župne zajednice u katehetski proces u različitim oblicima na crti stvaranja *novog lika vjernika* s produbljenom i djelatnom vjerom. Pritom, uzimajući u obzir neka dosadašnja iskustva, valja voditi računa o vrednovanju evangelizacijskog planiranja na početku *pastoralno-*

-katehetske godine. Tomu svakako pripada posebna *Katehetska nedjelja* kojom se posvješćuje važnost odgoja cijele zajednice i prijeka potreba uključivanja u proces rasta u vjeri. Tada je uputno da župljani imaju priliku upoznati se s pastoralno-katehetskim planom župne zajednice, odnosno s mogućnostima koje postoje što se tiče uključivanja u pojedine manje zajednice, tj. katehetske susrete. U svakom slučaju iz spomenutoga plana treba biti vidljivo što se može i mora učiniti u odnosu na one koji su, zbog bilo kojih razloga, *odсутni* iz župne zajednice. Bilo bi uputno održavati i župne tribine na kojima bi se raspravio pastoralno-katehetski plan, uz mnogo veće angažiranje župnoga pastoralnog vijeća.

- lj) Budući da se najčešće postavlja pitanje materijala, odnosno njihova nedostatka za pojedine susrete, činjenica jest ipak da ih svećenici i ostali voditelji mogu naći na razini Hrvatske biskupske konferencije, u pojedinim nad/biskupijama kao i općenito katehetskoj literaturi koja je u nas sve bogatija. U tom smislu poželjno je organizirati razne tečajeve i tribine za župnike, vjeroučitelje i ostale katehetske djelatnike gdje bi imali priliku bolje se informirati o usmjerenjima suvremene kulture (filmska umjetnost, glazba, književnost i drugo).

ČETVRTI DIO

KAKO KATEHIZIRATI?
TEMELJNE METODOLOŠKE POSTAVKE

Kako katehizirati? Temeljne metodološke postavke

I prolazeći uz Galilejsko more, ugleda Šimuna i Andriju, brata Šimunova, gdje ribare na moru; bijahu ribari. I reče im Isus: »Hajdete za mnom i učinit ću vas ribarima ljudi!« Oni odmah ostaviše mreže i pođoše za njim (Mk 1,16-18).

Prožimanje sadržaja i metode u evangelizaciji i katezezi

72. Ako je cilj kateheze posredovanje susreta s Bogom i učvršćivanje trajne veze zajedništva s njime,²⁰² važno je usredotočiti se na načine toga *posredništva* koje je od iznimne važnosti. Stoga, premda je bilo toliko rasprava i pisanih dokumenata o tome da sadržaj (*što*) i metoda (*kako*) u evangelizaciji i katezezi predstavljaju jedinstvenu cjelinu, ipak još postoje određena teorijska i praktična nesnalaženja. Budući da je u novoj evangelizaciji, a time i katezezi, od posebne važnosti način, odnosno kako se odvija cjelovit odgoj u vjeri, potrebna je bolja formacija i iz pastoralne teologije, katehetike, osobito psihologije, pedagogije i komunikologije. U tom se smislu, primjerice, ne može katehizirati u uvjerenju da je važan samo *sadržaj*, a da je *metoda* tek neko tehničko pitanje ostavljeno na volju, intuiciji i snalažljivosti pojedinca. Tako netko može držati da je dovoljno posezati za pukim učenjem istinâ vjere, primjerice prakticirajući *formalan tip učenja*, a da nije svjestan kako to nije cjelovita kateheza. Takav, naime, pristup nema u vidu važnost primjerenosti sadržaja i načina njegova prenošenja.

Stoga nema sumnje da će još više trebati imati u vidu *Božju pedagogiju*, kao model pedagogije vjere,²⁰³ to jest njegovo prilago-

²⁰² Usp. ODK, br. 23.

²⁰³ ODK, br. 139-147; Usp. CT, br. 58; KKC, br. 53, 122, 684, 708, 1145, 1609, 1950, 1964.

đavanje ljudima, što se pokazuje u cijeloj povijesti spasenja, a na poseban način utjelovljenjem Sina Božjega. Prati li se pomnije Isusovo naviještanje, može se vidjeti kako se posebna važnost pridaje njegovu govoru u kojemu se očituje ne samo briga o *sjemenu* Božje riječi nego i o *tlu* u koje se ona sije (usp. Iv 4,3-20). Dakle, istodobno je potrebno naviještati u *vjernosti Bogu*, ali i *čovjeku*. To će trajno ostati temeljan kriterij svake kateheze. I papa Franjo upozorava na važnost traženja načina »na koje ćemo onu neprolaznu istinu izraziti jezikom koji omogućuje prepoznati njezinu trajnu novost«²⁰⁴. Tu se poziva na papu sv. Ivana XXIII., koji je pokrenuo Drugi vatikanski koncil, govoreći da je u pologu kršćanskoga učenja jedno bît a drugo način na koji se izražava.²⁰⁵ Isti koncil, govoreći o katehetskoj ulozi koju imaju biskupi, izričito je naglasio da se pri podučavanju »pazi na prikladnu rasporedbu i metodu koja odgovara ne samo materiji o kojoj je riječ nego i čudi, sposobnostima i dobi kao i prilikama u kojima slušatelji žive«²⁰⁶. Zato je važno da se odgojitelji u vjeri »pouče o psihološkim zakonima i granama pedagogije«²⁰⁷, odnosno o primjerenoj katehetskoj metodologiji.

Čovjek je put Crkve – i kateheze

73. U katehezi, koja je na tragu ljudskoga posredovanja spasi-teljskoga susreta Boga i čovjeka, nije dovoljno zaustaviti se samo na tvrdnji da je vjera Božji dar, ne vodeći toliko računa o nekom posebnom ljudskom naporu sa svrhom prilagođavanja u stvarnome rastu vjere. Naprotiv, kateheta mora biti svjestan da je već to što odgojno djelo izvodi prema odgovarajućim pravilima koje poštuju čovjeka i njegove mogućnosti shvaćanja te ako se za to dobro

²⁰⁴ EG, br. 41.

²⁰⁵ Usp. IVAN XIII., *Govor na svečanom otvorenju Drugoga vatikanskog koncila* (11. listopada 1962.), u: AAS 54 (1962.), str. 786.

²⁰⁶ CD, br. 14.

²⁰⁷ *Isto*.

priprema, istodobno i *milost* za razvoj vjere. Otud i zaključak da u odgoju u vjeri nije bitan samo *nauk*, nego i *način* kako se on posreduje. To otvara put traženju prikladnih načina, odnosno metodičkih postupaka, primjerenih pojedinoj dobi ili situaciji. Drugim riječima, valja istaknuti istinsku odgojnu narav katehetskog djelovanja koje treba biti poticaj, pomoć, smišljeno posredovanje u pravcu osobnoga, slobodnoga i pounutarnjenoga rasta, u službi valjanoga egzistencijalnog projekta, otvorenoga za vrijednosti i sposobnoga za kritičko razlučivanje. Time se poštuje i načelo trajne potrebne istinske inkulturacije.

Što se tiče niza kompetencija i instrumenata kako bi se motiviralo ne samo djecu i mlade već i odrasle u opredjeljenju za vjeru, važno je voditi računa o spomenutoj *pedagogiji vjere*.²⁰⁸ Ona predstavlja temeljno usmjerenje za sve kriterije prenošenja vjere. To znači da je u pogodovanju susreta Boga i čovjeka u Isusu Kristu, u isto vrijeme prijeko potrebno vrednovati cjelovit sadržaj kršćanske poruke, ali i iskazivati *pozornost prema naslovniku*, njegovim pitanjima i očekivanjima, s ciljem da kršćanska poruka bude čovjeku što znakovitija i značajnija. Jer, kako je naglasio papa sv. Ivan Pavao II. u enciklici na početku svoje papinske službe, čovjek je »prvi i osnovni put Crkve«²⁰⁹.

Presudna važnost slike o Bogu i čovjeku

74. U vidu što boljega pojašnjenja odnosa sadržaja i metode prevažno je, dakle, imati na umu vjerno prenošenje istinske *slike Boga*, kako se objavio u Isusu Kristu, ali istodobno i slike i shvaćanja čovjeka, njegova života i njegovih pitanja koja ulaze u sadržaje katehetskoga djelovanja.²¹⁰ Upravo i zbog naših ideja ili krivih sli-

²⁰⁸ Usp. ODK, br. 139-147.

²⁰⁹ RH, br. 14.

²¹⁰ »Radost i nada, žalost i tjeskoba ljudi našega vremena, osobito siromašnih i svih onih koji trpe jesu radost i nada, žalost i tjeskoba također Kristovih

ka o Bogu, danas je nekima sve teže vjerovati u Boga, promicati i izricati njegovu stvarnost. Stoga se ne trebamo čuditi što o njemu neki radije šute ili ga sklanjaju na rub života, ili ga pak u potpunosti isključuju.²¹¹ Dakle, ne katehizira ispravno onaj koji i nesvjesno ima i širi *lošu sliku* o čovjeku prenaplašavanjem istočnoga i svakoga drugog grijeha stavljajući u prvi plan uglavnom govor o *grijehu*, a ne o Božjoj ljubavi prema tomu čovjeku i radostima koje donosi Božje kraljevstvo. Već nam apostol Pavao (usp. Rim 5) daje do znanja da je ponajprije važan govor o Spasitelju, pa je stoga uputnije navijestiti radost poradi onoga što nam je u Kristu darovano, koje nam je bogatstvo Božje ljubavi ponuđeno. Tako će kasnije biti lakše shvatiti što se grijehom *prvih ljudi* izgubilo i danas trajno gubi. Iz toga slijedi čovjekova veličina u Božjim očima, jer mu se pruža ona vjera u Boga Isusa Krista koja nudi mogućnost izbavljenja iz njegove nedostatnosti i izgubljenosti. Zato kateheza mora iznositi upravo radost Kristove ljubavi svakome čovjeku, ponajprije grješniku koji stječe mogućnost za svoje spasonosno *dovršenje*. Tako dolazi do ispravne sinteze teološke i antropološke dimenzije u odgoju u vjeri.

Treba otvoreno reći da zanemarivanje čovjekovih pitanja i problema može dovesti do toga da mnogi odbace i samu vjeru u Boga.²¹² Šteta je, stoga, što određen dio odgojitelja u vjeri teško shvaća važnost korelacije između kršćanske vjere i općeljudskoga iskustva kako bi se dogodio skladan susret vjere i života, Boga i čovjeka. U tome smislu, dok kateheza crpi istinu iz Božje riječi i vjerno prijanja uz njezin siguran izražaj, ipak se ona ne ograničuje na puko ponavljanje predanih formula već nastoji da one budu predane i shvaćene na nov i čovjeku primjereniji način.²¹³ U tome

učenika, te nema ničega uistinu ljudskoga a da ne bi našlo odjeka u njihovu srcu.« (GS, br. 1)

²¹¹ Usp. GS, br. 19.

²¹² Isto, br. 19

²¹³ Usp. OKD, br. 73.

smislu valja imati na umu da »izražajni oblik istine može biti mnogoobličan. I obnova izražajnih oblika pokazuje se nužnom kako bi poruka evanđelja bila predana današnjem čovjeku u svom nepromjenjivom značenju.«²¹⁴

75. Uza sve nedoumice, ipak se može izraziti određeno zadovoljstvo što je u našoj Crkvi puno učinjeno u tome smjeru, a što se pokazalo i pri uvođenju vjeronauka u školu kada se, zahvaljujući i ranijim katehetskim školama, moglo računati na prilično razrađen sustav prikladne metodologije na temelju iznesenoga načela o potrebi što *ispravnije slike o Bogu i čovjeku*. To je otvorilo put razradbi niza prikladnih načina, odnosno metodičkih pristupa koji se vremenom modificiraju. Govor vjere u cjelini, koristeći suvremene teološke spoznaje koje su Drugim vatikanskim koncilom dobile na snazi, te suvremena didaktičko-metodička dostignuća masovnih medija komuniciranja, sve je bogatiji što se tiče stvaralačkoga izražavanja vjeroučitelja. To se počelo ostvarivati i u župnoj katehezi, posebice slijedeći i *načelo postupnosti* nasuprot uvjerenjima da već djeci, a osobito mladima, treba što prije *dati sve*,²¹⁵ zanemarujući pritom prevažno didaktičko načelo *moгуće opterećenosti*. Riječ je, dakle, o tome da vjera pretpostavlja rast, a to znači da se odnosi na sve faze ljudskoga života, konkretno i u odrasloj i starijoj dobi. Upravo taj *put prema zrelosti* predstavlja i nove radosti u shvaćanju i življenju vjere.

Ipak, zbog nedovoljne teološko-katehetske pripreme ili ostataka navika iz prošlosti, zanemarivanja katehetskoga doškolovanja te sporosti s obzirom na prijeko potrebne promjene i mijenjanje stereotipnih navika, može se dogoditi da neki pastoralni djelatnik

²¹⁴ IVAN PAVAO II., Enciklika *Ut unum sint* (25. svibnja 1995.), br. 19, u: AAS 87 (1995.), str. 993.

²¹⁵ U tom smislu upitne su važnosti brojna i (teološki) teška, gotovo sveobuhvatna pitanja koja se provlače u određenim materijalima prigodom slavlja sakramenta potvrde, a u vidu *ispita* kojima se kandidate često obeshrabruje.

svede katehezu na puko učenje molitava i formula. Nema sumnje da je *poučni dio* (učenje o vjeri) u temelju kateheze. Međutim, to nije dovoljno da se može nazvati katehezom. Naime, današnja kateheza nužno pretpostavlja susret i komunikaciju, a to znači osluškiivanje *povratne informacije* tako da voditelj treba *vidjeti i osjetiti* kako njegovo predvođenje katehetskoga procesa (u navjestiteljskom i metodičkom vidu) *odjekuje*, odnosno zahvaća slušatelja. To se ne može dogoditi bez osjetljivosti na pitanja i izražavanja iskustva sudionika, bez obzira na njihovu dob. Osim toga, kateheza pretpostavlja molitvu i šutnju, a sve to i uz korištenje određenih pomagala, za što nam danas tzv. digitalna tehnologija daje veće mogućnosti.

76. Premda su na djelu i poneki zastoji, konkretno određena zasićenja uzrokovana i nedovoljnim uočavanjem dubine i radosti Božje riječi, ali prouzročena i određenim otporima sudionika, razumljivo je da u suvremenoj katehezi valja biti svjestan važnosti načina odnosno metoda. U tome smislu svaki će svećenik i ostali katehete morati posegnuti za spomenutim *Općim direktorijem za katehezu* koji donosi osnovne elemente katehetske metodologije, s naglaskom na spomenutome ispravnom suodnosu sadržaja i metode. Kateheta bi trebao znati »da za sadržaj kateheze nije svejedno kakva je metoda, već ona zahtjeva proces prenošenja primjerenog naravi poruke, njezinim izvorima i jezicima, konkretno prilikama crkvene zajednice, uvjetima pojedinih vjernika kojima se kateheza obraća«²¹⁶. Na tom tragu važno je imati na umu značenje pojedinih metoda, poput induktivne i deduktivne, a dakako i koja je važnost ljudskoga iskustva u katehezi te pamćenja sadržaja.

Pritom svakako valja vrjednovati tradicionalne formule »kojima se ispovijeda vjera i koje se upotrebljavaju u molitvi kao što su Apostolsko vjerovanje, Gospodnja molitva, anđeoski pozdrav i druge slične formule«²¹⁷. Dakako, valja ići i prema onim formula-

²¹⁶ ODK, br. 149.

²¹⁷ *Isto*, br. 73.

ma (molitvenim obrascima) koji danas nastaju na tragu postkoncilskoga razmišljanja u vidu jačega posadašnjega istinâ vjere. U svakome slučaju, prijeko je potreban prijelaz od jednostrane tzv. pedagogije (pasivne) asimilacije predloženoga sadržaja prema pedagogiji (katehezi) stvaralaštva koja može potaknuti ispravno prihvaćanje, suodgovornost odnosno zauzetost iz vjere.

Potreba novih oblika kateheze župne zajednice

77. U traženju i ostvarivanju novih oblika kateheze odraslih od posebne je važnosti svijest da istine o utjelovljenju Sina Božjega i njegovu uskrsnuću nisu samo vjerske dogme, već one predstavljaju i temeljno usmjerenje za djelovanje Crkve na tragu Knjige Otkrivenja: »Evo, činim sve novo« (21,5). To uključuje i potrebu trajnoga obogaćivanja određenih planova i struktura kako bi župa postajala sve dinamičnijom zajednicom, *Crkva u pokretu*, odlučna na putu nove evangelizacije, a što se ne može dogoditi bez odgovarajuće kateheze cijele zajednice. Stoga s obzirom na katehetsko djelovanje, treba reći da dok za djecu, dijelom i mlade, postoje već prilično uhodane *strategije* rada na župnoj razini, ili barem osnovna priprema za sakramente kršćanske inicijacije, dotle uza sve vrijedne pokušaje ipak još nemamo opće prihvaćen razgranat sustav primjerenog načina inicijacije ili obnovljene inicijacije odraslih, a da to nije uvjetovano samo nekom prigodom ili prijekom potrebom (primjerice, prije ulaska u brak, prije krštenja djeteta ili u povodu slavlja prve pričesti i svete potvrde).

Istodobno raste broj odraslih koji su na putu traženja. Imaju potrebu stjecanja ne samo znanja nego i iskustva u vjeri, bilo da je riječ o kršćanima koji vjeru prakticiraju, barem što se tiče pohađanja nedjeljne mise, bilo o onima koji su se prilično udaljili. Pritom nije dovoljan osoban razgovor s pojedincima, čak ni uz ponudu *Kompendija KKC-a* i drugih materijala, već se traži *zajedničkarski pristup* u produbljenju vjere. To znači da je u korisnu inicijativu duhovnih obnova (primjerice u povodu slavlja župnoga zaštitni-

ka) ili u nekim *jakim* vremenima (kao što su došašće i korizma) potrebno uvoditi barem kraće sustavne katehetske susrete. Jednom riječju, očekuje se pokretanje evangelizacijsko-katehetskoga procesa širih razmjera i na *dužu stazu*. Usporedba katehete-misionara s *ribarom* ima *težinu* jer ribar znade da jučerašnji *put* do riba danas više ne mora biti isti, nego valja razmišljati o novome smjeru. To znači da tko želi *zahvatiti ljude i uloviti ih u Isusovu mrežu* mora se opredijeliti za *pedagogiju kreativnosti i događanja*. Drugim riječima, valja se opredijeliti za novo promišljanje, susret, dijalog, događaj iskustva, jednom riječju za stvaralački pristup, što je od posebne važnosti upravo u katehezi.

Nova apologetika na tragu kateheze inteligencije

78. Istina jest da se katkad u vjeronauku (katehezi), ovisno o određenim okolnostima s obzirom na protivljenje vjeri, više naglašavalo one načine koji su smjerali dokazivanju Božje opstojnosti. Dakako, valja reći da je i danas potrebna određena *apologetika*. Međutim, ona mora po mnogočemu biti drukčija, ne samo u vjeronauku u školi već i u raznim oblicima kateheze u župnoj zajednici. U prvome planu nije *spis novih dokaza* o Božjoj opstojnosti, nego je važno, bez polemiziranja, *dokazati* i još više *pokazati* svu važnost vjere za čovjekov život. Isto tako nije dovoljno računati uglavnom na to da će iskustvo neke negativne situacije ili životnoga kraha prije ili kasnije *prisiliti* nekoga da se okrene Bogu. Danas se pokazuje svrsishodnijim inzistiranje na drugome putu, a to znači na prikazivanju vjere kao pozitivnoga čina obraćenja i obnove života. To vodi prema ljubavi i povjerenju prema Bogu koji nas je pozvao na život u punini (usp. Iv 10,10), omogućujući nam vječni uspjeh.

Upravo je *kategorija života* u prvome planu. Zanimljivo je da su kršćani prvih stoljeća gledali u kršćanstvu u prvom redu *vijest*, i to *dobru vijest* za čovjekov život koja se sastoji u tomu da je Isus Krist jamstvo da svi krahovi, pa i sama smrt, nemaju *zadnju riječ*, nego

Božja spasiteljska ljubav. Isusovo poslanje pokazuje se u svjetlu te pozitivne usmjerenosti, odnosno da čovjek s njime može prijeći iz smrti u život (Iv 5,24), da može živjeti u *novosti života* (Rim 6,14). U svakom slučaju, od bitne je važnosti odgoj za *racionalnost*, ali takvu koja ne ide za *podjelom ljudske ličnosti*, nego onu koja ujedinjuje čovjekov um i srce, racionalnost i čuvstvenost, dajući puniji smisao njegovu životu.²¹⁸ Od posebne je važnosti u vremenu kada se vjera prikazuje kao nešto što se kosi s razumom čovjeka, njegovim napretkom i znanstvenim dostignućima, pokazati sve bogatstvo *misli* vjere koja prosvjetljuje um te širi obzorja njegove moći. Stoga nema nikakva utemeljenja raskoraku vjere i razuma, tvrdnjama koje su uvijek aktualne, da vjera, a time i kršćanstvo, pripada području tradicionalnoga, to jest *nazadnoga*. Budući da se još uvijek provlači teza ne samo o nadmetanju Biblije i znanosti već i o isključivanju vjere i razuma uopće, od bitne je važnosti, osobito mladima i studentima, progovoriti o međusobnom nadopunjavanju vjere i razuma, odnosno o vlastitostima prostora u kojima se kreću. O tome valja svakako na katehetskim susretima upoznati sudionike na temelju enciklike pape sv. Ivana Pavla II. *Fides et ratio* (Vjera i razum). Ovdje je uputno naglasiti njegovu misao: »Ona osobitost kojom je obilježen biblijski tekst sastoji se u tome što je on nošen uvjerenjem da postoji duboka i neprekidna veza između spoznaja razuma i vjere. Svijest i ono što se u njemu događa, jednako tako povijest i različiti događaji naroda, jesu stvari koje treba promotriti, istražiti i prosuditi vlastitim sredstvima razuma, a da se iz toga procesa nipošto ne ukloni vjera (...). To znači: čovjek obasjan svjetlom razuma zna pronaći svoj put i prijeći ga lako i bez teškoća sve do kraja, samo ako ispravna duha ucijepi svoje istraživanje u ozračje vjere. Zbog toga se razum i vjera ne mogu odvojiti, a da istodobno čovjek ne izgubi sposobnost da na prikladan način spozna svijet, Boga i sebe sama.«²¹⁹ I kada se uvje-

²¹⁸ Usp. ODK, br. 20.

²¹⁹ FR, br. 16.

ri da ne može prijeći *neke granice*, da su svijet i posebice čovjek *misterij*, u koji ne može prodrijeti a da se ne otvori potpuno Dru-gomu (Bogu), počinje sumnjati u sebe, mireći se s besmisлом i bez-nađem te živeći na razini prolaznog i privremenog. Dakako, nije lako čovjeku, ranjenom istočnim grijehom, otvoriti se cjelovitoj isti-ni o sebi, premda je na to pozvan i po Kristu su mu otvorene veli-ke prilike, jer je »trajno u napasti da odvrti svoj pogled od živoga i pravoga Boga i upravi ga k idolima (usp. 1 Sol 1,9), zamjenjujući 'Istinu – Boga lažju' (Rim 1,25), što mu onda potamnjuje sposob-nost da spozna istinu i oslabljuje volju da joj se pokori. I tako, prepuštajući se relativizmu i skepticizmu (usp. Iv 18,38), on kreće u potragu za nekom varljivom slobodom izvan same istine.«²²⁰

Stoga ovdje valja istaknuti, osobito kada je riječ o mladima, važnost *pastoralne inteligencije*, što je posebno naglašavao papa Be-nedikt XVI.: »Vi, dragi svećenici i odgajatelji, ne oklijevajte pro-micati istinski i stvarni *pastoralne inteligencije*, a u širem smislu i pastoral osobe, pastoral koji će ozbiljno razmotriti pitanja mladih – bilo ona egzistencijalna bilo ona koja se rađaju iz sučeljavanja s oblicima danas raširene racionalnosti – kako biste im pomogli da pronađu valjane i prikladne kršćanske odgovore, te u konačnici usvoje onaj odlučujući odgovor koji je Krist Gospodin.«²²¹ Slije-dom rečenoga, i kateheza na crti *inteligencije* pozvana je promica-ti uvjerenje da je kršćanski živjeti moguće i razumno, štoviše naj-razumnije. To znači da je, uz naglašavanje istina vjere, važno osje-titi značaj evanđelja kao Radosne vijesti.

U okolnostima kada postoji opasnost da se *živi na površini*, kateheza kao odgoj vjere mora u svoju metodologiju ugraditi spo-sobnost razumskog *ulaženja u sebe*. To drugim riječima znači učiti kako *znati šutjeti i osluški-vati* ne samo vanjske nego i unutarnje glasove, kako bi čovjek što bolje upoznao samoga sebe, sa sobom

²²⁰ VS, br. 1.

²²¹ BENEDIKT XVI., *Govor sudionicima crkvenog susreta Rimske biskupije*, 5. lipnja 2006.

se pomirio na tragu suočavanja sa svojim stanjem, granicama i mogućnostima. Zbog toga u katehetskoj metodologiji očito dolazi do izražaja znati ne samo misliti već i *diviti se*, cijeniti sve što je dobro i lijepo, veliko i plemenito u samome čovjeku i njegovu okruženju, u svemu stvorenome, u umjetničkim djelima svake vrste, da se vidi *darovanost* toga, kao i tajni koje se u tome očituju, sve do susreta s Drugim (Bogom). Divljenje čudesnosti života u cjelini, cijenjenje kategorije *drugosti*, drugoga (čovjek, svijet, institucije, prošlost, sadašnjost i budućnost) od presudne je važnosti kako bi se izišlo iz mentalnih shema koje se usredotočuju samo na sadašnjost i subjektivnost, dok su prošlost *drugo* i *drugi*, pogotovo ako pripadaju prošlosti, samo nešto što često treba odbaciti, ako smeta aktualnim kratkoročnim ciljevima.

Naime, u svijetu u kojemu se duh i srce zaustavljaju gotovo isključivo na vidljivome i sadašnjem, valja upućivati na dublje značenje pa je otud u *metodologiji susreta* važno učiti kako *pričati*, koje simboličke geste (čak i gestikulacije) i dramske izričaje, te simbolički i analogni govor upotrebljavati, a sve s ciljem ulaženja u *misterij života*. To prvo treba učiti kateheta/odgojitelj, premda treba reći da je to i poseban Božji dar.

Pomaci u načinima katehetskog hoda na tragu Isusove pedagogije

79. Katehetska okupljanja trebaju omogućiti *sudioništvo*, a to znači *dijeljenje znanja*, odnosno onoga što nekome Božja riječ govori, do čega se došlo promišljanjem ili čitanjem prikladne literature, zatim *dijeljenje iskustva vjere* unutar vlastitoga života. Otud je od velike važnosti da pojedinci, bez osobnih isticanja i namećanja, unose svoje darove u *hod skupine*, a time i cijele kršćanske zajednice. Skupina nam, naime, može dati potreban slobodan prostor da *unesemo sebe* kao osobe, u uvjerenju da se to čini unutar Božje obitelji ispunjene razumijevanjem i praštanjem. Zato je bitno da voditelj (svećenik ili župni animator) bude spreman na slušanje

(oslušivanje), ne da *docira*, te da bude pozvan staviti se u tzv. empatijski odnos poput Isusa u susretu s učenicima iz Emausa (usp. Lk 24,13-33).

Naspram onih susreta u kojima se često naglašava *moralizirajuća* dimenzija, što lako stvara zasićenje i odbijanje, i otud vrlo sporo, negdje i gotovo nikakvo zaživljavanje kateheze odraslih i nastajanje *župnih skupina ili zajednica*, važno je usvojiti *Isusovu pedagogiju* prisutnosti, suputništva i sluškivanja čovjekovih pitanja kako bi mu se pomoglo shvatiti da je u njegovu životu sâm Bog na djelu. Slijedeći Isusov način naviještanja, zapravo Božju pedagogiju u susretu s čovjekom, kateheza promiče »dijalog koji Bog s ljubavlju priprema sa svakom osobom koja postaje njegovo nadahnuće i norma; kateheza postaje njegov neumorni *odjek*, trajno tražeći dijalog s osobama«²²². To znači da u katehetskoj metodologiji valja uvijek imati na umu temeljne čimbenike: *slušanje, učenje, sudionništvo, zalaganje i svjedočenje*.

Kateheza u obliku katehetskoga slavlja – *celebratio catechetica*

80. Premda je župnoj katehezi svojstvena i određena fleksibilnost i prilagodljivost, ovisno o situaciji, ipak je potreban *osnovan okvir* kako se katehetski susreti ili slavlja ne bi oslanjali samo na intuiciju te pretvorili uglavnom u *druženja* bez programirane najvjestiteljsko-odgojne okosnice, uz opasnost da brzo dosade i izgube svrhu. Zato je potrebno naglašavati važnost takvoga djelovanja u kojemu će do izražaja doći kreativnost sudionika, kako ističe *Opći direktorij za katehezu*: »Sami pojedinci, posebice kada je riječ o odraslima, mogu efikasnije pridonijeti razvoju kateheze učinkovitije pokazujući shvaćanja i izražavanja poruke, kao što je: *učiti radeći*, upotrebu istraživanja, dijaloga, izmjene i sučeljavanja stajališta.«²²³

²²² ODK, br. 144.

²²³ *Isto*, br. 157.

Stoga, kada je riječ o župnim katehetskim okupljanjima, posebice kada su posrijedi djeca i mladi, ona ne bi smjela biti *opterećenje* nego posebna novost koja se u školi ne može u cjelini doživjeti. To pretpostavlja da katehetski susreti u župi, kako za djecu tako i odrasle, trebaju prerasti u svojevrsna *katehetska slavlja* u kojima ima mjesta za ono što pojedinoga sudionika zanima, sve do oduševljavanja da bude aktivan član Crkve u konkretnoj biskupiji, odnosno župnoj zajednici.

Dakako, ovdje je riječ o *okviru* koji se može obogaćivati, ovisno o potrebi skupine to jest vjerničkoga *katehetskoga kruga* i situacije, a to znači drukčije u seoskoj negoli gradskoj sredini. Ono što se nikako ne smije smetnuti s uma jest da je prijeko potrebno stvarati *obiteljsko ozračje*, odnosno izgrađivati stav da se sudionici osjećaju *kod kuće*, da to smatraju *nečim svojim*. Činjenica jest da su župni katehetski susreti nešto drukčije naravi, jer pretpostavljaju prisutnost onih koji su se, barem deklarativno, opredijelili za Krista u Crkvi pa time očekuju i slavlje nekih sakramenata.

S obzirom na provedbu župne kateheze valja spomenuti da se u biskupskom katehetskom dokumentu (2000.) predviđa način prema kojem se ona ostvaruje u dobnim skupinama, a na još specifičniji način u posebnim ili živim vjerničkim krugovima. Taj je način nazvan *katehetsko slavlje* (*celebratio catechetica*), što je jedna od specifičnih novosti s obzirom na način odvijanja katehetskih susreta.²²⁴ Ovdje je važno napomenuti da već *Opći direktorij za katehezu* upozorava na problem sporedne prisutnosti slavlja u katehetskim susretima.²²⁵ Potreban je, naime, takav katehetski susret koji će put odrastanja u vjeri svakoga pojedinca, ali i zajednice, oblikovati više na način slavlja s temeljnim naglaskom na *navije-*

²²⁴ Usp. ŽKOŽZ, br. 40. Taj dokument HBK donosi način odvijanja župne kateheze ili izgled jednoga katehetskoga susreta. Nema sumnje da ga je potrebno detaljnije razraditi uz prilagođavanje pojedinim živim vjerničkim krugovima. Za to postoje već pozitivna iskustva u određenim župnim zajednicama.

²²⁵ Usp. ODK, br. 30.

štanju i uzajamnoj komunikaciji Božje riječi. Time se u katehezi, u ciljanoj stupnjevitosti, ima na umu ne samo poučna već i molitvena, slavljenička, te svjedočka i proročka i djelatna dimenzija. To može pomoći da svaka od navedenih dimenzija apostolata vjernika, od komunikacije vjere ili osobnoga svjedočanstva sve do aktivnoga sudjelovanja u životu Crkve, postaje očitovanjem onoga što preporučuje.

Način odvijanja župnih katehetskih susreta

81. Pozivajući se na dokument HBK (2000.) i neka već ustaljena iskustva u katehetskoj praksi, valja uvažavati temeljnu strukturu župnih katehetskih susreta.

- a) *Molitveni početak* – molitva ili pjesma. Tu mogu biti od velike koristi elektronički mediji (*prezentacija*: foto-tekst-glazba), pomažući sudionicima da se u zahvaljivanju i slavljenju obraćaju Bogu, računajući na svjetlo njegova Duha koji je tu prisutan. Zato je potrebno *stvoriti* ozračje sabranosti.
- b) Susret se odvija sa sviješću: *dijeliti život i uzajamno priopćavati Božju riječ*. Tomu pomaže *poticajan razgovor*. Voditelj otvara mogućnost da sudionici iznesu što ih se u posljednje vrijeme posebno *dojmilo*, koja ih lijepa misao *drži*, što je tko pročitao, uz mogućnost da se kaže i *vlastita muka*, pitanje, sumnja i dr.
- c) *Poučan dio* – to je osnovna sastavnica susreta. Cilj je Božju riječ (primjerice od nauka Crkve ili od tekstova iduće nedjelje – Dana Gospodnjega, i dr.) tako čuti da Božji glas postane čujan (da *odjekne*). Voditelj daje kratak uvod u predložen tekst tako da se *otvore* pitanja. Preporučuje se meditativno osluškivanje kako bi svatko pokušao *dokučiti* što upravo njemu Bog želi *reći* putem pročitana (odslušanoga) teksta (neke zadane teme i sl.). Time se obogaćuje razgovor u vidu *dijeljenja života i Božje riječi*, a to znači iznošenja onoga što je posebno važno, ili čak nerazumljivo, uz mogućnost da se slo-

bodno može izraziti i kritički osvrt. Kada je posrijedi biblijski tekst, tada dolazi do izražaja priopćavanje onoga što nekomu tekst znači, kako ga je Božja riječ dotaknula, koja mu je poruka posebno važna. Dakako, pritom animator postavlja, odnosno *provocira* pitanja, tumači i daje svoj odgovor na njih.

U svakom slučaju, kada je riječ o *poučnome dijelu*, ne može se sve prepustiti proizvoljnosti već treba postojati jasan prijedlog voditelja, dakako uz nadopune sudionika. Tako će, primjerice, *liturgijska skupina (krug)* staviti naglasak na *slovo i duh liturgije*, pri čemu će misal, red čitanja, obrednici i liturgijski dokumenti biti svojevrsan *katehetski vodič*, dok će *obiteljska skupina* (i na temelju *liturgijske čitanke*) staviti naglasak na obiteljske i odgojne teme prisutne u crkvenim dokumentima, a *duhovno-molitveni živi vjernički krug* na važnost ispravnoga provođenja molitvenoga života, itd. Upravo te molitvene zajednice, koje postoje u mnogim župnim zajednicama te na biskupijskoj i nacionalnoj razini, mogu biti od posebne važnosti. Ipak treba reći da su duhovno bogatstvo, što ga stječu na izvanžupnim molitvenim susretima, pozvane unijeti u razna (katehetska) susretanja svoje župne zajednice, posebice tamo gdje je taj molitveni duh prilično ili dijelom zanemaren.

Ipak, govoreći o svim skupinama i krugovima, valja naglasiti da jedan od temeljnih sadržaja predstavlja upravo *liturgijska čitanka*, to jest misna čitanja u *liturgijskoj godini*, te *Katekizam Katoličke Crkve*, uz sadržaje i smjernice koje donose papinski i biskupski dokumenti. U svakom slučaju, u središtu pozornosti je Božja riječ, liturgija, molitva i meditacija, Božansko milosrđe, Blažena Djevica Marija, primjeri poznatih svetaca i dr., čega su odraz i pojedine pobožnosti, ali i potrebe crkvene to jest župne zajednice. Svaka će skupina ili krug, ovisno o svome profiliranju, u katehetskome (poučnome) dijelu, uzimati više u obzir one sadržaje koji su njoj svojstveniji, ali vodeći računa o cjelovitosti crkvenoga nauka.

- d) *Katehetska zadaća*. Polazeći od Božje riječi (kršćanskoga nauka) i životne situacije, sudionike se potiče da kažu ono što konkretna *poruka* teksta može značiti u životu, kako osobnom i obiteljskom tako i u župnoj zajednici. To znači da je to vrijeme uočavanja zadaća koje bi se mogle, štoviše i trebale, preuzeti (pojedinačno ili timski), te što bi bilo dobro čak istaknuti i u nedjeljnoj homiliji i vjerničkoj molitvi. U svakome slučaju, do izražaja mora doći svijest o djelovanju iz vjere. Svaka će katehetska skupina ili vjernički krug trebati prosuditi *što im je činiti*, već prema tome koja se nadahnuća steknu na određenome susretu, koje si ciljeve postavlja i dr. Zanimljivo je, kada su posrijedi djeca i mladi osobito u vrijeme pripreme za sakrament potvrde, da Katekizam kaže da svijest mora biti takva da bi sudionici »bolje mogli preuzeti apostolske odgovornosti kršćanskoga života«. ²²⁶
- e) Ovisno i o poruci o kojoj se razmišljalo, susret se obično završava prikladnim *meditativno-molitvenim tekstom* (spontan ili napisanim) ili pjesmom; primjerice s otpjevnim misnim psalmom, ako su za polazište *poučnoga dijela* služila biblijska čitanja sljedeće nedjelje i dr.

Osobno i profesionalno osposobljavanje animatora katehetskoga slavlja

82. Kada je riječ o interakciji i povjerenju u funkcioniranje katehetske skupine, od posebne je važnosti prijeka potreba da sudionici mogu izreći svoje iskustvo, svoje muke i pitanja. Očekuje se kvalitetna komunikacijska osposobljenost animatora koji, uz ostalo, mora znati *ravnati konfliktima* koji se mogu dogoditi kako unutar samoga susreta tako i izvan zajednice. Naime, u situaciji kada se čovjek boji da se, ako želi biti iskren prema sebi i drugima, može dogoditi da ga drugi osude, valja naglasiti da nam upravo evanđe-

²²⁶ KKC, br. 1309.

lja svjedoče o tome da je Isus došao zbog grješnika i da su u otvorenome susretu s njime doživjeli ozdravljenje. Upravo takvo iskustvo *ozdravljenja* mogu omogućiti istinske manje vjerničke skupine te tako postati svojevrsna *životna vježbaonica* za izlaženje iz zarobljenosti i vježbanje u tome kako živjeti i djelovati zajedno. Tako se na vidljiv način može osjetiti da je Crkva »mjesto besplatnoga milosrđa, gdje se svi mogu osjećati prihvaćenima i voljenima, da im je oprošteno i da su potaknuti živjeti prema dobrom životu evanđelja«²²⁷. To znači da će u situaciji *etičke i vjerske praznine* dobiti povjerenje samo onaj koji bude znao *pričati* iskustvo vjere u obliku ponude dostojne istraživanja i prihvaćanja, što umnogome određuje nov profil vjeroučitelja, katehete i svećenika.²²⁸

83. U katehetskome djelovanju važno je biti svjestan da je kateheza čin Crkve i prema tome bitno pridonosi njezinu životu i dinamizmu. U tom smislu je važno *katehetsko jedinstvo* u temeljnim postavkama kateheze u svim njezinim oblicima. To je potrebno naglasiti osobito zbog težnji individualističkog i intimističkog viđenja odnosa Boga i čovjeka bez potrebe institucije, konkretno i kršćanske župne zajednice.²²⁹ Ako se ranije govorilo da je kateheza previše *dirigirana* kad su posrijedi propisani sadržaji (osobito za sakrament potvrde), danas pak postoji opasnost od proizvoljnoga postavljanja kršćanske inicijacije te kasnije trajne kateheze, bilo glede sadržaja bilo glede metode. Neki se pozivaju na tzv. svoje kateheze, a da se točno ne zna koji im je sadržaj i način odvijanja, koliko se drže temeljnoga katehetskog kriterija *vjernosti Bogu i čovjeku*, te prijeke potrebe uvođenja u kršćansku zajednicu, posebice u njezino nedjeljno euharistijsko slavlje.

²²⁷ EG, br. 114.

²²⁸ U tom kontekstu jasno je da je potrebno ozbiljnije voditi računa i o istraživanjima koja su u nas provedena na društvenoj i crkvenoj razini, što se tiče mladih, njihova vrijednosnoga sustava, odnosno razloga i stupnja opredjeljivanja za određene ljudske i kršćanske vrijednosti.

²²⁹ PDV, br. 37.

U uvjerenju da *nagovori*, predavanja ili tribine ne mogu zamijeniti redovitu i prikladnu katehezu, valja podsjetiti na dužnost onih koji predvode duhovne, molitvene i druge zajednice da djeluju u bliskome dosluhu s biskupom odnosno župnikom, a to znači da se brinu o temeljnim sadržajima i strukturi kateheze i njezinim novim načinima, te osnovnoj dimenziji uključivanja u župnu zajednicu. U tom smislu valja istaći i potrebu da stariji i *noviji duhovni pokreti ili zajednice*, a ovdje mislimo na one koji predstavljaju posebno bogatstvo za Crkvu jer djeluju u pravcu nove evangelizacije i kateheze, trebaju još više voditi računa o usmjerenjima središnjih dokumenata Crkve, odnosno Hrvatske biskupske konferencije i pojedinih biskupa s obzirom na katehetsku dimenziju pojedinih susreta.²³⁰

U vidu snažnijega biskupijskog *katehetskog zajedništva* valja više vrednovati stvaralaštvo na biskupijskoj razini, što drugim riječima znači više uvažavati i koristiti prigodne kateheze. One s jedne strane mogu biti redovito vezane uz *jaka vremena* crkvene godine (došašće, korizma, vazmeno i duhovsko vrijeme), te s druge strane vezane uz planove i događanja u partikularnoj Crkvi u pojedinoj *pastoralnoj godini*. Time se, uz potrebu razboritog stvaralaštva, potiče jačanje crkvenosti na biskupijskoj razini.

Svjedočka dimenzija – temeljno usmjerenje u odvijanju vjeronauka i kateheze

84. Sve rečeno govori u prilog potrebe svojevrsnoga metodološkog smjerokaza za misionarski pastoral, kojim mora biti nadahnut i suvremena kateheza. To upućuje na važnost promicanja svijesti radosnoga svjedočenja, istinskoga zajedništva, odnosno na

²³⁰ Poznato je da postoje posebni vidovi kateheze u sklopu pojedinih zajednica ili pokreta čiji ishodi nisu nužno vezani uz uključivanje u konkretnu župnu zajednicu. Njihove, već u praksi institucionalizirane oblike, valja proučavati i vrednovati. Pretpostavlja se da bi neki od njihovih specifičnih elemenata mogli biti na izgradnju zrelije i odgovornije vjere u župnoj zajednici.

stvaranje zajednica koje rado druge prihvaćaju, s više proročke uloge i ljubavi te misionarske težnje.

Isusova parabola koja naglašava vrijednost *jedne izgubljene ovce* (usp. Lk 15,4-7) podsjeća nas na nužnost hoda *za svima* koji su se negdje *zapleli*, čak i nestali. Otud presudan zadatak traženja mjesta i načina za evangelizaciju i župnu katehezu s *missionarskim duhom* koja se ne miri s *postojećim stanjem* kada su mnogi *odсутni*. Uza sve to što valja posvetiti veliku pozornost primjerenijim načinima (metodama), ipak valja imati na umu riječi pape Franje »da nijedna motivacija neće biti dovoljna ako u srcu ne bude gorio plamen Duha Svetoga«²³¹.

Stoga bi svi morali razumjeti zašto se Crkva, od biskupa do katehetskih ureda i župnika, ne umara ponavljati da je bitan duhovno-vjernički profil vjeroučitelja, koji je svjedok vjere a ne samo *nastavnik vjeronauka* kao svakoga drugog predmeta. Isto tako, s obzirom na to da je primarna zadaća župne zajednice pripremati svakoga kršćanina za svjedočku zadaću, to mora biti vidljivo već u radu s djecom i mladima, koje treba odgajati da budu svojevrсни misionari. U tome smislu, u govoru o ciljevima školskoga vjeronauka i župne kateheze valja paziti da posebno mjesto zauzima svjedočenje i širenje vjere. Stoga djeci i mladima treba otvoreno ponavljati da time što upisuju vjeronauk i nakon proslavljenih sakramenata, a pogotovo što imaju sreću da su već u obitelji čuli za Krista, imaju također poziv, odgovornost i čast biti njegovi svjedoci pred svojim vršnjacima.

Niti najbolja katehetska metodologija neće imati uspjeha ako se kateheza bude odvijala u svojevrsnome *getu*, izdvojena iz života župne zajednice. U tom je smislu važno naglasiti da je »katehetska pedagogija učinkovita u onoj mjeri u kojoj kršćanska zajednica postaje konkretnim i primjerenim uporištem za hod vjere pojedinaca. To se događa ako se zajednica predstavlja kao

²³¹ Isto, br. 261.

izvor, mjesto i cilj kateheze (...), pretvarajući se u životno i trajno okružje rasta vjere.«²³²

Mediji u službi komuniciranja vjere

85. Vjernost evanđelju pretpostavlja i trajno traženje novih putova za katehetsku pouku. To znači da je potrebno tražiti prilagođeniji način govora i korištenja novih sredstava. U tome smislu pastoralna uputa *Nadolaskom novoga doba* (1992.) kaže: »Upotreba novih sredstava proizvela je ono što se naziva 'novim jezicima' te otvorila nove mogućnosti poslanju Crkve, ali i donijela nove pastoralne probleme.«²³³ Stoga je od posebne važnosti potreba odgoja za *medijsku pismenost* pa će i način njihova korištenja biti objektivniji i korisniji. Spomenuta pastoralna uputa donosi niz smjernica koje je potrebno uvažiti za izradu pastoralnih planova za društvenu komunikaciju u biskupijskoj zajednici.²³⁴ To je potrebno zato što u katehezi valja njegovati pluralnost govora pa je stoga važno istaknuti da i digitalni mediji u dobrome dijelu utječu na stvaranje slike o Bogu i čovjeku. O tome se u posljednje vrijeme sve više govori pa mnoge skupine vjernika, osobito mladih, postižu značajne rezultate. Pritom je važno napomenuti da u govoru o medijima nije dovoljno usredotočiti se samo na *digitalnu pozornicu svijeta* već je od posebne važnosti uzimati u obzir i pisanu riječ oblikovanu u različitim tiskovnim crkvenim ili društvenim medijima. Šteta je što veliki dio vjernika slabije prati crkveni tisak, a da se i ne govori o njima primjerenijoj teološkoj literaturi koja bi, u katehetskom smislu, mogla uvelike pridonijeti *vjerskom opismenjavanju*.²³⁵

²³² ODK, br. 158.

²³³ AeN, br. 2.

²³⁴ *Isto*, br. 20-31.

²³⁵ Dok valja istaknuti pozitivnost uključivanja velikoga broja mladih u sustavni teološki studij, kao i onih koji samoinicijativno prate zahtjevniju teo-

Ipak se u vezi s tim valja vratiti misli pape sv. Ivana Pavla II. koji upozorava da uporaba tih sredstva često ovisi o načinu shvaćanja njihova voditelja ili skupine, te svijesti kako se kršćanska poruka mora inkulturirati u novim situacijama.²³⁶ Upravo je digitalna tehnologija snažno pomagalo u evangelizaciji i katehezi. Stoga se može reći da, ako nema odgovarajuće pripreme, ako prevladava izvođenje kateheze bez stvaralačkoga pristupa u kojem sudjeluju svi sudionici, osobito kada je riječ o mladima, teško je govoriti o katehezi u punome smislu te riječi. Zato valja na svim razinama, posebice biskupijskim, poraditi na stručnijemu osposobljavanju već u vrijeme teološkoga studija, u vidu korištenja suvremenih medija, uz kritički pristup u odnosu na određene zloporabe. U tom smislu je posebno važno posvećivanje pažnje ne samo medijskoj izobrazbi već i praktičnim pothvatima u korištenju digitalnih i drugih medija (župni list, mrežna stranica, portali i drugo). Čini se da bogatstvo mogućnosti uporabe navedenih medija u katehetskom smislu nije još dovoljno iskorišteno.

lošku literaturu, ipak se ne može zanemariti činjenica da bi mnogim vjernicima bila od posebne važnosti crkvena teološka izdanja za osobnu izgradnju i svjedočenje vjere, počevši od Biblije, Katekizma Katoličke Crkve i drugoga. U tom smislu valja učiniti napor prema vjerskoj izobrazbi roditelja praćenjem vjeronaučnih udžbenika njihove djece. Isto je tako moguće očekivati da se vjernici još više kršćanski angažiraju u nekim spomenutim posebnim zajednicama, na župnoj ili dijecezanskoj razini, za što će utemeljenje naći u crkvenoj literaturi.

²³⁶ Sv. Ivan Pavao II. upozorava na problem ako se digitalni mediji »prepuštaju slobodnom nahođenju pojedinaca ili malih skupina te u pastoralnome planiranju zadobivanju drugotno mjesto. Uporabom priopćajnih sredstava najčešće se ipak ne želi samo proširiti: riječ je o dubljoj činjenici da o njihovu utjecaju ovisi većim dijelom sama evangelizacija. Nije dakle dovoljno upotrebljavati ih za širenje kršćanske poruke i crkvenoga Učiteljstva, nego samu poruku treba ugraditi u tu *novu kulturu* koju stvara suvremeno komuniciranje. To je složeno pitanje, jer se ta *nova kultura* rađa, prije negoli iz sadržaja, iz same činjenice da postoje novi načini priopćavanja s novim jezicima, novim tehnikama i novim psihološkim ponašanjima.« (RM, 37)

S druge strane važno je istaknuti da katehete, uz druge pastoralne i katehetske djelatnike, trebaju imati na umu da u katehetskom procesu nije samo riječ o učenju vjere, čak i putem *daljinske komunikacije*, nego o ciljanom okupljanju kojega nema bez susreta s *licem drugoga*. Stoga, dok je potrebno naglašavati blagodat suvremenih medija u odvijanju katehetskih i drugih susreta, ne samo za mlađe već i starije skupine, uvijek je potrebno isticati prioritet osobnoga susreta i komuniciranja. To znači da, uza svu korist medija komuniciranja, ipak valja imati na umu riječi pape Franje o važnosti susretanja, odnosno *mistike* zajedničkoga življenja i *putovanja* ovim svijetom.²³⁷ To zacijelo upućuje na traženje načina i za tzv. personalizirani pastoral, odnosno katehezu u susretu s pojedinom osobom ili skupinom, što se događa i putem raznih *pouka*, posebice u povodu redovite ili izvanredne pripreme na sakramente, odnosno u susretu s onima koji traže osoban razgovor.

Prvenstvo milosti i molitve

86. Pri traženju raznih pristupa u evangelizacijsko-katehetskoj dijelu potrebno je imati na umu riječi pape sv. Ivana Pavla II.: »Postoji kušnja koja uvijek prijete svakome duhovnom putu i samom pastoralnom djelovanju da se misli kako rezultati ovise o našoj sposobnosti da nešto učinimo ili planiramo. Sigurno je da Bog od nas traži stvarnu suradnju s njegovom milošću te nas dakle poziva da u svojem služenju zbog Kraljevstva uložimo sve svoje

²³⁷ »Danas, kada su mreže i sredstva ljudske komunikacije dostigli neslućene razvoje, osjećamo izazov da otkrijemo i prenosimo *mistiku* zajedničkog življenja, miješanja i uzajamnog susretanja, da se zagrlimo i jedni druge podupiremo, da zakoračimo u vode toga oceana koji se, premda kaotičan, može pretvoriti u pravo iskustvo bratstva, karavanu solidarnosti, u sveto putovanje. Na taj će se način najveće mogućnosti koje pružaju komunikacije pretvoriti uz velike mogućnosti za susret i za solidarnost među svima.« (EG, br. 88)

zalihe uma i djelovanja. No teško nama ako zaboravimo da *bez Krista ne možemo ništa učiniti* (usp. Iv 15,5).«²³⁸

U naglašavanju *prvenstva milosti* i molitve valja učiniti sve kako bi naše kršćanske zajednice postale »vjerodostojne škole molitve, gdje se susret s Kristom ne izriče samo u molitvi za pomoć, već također u zahvali, hvalospjevu, klanjanju, razmatranju, slušanju, žaru čuvstava, sve do istinskoga zanosa srca«²³⁹. Upravo takav zanos bit će od posebne važnosti u izboru najboljih načina katehizacije. Štoviše, župna zajednica prožeta molitvenim duhom, kako na osobnoj i pučkoj tako na poseban način na liturgijskoj razini, predstavljat će izvrstan put u katehizaciju. Istinska molitva donosi ohrabrenje za novo i hrabro svjedočenje, na što nas priprema upravo Duh Sveti.

87. Zaključni poticaji

- a) Odgovor na pitanje kako katehizirati ne može se više tražiti u očekivanju *receptata na kratku stazu*, što još uvijek očekuje znatan broj pastoralnih djelatnika, nego je potrebno više stvaralačkoga duha. To znači da, premda to traži veću zauzetost, u prvom redu svećenik ne može više pribjeći onim katekizamskim metodama koje se temelje isključivo na učenju (memoriranju), odnosno na metodi *pitivanja i odgovora*. U tome smislu, makar se neki dosadašnji materijali mogu držati korisnima za određenu situaciju, ipak je potrebno nadići stvarnost monološkoga pristupa katehezi te otvarati prostore za dijaloški način u kojemu su angažirani *učitelj i učenik* (kateheta i naslovnik), s ciljem da se stvori susret s riječju Božjom, ali i sudionika međusobno.
- b) Dok je u školskome vjeronauku došlo do znatnih pomaka glede metodičkih pristupa, u župnoj katehezi još uvijek postoji prilično nesnalaženje. Uza sve to što župna kateheza

²³⁸ NMI, br. 38.

²³⁹ *Isto*, br. 33.

omogućuje više prostora za stvaralaštvo i fleksibilnost, ne mogu se *preslikati* metodički pristupi iz školskoga vjeroučavanja, nego je prijeko potrebno biti svjestan osnovnih postavki u predvođenju katehetskih skupina, bilo prema dobi bilo u *živim vjerničkim krugovima*. Drugim riječima, način življenja i djelovanja župne zajednice bitno utječe i na oblik katehetskog okupljanja koji smjera prema uvođenju u njezin život i djelovanje iz vjere.

- c) Nije dovoljna osobna intuicija već je potrebno dublje propitkivanje o svrsishodnijim načinima *približavanja* današnjemu čovjeku s ciljem stvaranja zajednice Isusovih učenika koja ima posebno poslanje. U tom smislu se preporučuje i veće osposobljavanje za medijsku pedagogiju i medijsku kulturu, u čemu će pomoći i prikladna opremljenost osnovnim medijskim pomagalicama. Preporučuje se da se svećenici obrate za pomoć stručnjacima iz toga područja.
- d) Važno je promicati takve katehetske susrete koji će imati obilježja slavlja domišljenoga u modelu *katehetsko slavlje* (*celebratio catechetica*) koji je, kao hrvatski način kateheze, otvoren daljnjem poboljšanju.
- e) Premda je vjera Božji dar i valja voditi računa o *prvenstvu milosti*, od posebne je važnosti razmišljati o načinima i sredstvima koja mogu pospješivati njezino buđenje i rast, u što se svakako ubrajaju i digitalni mediji, s ciljem da više do izražaja dođe stvaralački pristup sudionika. Pri tome će biti potrebno više pozornosti posvetiti toj temi i u pripremi svećeničkih kandidata. Ništa se ne može prepustiti samo dobroj volji ili intuiciji i proizvodnosti.
- f) U oblikovanju katehetskih itinerarija trebat će upozoravati pojedince i zajednice da nije dovoljno pasivno posjedovanje vjere na temelju naučenih formula koje nisu kadre promijeniti život, vjerom iz navike i običaja, već je važno ciljati prema posvešćivanju vjere koja je otvorena rastu i što vjerodostojnijem povjeravanju Bogu Isusa Krista.

- g) Katehetski susreti ne mogu ispuniti ulogu ako u njima ne odzvanja istinska kršćanska nada kao *radosna vijest* koju nam evanđelje donosi. To mora još više doći do izražaja u svijetu ispunjenom beznađem.²⁴⁰ Zato su katehete i svećenici pozvani oživljavati apostolski žar kako bi bili radosniji prenositelji vjere, bez smrknutih lica.
- h) Zadatak je biskupijskih katehetskih ureda i vijeća, u suradnji s Nacionalnim katehetskim uredom HBK, da sustavno rade na pripremi *katehetskih vodiča* (katekizama) za pojedine dobne skupine i posebne *krugove*, koji će pomoći u predvođenju katehetskih susreta, uvažavajući pritom postojeće katehetske materijale (priručnike) koji se izrađuju u nekim biskupijama.
- i) Dakako, zadatak je Nacionalnog katehetskog ureda HBK, u suradnji s ostalim uredima i stručnjacima više profila, procjenjivati *katehetsku kvalitetu* određenih pokušaja župne kateheze te usmjeravati izradbu onih materijala koji bi se mogli preporučiti i na nacionalnoj razini.
- j) U formiranju katehetskih skupina valja se voditi i po tzv. ambijentalnom načelu, ovisno o tome je li riječ o gradskoj ili seoskoj sredini, većim ili manjim župnim zajednicama, ali uz uvjet da katehetski procesi moraju biti takvi da poštuju temeljni katehetski kriterij: vjernost Bogu i čovjeku. U protivnom, brzo se događa tzv. katehetsko zasićenje, čak i otklon od kateheze.
- k) Za pravo predvođenje kateheze potrebni su povremeni susreti kateheta i vjeroučitelja sa župnikom. Na njima će se bolje artikulirati i metodološka pitanja. Naime, nitko se ne bi smio oslanjati samo na svoje ustaljene načine rada koji

²⁴⁰ Stoga valja imati na umu riječi pape Benedikta XVI. da »evanđelje ne samo da obznanjuje stvari kojima čovjek obogaćuje svoje znanje već ono i djeluje na čovjeka i mijenja njegov život. Mračna vrata vremena i budućnosti širom su otvorena. Onaj koji ima nadu živi drukčije: dan mu je nov život.« (SS, br. 2)

više nisu prikladni, tvrdeći da se tako *uvijek radilo*. Štoviše, svi su pozvani ući u *školu* zajedničkoga učenja, a to pretpostavlja i spremnost za napuštanje zastarjelih modela te usvajanje i provjeru novih. Toplo se preporučuje svima da se ne pozivaju na tradicionalizam koji je siguran, ali niti na ishitreni modernizam koji nema jasne crkvene kriterije.

PETI DIO

ORGANIZACIJA I USKLAĐIVANJE
NAVJEŠTAJA I KATEHEZE
NA SVIM CRKVENIM RAZINAMA

Organizacija i usklađivanje navještaja i kateheze na svim crkvenim razinama

Vas sam nazvao prijateljima jer vam priopćih sve što sam čuo od Oca svoga. Ne izabraste vi mene, nego ja izabrah vas i postavih vas da idete i rod donosite i rod vaš da ostane te vam Otac dadne što ga god zaištete u moje ime ... A kada dođe Branitelj koga ću vam poslati od Oca – Duh Istine koji od Oca izlazi – on će svjedočiti za mene. I vi ćete svjedočiti jer ste od početka sa mnom (Iv 15,15-16.26-27).

Uloga biskupa i svećenika u evangelizacijsko-katehetskom poslanju u novim okolnostima

88. Isusov izbor učenika, navjestitelja – kateheta, kao velik izraz povjerenja, pretpostavlja s jedne strane njihovu zahvalnost, a s druge strane odgovornost za povjereno im poslanje. Ostanu li vjerni, imat će u svjetlu i snazi Duha Svetoga njegovu stalnu potporu. U današnjim promijenjenim i izrazito složenim prilikama postalo je očitim da bez jačanja zajedničke odgovornosti svih članova Božjega naroda ni najkvalitetniji pothvati pastira Crkve u cjelini neće imati posebnoga uspjeha. Stoga će se morati više poraditi na tzv. umreženoj i učinkovitijoj suodgovornosti pod vodstvom biskupa, kako bi se u pojedinoj biskupiji još više ostvarila tvrdnja *Općega direktorija za katehezu* da je »kateheza temeljna evangelizacijska djelatnost svake partikularne Crkve«²⁴¹. Upravo je biskup taj koji treba »zajamčiti stvarni prioritet aktivne i učinkovite kateheze«²⁴². To će se očitovati u pravoj organizaciji, odnosno utvrđivanju globalnoga plana kateheze koji mora biti artikuliran i koherentan u osiguranju osoba. To znači prikladno pripremljeni katehete i sred-

²⁴¹ ODK, br. 218.

²⁴² *Isto*, br. 223.

stva, pri čemu je od presudne važnosti buđenje i podržavanje prava *katehetskog žara*.²⁴³

Još ranije, a posebice po uvođenju vjeronauka u školski sustav, u pojedinim biskupijama biskupi su nastojali oformiti katehetske urede koji bi im trajno pomagali u organizaciji evangelizacijsko-katehetskoga zadatka. Oni djeluju u uskoj suradnji s Nacionalnim katehetskim uredom HBK.²⁴⁴ Međutim, može se primijetiti da se češće događa raskorak između smjernica i dokumenata HBK kao i pojedinih biskupa, i njihove primjene u redovitoj evangelizaciji i katehezi. Često je tome uzrok sve sekulariziranija situacija koja pogoduje otporima na razne pozitivne pothvate. Tu je i nesnalaženje dijela svećenika, pomanjkanje njihova odgovarajućega do/školovanja i prebacivanja velikoga dijela odgovornosti na vjeroučitelje u školi. Pritom kršćanski laici, osobito oni teološki osposobljeniji, uza sve dobre primjere angažmana u nekim sredinama nisu našli pravo mjesto i zbog ostataka starih promišljanja po modelu *vrh-baza, kler-laici*, odnosno klerikalizma koji ne pogoduje podjeli odgovornosti. Zato papa Franjo naglašava da za laike u nekim »partikularnim Crkvama ne postoji prostor gdje bi mogli govoriti i djelovati, zbog pretjeranoga klerikalizma koji ih drže po-dalje od mjesta na kojima se donose odluke«²⁴⁵.

U tome smislu očito je da će projekt *nove evangelizacije*, a time i kateheze, zahtijevati određenu reviziju nekih dosadašnjih stilova ponašanja, posebice kada je riječ o vrednovanju vjernika laika na temelju njihova krsnoga ili općeg svećeništva o kojem govori Dru-

²⁴³ Usp. CT, br. 63.

²⁴⁴ *Nacionalni katehetski ured HBK* osnovan je na zasjedanju HBK 1993. godine, a zadatak mu je koordinirati na nacionalnoj razini sva pitanja, posebice glede vrlo zahtjevnih zadataka s obzirom na što adekvatnije usustavljenje vjeronauka u školi te do izrade udžbenika i permanentnog doškolovalanja vjeroučiteljskog kadra, izdavanja *Katehetskog glasnika* koji informira i animira vjeroučitelje i svećenike o svim najvažnijim pitanjima, i drugo.

²⁴⁵ EG, br. 102.

gi vatikanski koncil.²⁴⁶ Važno je naime naglasiti da oni, bilo kao vjeroučitelji u školi bilo kao katehete u župnoj zajednici, trebaju imati priliku očitovati svoje proročko, svećeničko i kraljevsko dostojanstvo i poslanje (1 Pt 2,9). U tom smislu još više treba zaživjeti koncilska misao: »Budući da laici imaju udioništvo u Kristovoj svećeničkoj, proročkoj i kraljevskoj službi, oni imaju svoj aktivni udio u životu i djelatnosti Crkve. Njihovo je djelovanje unutar crkvenih zajednica toliko potrebno da bez njega ni sam apostolat pastira u većini slučajeva ne bi mogao postići svoj puni učinak.«²⁴⁷ Sve to naime pripada u ljepotu, radost i bogatstvo kršćanskoga života.

89. Uz nedoumice pa i nesnalaženja te pomanjkanje žara, ipak valja izraziti priznanje većini svećenika koji vjeronauk u školi shvaćaju kao velik pastoralni izazov, jer je njime obuhvaćeno mnogo djece i mladih koji se možda nikada ne bi susreli s izravnim Kristovim prijedlogom života. Isto tako i njihovi roditelji često ne bi imali prave prilike barem donekle približiti se župnoj zajednici. Valja istaknuti da mnogi župnici i njihovi suradnici nastoje imati korektnu i vrlo dobru suradnju sa školom, čime se ostvaruju dobri kontakti, osobito s prosvjetnim djelatnicima od kojih je dio uključen i u župnu zajednicu. U isto se vrijeme valja suočiti i sa zabrinjavajućom pojavom slabljenja žara kod onih koji ne pridaju dovoljnu pozornost vjeronauku u školi i katehezi. Zato su hrvatski biskupi u više navrata smatrali prijeko potrebnim upozoriti, osobito svećenike srednje i mlađe dobi, na važnost njihove barem djelomične prisutnosti u školskome sustavu, posebice u nekim većim centrima.²⁴⁸ Usto zabrinjava i to što se možebitnim isključi-

²⁴⁶ Usp. LG, br. 10.

²⁴⁷ AA, br. 10.

²⁴⁸ U tome su smislu u dokumentu *Na svetost pozvani* jasno rekli: »Župnici i njihovi suradnici-svećenici ne bi smjeli školski vjeronauk prepustiti samo vjeroučiteljima-laicima. Jer ako istovremeno zanemaruju župnu katehezu, sve se više udaljavaju od djece i mladih, gubeći tako ponegdje svaki kontakt s njima. Potrebno je, stoga, da župnici i njihovi svećenički suradnici, uz redovito održa-

vanjem iz škole dio svećenika u očekivanoj mjeri ne posvećuje župnoj katehezi.

Ako se ispravno shvati nova evangelizacija, za svećenike to znači da nisu samo predvoditelji liturgijskih slavlja nego i navjestitelji. Oni su odgojitelji Božjega naroda u vjeri,²⁴⁹ a to se ne čini samo liturgijom, već u prvome redu katehezom. Zato opravdano *Opći direktorij za katehezu* od svećenika očekuje da vode brigu »o temeljenoj impostaciji kateheze i njezinom prikladnom programiranju, oslanjajući se na aktivno sudjelovanje samih kateheta i pazeći da bude dobro sastavljena i dobro usmjerena«²⁵⁰. Oni trebaju znati uključiti katehetsko djelovanje »u projekt evangelizacije zajednice«, kako bi se ostvarila prava veza »između kateheze, sakramenata i liturgije«. To ne znači da oni sami trebaju sve činiti već trebaju bûditi smisao »za zajedničku odgovornost prema katehezi kao zadaći koja zahvaća sve«²⁵¹.

vanje župne kateheze, s nekoliko sati budu prisutni kao vjeroučitelji u školi, koliko radi kontakta s djecom i mladima, toliko i radi veze s upravom škole i s nastavnim osobljem.« (NSP, br. 25)

²⁴⁹ U tome smislu koncilski *Dekret o službi i životu prezbitera* kaže: »Zato na svećenike kao odgojitelje u vjeri spada da se sami ili preko drugih brinu da pojedini vjernici budu u Duhu Svetom dovedeni do toga da razvijaju vlastit poziv po evanđelju, do iskrene djelotvorne ljubavi i do slobode kojom nas je Krist oslobodio. Mala će korist biti od ceremonija, makar i lijepih, ili od udruženja pa bila i cvatuća, ne bude li sve to služilo odgajanju ljudi da postignu kršćansku zrelost.« (PO, br. 6)

²⁵⁰ ODK, br. 225.

²⁵¹ *Isto*, br. 225. Od kolike je važnosti uloga svećenika u katehezi posebno govore izlaganja na Međunarodnom simpoziju održanom u organizaciji Tajništva Talijanske biskupske konferencije u Rimu, u svibnju 2003. godine, na kojem su sudjelovali predsjednici katehetskih vijeća pojedinih biskupskih konferencija i nacionalnih katehetskih ureda, odgovornih za katehezu. Preporučuje se svećenicima da razmotre izlaganja koja bi mogla pomoći u shvaćanju važnosti kateheze i njezine koordinacije, objavljena u *Katehetskom glasniku*, VI (2009.) 3, str. 21-126.

U tom je smislu važno i pitanje teološko-katehetskoga studija koji u svojim programima treba stavljati veći naglasak na osposobljavanje za evangelizacijsko-katehetsko djelovanje. Usto, u partikularnim će Crkvama trebati voditi još veću brigu o permanentnom obrazovanju. Otud i potreba osnivanja prikladnih pastoralno-katehetskih institucija, ali ne samo *kabinetskoga tipa*, koje bi bile na pomoć svećenicima u njihovoj tako prevažnoj ulozi, posebice u pružanju prikladnijih uputa i katehetskih materijala. Dakako, vodeći računa o složenosti pastoralno-katehetskog djelovanja, prije nego je potrebno tim pitanjima posvetiti daleko veću pozornost i u sjemenišnoj formaciji, odnosno u odgoju budućih svećenika. Naime, shvaćanje pastoralno-katehetske službe kao sakramentalnoga identiteta svećeničkog poziva prije nego je potrebno stjecati već i u sjemeništu.

Realnija prosudba vjeroučiteljske službe

90. Ulaskom vjeronauka u školu gotovo sve oči bile su uprte u vjeroučitelje, bilo u svećenike, redovnike i redovnice, bilo u laike koji su s vremenom postali najbrojniji. Svima treba iskazati veliko priznanje. Dakako, razumljivo je da biskupi i župnici povremeno izražavaju i sve veća očekivanja od odgajatelja u vjeri u javnim predškolskim ustanovama i vjeroučitelja u školi do kateheta u župnoj zajednici. To se odnosi na njihov profil, pripremu i svjedočko opredjeljenje. Riječ je, naime, o njihovu zadatku koji ima odjeka u dubini bića mladoga čovjeka, u njegovu temeljnom životnom opredjeljenju za što nije dovoljno samo prenošenje znanja već i iskustvo vjere.

Ipak, kada se uzme u obzir cjelokupna situacija, Crkva – imajući na umu neke nedostatke i propuste – s određenim realističnim ponosom može reći da je s najvećim dijelom vjeroučitelja u školi ispunila i ispunjava svoje navjestiteljsko-dijakonijsko poslanje, te da su mnoga djeca i mladi imali priliku izravno i kvalitetno čuti za Kristov navještaj spasenja. Osim toga, zahvaljujući NKU

HBK i biskupijskim katehetskim uredima, razvijena je dobra mreža njihova trajnog usavršavanja pomoću katehetskih škola na nacionalnoj, seminara ili katehetskih dana na biskupijskoj te stručnih vijeća vjeroučitelja na županijskoj razini. Svi se ti oblici trajne izobrazbe vjeroučitelja odvijaju i u suradnji s mjerodavnim državnim institucijama. Time se vjeroučiteljima omogućuje rast u specifičnim kompetencijama kao što su: vjerska, odgojna, promotivna, duhovna, eklezijalna, komunikacijska i druge.

Kada je posrijedi vjeroučiteljska služba, od presudne je važnosti njihova eklezijalna dimenzija s izrazitijom i njima svojstvenom kršćanskom duhovnošću. Pretpostavlja se da bi svaki vjeroučitelj trebao biti svjestan da ga kanonski mandat koji je dobio od Crkve poziva na usku suradnju s biskupom koji mu je dodijelio mandat, s njegovim nadležnim uredima te s konkretnom župnom zajednicom, odnosno župnikom. U prvome redu on je pozvan na trajno produbljenje svojega vjerničkog života, svjestan da djeluje *u ime Crkve*. Otud je od presudne važnosti njegov duhovno-vjernički profil i svjedočka usmjerenost. Nije svejedno hoće li biti samo *profesionalac* ili onaj koji je uvjeren da će pobuditi zanimanje kod učenika za Isusa i Crkvu. Vjeronaučnici trebaju vidjeti da vjeroučitelj živi kao onaj čiji se život bez izrazitoga opredjeljenja za Isusa ne može protumačiti, te da o kršćanstvu ne govori kao o nekom *catalogu* zabrana i propisa nego kao o radosti Isusovih blaženstava. Zato se ne može pozivati samo na neka *svoja gledanja* ili individualistički obilježenu duhovnost, već se mora opredijeliti za trajnu izgradnju, uz *čitanje* pitanja i problema vjeronaučenika. U tome se smislu neće osjećati toliko *osamostaljenim* da mu, za razliku od drugih nastavnika, župnika i župna zajednica ne mogu postaviti pitanje o njegovu načinu rada i o sakramentalnome životu u župnoj zajednici.

91. Treba također reći da katkad postoje pretjerana očekivanja od župne zajednice i župnika u smislu da je vjeroučitelju gotovo prva dužnost *dovesti* svu djecu i mlade u crkvu, te katkad preuzeti i svu župnu katehezu. Problem je i ako ta zajednica ima *uska gle-*

danja o evangelizacijskom poslanju kojemu bi cilj bio dovođenje djece na nedjeljnu misu i *obavljanje* slavlja prve pričesti i svete potvrde. Na tri razine u odnosu na vjeronauk u školi, to jest od obitelji do župne zajednice i župnika, morat će se dogoditi značajnije i kvalitetnije promjene glede novoga profiliranja lica cijele zajednice. Kako, uz ostalo, ne voditi računa o blagodati da se neko povjerenstvo župne zajednice posveti primjerenoj suradnji sa školom, i u vidu potpore vjeroučitelju, s obzirom na događanja prigodom početka i završetka školske godine (misa zaziva Duha Svetoga i misa zahvalnica), na suradnju u prigodnim proslavama u povodu većih blagdana i drugo? Upravo s vjeronaukom u školi župna zajednica ima priliku za *evangelizacijske zahvate* u javnome prostoru, štoviše za specifičan *pastoral škole*.²⁵² Stoga valja otvoreno reći da župna zajednica puno gubi ako zanemaruje zanimanje za različita područja odgoja u vjeri koja se događaju izvan župne zajednice.

Da bi se ostvarila što bolja suradnja potrebno je da se župnici i župno pastoralno vijeće izravnije upoznaju s vjeronaučnim planovima i programima te s udžbenicima, odnosno sadržajima vjeronauka u školi. Tada će im biti lakše raditi i na planiranju župne kateheze. Stoga je, rekli su hrvatski biskupi, »od posebne važnosti usklađivanje svih odgojnih, odnosno katehetskih čimbenika, tj. obitelji, zajednice i škole, kao i školovanje osposobljenoga kadra koji će provoditi katehezu u novim i uvelike promijenjenim prilikama«²⁵³. To znači da će župnik, kao prvi koordinator, trebati posvetiti veću pozornost *odgojnom savezu* između roditelja, vjeroučitelja u školi i župnoga katehete, s ciljem da se što kvalitetnije odvija odgoj i rast u vjeri. Jer, upravo kada je riječ o roditeljima, osjeća se potreba njihova drukčijega *zahvaćanja*, tim više što su katkad ravnodušni ili distancirani.

Župnikov je zadatak promicati komunikacijsku osposobljenost pojedinih suradnika koji će znati zahvaćati druge, kako bi se su-

²⁵² Usp. ŽKOŽZ, br. 100-102.

²⁵³ NSP, br. 21.

radnički mentalitet proširio na cijelu župnu zajednicu, bez obzira na dob ili naobrazbu. Jednako tako župe ne trebaju *aktiviste-menadžere* koji *sve znaju* i *sve sami mogu*, nego istinske vjernike suradnički raspložene. Zato je od presudne važnosti njegovanje istinske duhovnosti, posebice duhovnosti zajedništva, jer je Crkva u konkretnoj župnoj zajednici »dom i škola zajedništva«²⁵⁴. Pohvalna je stoga inicijativa da župnik povremeno organizira duhovne obnove (gdjegdje i vježbe) za sve suradnike.

Ključno pitanje župnih kateheta – redovnica i vjernika laika

92. Slabljenju župne kateheze pridonijelo je zacijelo i nedovoljno profiliranje lika i mjesta katehete u župnoj zajednici. Možda se previše očekivalo da će se i tome zadatku posvetiti školski vjeroučitelji ili barem većim dijelom pomagati, ali to nije bilo dovoljno, čak je ponegdje došlo i do znatnih nesuglasica. To se dogodilo najviše zato što se dio svećenika nije ispravno snašao u promišljanju župne kateheze u novim okolnostima, odnosno nije dovoljno uočio potrebu njezine drukčije postavke otkako je vjeronauk u školi, svakako ne usredotočene samo na djecu i eventualno mlade, već na cijelu zajednicu. Negdje je izgledalo kao da su pitanje odgoja u vjeri izmjestili iz središta svoje pastoralne zauzetosti. Takva se situacija i danas može primijetiti.

U tome kontekstu prijeko je potrebno ponovno se podsjetiti na *Poruku hrvatskih biskupa* (1991.), kao i na dokument u početku 2000. godine da »školski vjeronauk ne može zamijeniti i učiniti suvišnom župnu katehezu. Ta dva oblika vjerskoga odgoja nisu istovjetna, nego se nadopunjuju. Zbog toga se svim silama moramo suprotstavljati pokušajima zanemarivanja župne kateheze na račun školskoga vjeronauka.«²⁵⁵ Naime, župa je bila i ostaje »najznačajnije mjesto u kojem se oblikuje i očituje kršćanska zajednica. Ona je

²⁵⁴ NMI, br. 43-45.

²⁵⁵ NSP, br. 25.

pozvana biti bratska i ugodna obiteljska kuća gdje kršćani postaju svjesni da su narod Božji²⁵⁶ i prema tome, da bi zahvatila djecu i mlade, kao i sve one koji se žele približiti Bogu u Crkvi, dužna je prihvatiti obnovu »kao jedan od najprećih zadataka«²⁵⁷.

Međutim, dogodilo se da se u cijelom tom procesu, i na biskupijskoj razini, još nije ispravno profilirao lik i status župnoga katehete koji bi se uglavnom posvetio župnoj katehezi u raznim oblicima. Razumljivo je da se opravdano očekuje da vjeroučitelj u školi, kao i svaki svjesniji vjernik, dio vremena posveti župnoj zajednici, a to znači da dobrovoljno treba biti spreman na predvođenje nekih župnih katehetskih susreta. Ipak, zbog prevelike zauzetosti u školi, uz obitelj, očito nije moguće očekivati, osobito u većim župnim zajednicama, da vjeroučitelji preuzmu predvođenje više ili čak svih katehetskih skupina. Osim toga, ne misli se dovoljno na problem kada neki vjeroučitelj u školi župne katehetske susrete pretvara uglavnom u *školski sat*, ponavljajući često ono što i kako je radio u školi. Problem nastaje posebice kada kod župnika ne mogu naići na pomoć u provođenju odgovarajućih oblika župne kateheze koji više uvode u život *razvijene* župne zajednice. Dakako, u tim okolnostima se ne može provoditi kvalitetna župna kateheza.

93. Sve rečeno govori u prilog primjerenijega trajnog obrazovanja za župnu katehezu, i to za svećenike, vjeroučitelje u školi, a dakako i za posebne katehete u župnoj zajednici. Stoga se primjećuje da nedostaju zajednički susreti koji bi pomogli što prikladnijemu župnomu katehetskom procesu. Taj se posao ne može prepustiti proizvoljnoj kreativnosti, pa makar i sposobnijih djelatnika, a pogotovo se ne može apstrahirati od onoga što se studiranjem i stručnom literaturom, posebice u crkvenim dokumentima, govori o župnoj katehezi.²⁵⁸

²⁵⁶ ODK, br. 257.

²⁵⁷ NSP, br. 28.

²⁵⁸ Sve više se osjeća potreba da pojedini svećenici, pa čak i educiraniji vjernici laici, bolje prouče barem temeljne dokumente kao što su oni vatikanski

U novim okolnostima, dakle, osjeća se goruća *potreba definiranja lika župnoga katehete* ili župnoga pastoralnog asistenta koji bi uglavnom obavljao samo tu službu, bilo da je riječ o redovnicama bilo o laicima. Naime, uza sve to što svaki osvjedočeniji vjernik može i mora raditi na prenošenju i odgoju u vjeri, ipak svatko ne može biti službeni župni kateheta. U tome smislu treba više brige posvetiti tomu katehetskom poslanju, a to znači i školovanju na posebnim institutima ili školama, makar i nisu na razini teoloških učilišta (fakulteta), ali uključuju dostatnu teološko-katehetsku naobrazbu, o čemu govore i svi crkveni dokumenti,²⁵⁹ premda nije uvijek lako ostvariti sva njihova očekivanja.²⁶⁰ Ti su seminari prije-ko potrebni radi stjecanja temeljnih karakteristika: *biti, znati, znati činiti i djelovati zajedno*. Riječ je o ljudskom i kršćanskom sazrijevanju katehete, bilo da je posrijedi teološko znanje bilo metodološka osposobljenost za prenošenje vjere. Riječ je, dakle, o istinskom sazrijevanju kršćanskoga identiteta koji je utemeljen na kristolocentričnoj duhovnosti.

Očito će trebati više poraditi na profiliranju poslanja i *službenog postavljanja* župnoga katehete. Oni moraju steći uvjerenje da ih Crkva zaista treba, kako ističu i crkveni dokumenti koji upućuju na važnost *primanja službenoga poslanja* od Crkve.²⁶¹ U tome smi-

Catechesi tradendae i *Opći direktorij za katehezu*, te one Hrvatske biskupske konferencije *Župna kateheza u obnovi župne zajednice – Plan i program* i *Na svetost pozvani*, te dr.

²⁵⁹ Dokument ŽKOŽZ posvećuje znatnu pozornost upravo pitanju tko bi mogao biti župni kateheta-animator, koja je formacija potrebna. Štoviše, donosi se i program škole za župne katehete na međubiskupijskoj ili biskupijskoj razini, br. 96-99.

²⁶⁰ Usp. ODK, br. 217-285.

²⁶¹ *Opći direktorij za katehezu* u tom kontekstu doslovce kaže: »Osjećati se pozvanim biti kateheta i primiti od Crkve poslanje za to doista može dovesti do različitih stupnjeva posvećivanja, prema karakteristikama svakog pojedinca. Ponekad kateheta može surađivati u katehetskoj službi kroz određeno razdoblje svojega života ili također jednostavno na prigodni način. No, ta služba i

slu valja misliti i o javnome, štoviše i *obrednome postavljanju* katehete u službu. Jer ako se vjeroučiteljima u školi, u vrijeme mise ili posebne Službe riječi, podjeljuje kanonski mandat, očito nešto slično valja činiti i s obzirom na službu župnoga katehete. To bi zacijelo više senzibiliziralo župljane da u danim okolnostima, posebice u većim pastoralnim centrima, na različite načine, uključujući ako za to postoji mogućnost i financijsku podršku, vrednuju tu službu. Istina je da mnogo teološki poučenijih vjernika laika nema sklonost za vjeronauk u školi, za mnoge ni nema *radnoga mjesta*, a mogli bi se angažirati u župnoj zajednici kao pastoralni asistenti i katehete. Dok valja poticati i promicati dobrovoljni rad, ipak će trebati nešto više osjetljivosti i domišljatosti i za *ulaganje u ljude*, konkretno u stručnjake, voditelje katehetskih centara i katehete.²⁶²

94. Dok se pridaje važnost stručnoj pripremi i doškolovanju župnih kateheta, ipak se može reći da mnogi vjernici laici, osobito oni vjernički osvjedočeniji, mogu biti pomoćnici u župnoj katehezi raznih oblika. Tu se misli na one, od mladih do odraslih, koji su prošli prikladne seminare, koji prate teološku i katehetsku literaturu, katolički tisak te sudjeluju u značajnijim duhovnim pokretima. Oni mogu biti dragocjena pomoć u pripremi djece za prvu pričest ili krizmu, u radu s roditeljima i djecom predškolske dobi

suradnja uvijek ostaju dragocjene. Ipak, važnost katehetske službe preporuča da u biskupiji bude određen broj redovnika i vjernika laika koji su javno priznali te se trajno i velikodušno posvećuju katehezi, i u zajedništvu sa svećenicima i biskupom pridonose crkvenom oblikovanju kateheze koja je vlastita joj biskupijskoj zadaći.« (ODK, br. 231)

²⁶² Govoreći o prijekoj potrebi da Crkva treba obnoviti povjerenje u katehetsko djelovanje kao prvenstvenu zadaću, sv. Ivan Pavao II. naglašuje da je ona »pozvana da katehezi posveti svoje najbolje ljudske zalihe i snage ne štedeći trud, napore, umore i materijalna sredstva da je što bolje organizira i da obrazuje sposobno osoblje. To nije jednostavan ljudski račun nego stav vjere. A stav vjere odnosi se uvijek na vjernost Bogu koji nikada ne uskraćuje odgovora.« (CT, br. 15)

te s osobama s teškoćama u razvoju, negdje i kao pomoćnici, a u nekim manjim sredinama gdje svećenik rjeđe može doći čak i kao voditelj. Zanimljivo je da u nekim zemljama postoji velik broj roditelja, osobito žena i majki, koje obnašaju i katehetsku službu. Zar takvi vjernici nisu prijeko potrebni u animiranju i nekih *živi*h *vjerničkih zajednica ili krugova*, kao *prva ruka* u pomaganju župniku ili službenim katehetama, a katkad da ih čak i zamijene? U svakom slučaju valja iskoristiti velik potencijal, odnosno karizme koje se kriju u brojnim vjernicima laicima bez kojih ne može biti ni cjelovite župne kateheze. Za takve osobe, kao dragocjene suradnike, valja razmišljati o posebnim oblicima trajnoga usavršavanja gdje je uloga župnika od pogravitosti važnosti. S obzirom na očitu potrebu sustavne formacije kateheta, očekuje se veća zauzetost odgovornih institucija na nad/biskupijskim razinama. To uključuje određeno ulaganje kao i, gdje je to moguće, pokretanje tima voditelja, odnosno predavača koji bi bili na raspolaganju za pomoć u raznim inicijativama.

Specijalizacija stručnjaka kateheta

95. Ako imamo na umu da su evangelizacija u cjelini i u sklopu nje kateheza temeljno poslanje Crkve, onda tomu zadatku valja pristupiti sa svom ozbiljnošću i odlučnošću, i što se tiče školovanja znanstvenoga i stručnoga kadra. Slijedeći, naime, *duh i slovo* crkvenih dokumenata, posebice *Općeg direktorija za katehezu*, možemo vidjeti od kolike je važnosti školovanje stručnoga kadra za evangelizacijsko-katehetski zadatak. Taj je studij, odnosno specijalizacija, sve zahtjevniji jer pretpostavlja osposobljenost s teološkoga i psihopedagoškoga stajališta te stalno usavršavanje za komunikacijske i druge osposobljenosti. Zato je taj studij i zbog svoje interdisciplinarnosti poznat po prilično širokim zahtjevima. Premda je zadatak svih teologa riječju i djelom utjecati na pomake u redovitom pastoralu, odnosno katehezi, to se na poseban način očekuje od pastoralnih teologa i kateheta kojih bi u Hrvatskoj

ipak trebalo biti više, posebice ako se imaju na umu toliki zadaci koji se nalaze pred Crkvom. Naime, za izravno promišljanje i djelovanje u evangelizacijsko-katehetskome zadatku traži se više ljudi i to onih koji neće biti samo stručnjaci s akademskim titulama u vidu predavanja na crkvenim učilištima. Naprotiv, potrebni su i oni koji će svojom stručnošću i kompetencijama biti u mogućnosti animirati i pastoralno djelovati u cjelini. Uz njih će trebati formirati i ostale stručnjake za katehezu na više razina koji će pomoći u pripremi tzv. bazičnih župnih kateheta i odgovornih za katehezu na biskupijskoj i nacionalnoj razini.

Dok valja pozdraviti porast broja redovnica i vjernika laika koji se posvećuju specijalizaciji u pastoralno-katehetskoj grani, valja voditi brigu i o određenom ravnovjesju muških i ženskih osoba. Naime, tu svećenici nipošto ne bi smjeli uzmanjkati, vodeći računa i o tomu da je ta struka specifična i po tome što je potrebno konkretnije pomoći župnicima u promicanju odgoja u vjeri u svim područjima, a baš tu su potrebni svećenici kao stručnjaci u pastoralnoj teologiji i katehatici. Razumljivo je da će župnicima često više moći pomoći upravo svećenici kao pastoralno-katehetski stručnjaci, jer imaju mogućnost ne samo održavati predavanja, seminare ili kateheze, već predvoditi i liturgijska slavlja, čime mogu dati veći doprinos u cjelokupnome animiranju župnih zajednica.

U vezi s rečenim velika je uloga crkvenih učilišta (fakulteta) upravo u stimuliraju evangelizacijsko-katehetske specijalizacije. Pritom bi cjelokupni studij, uz sjemenišni odgoj, trebao doživjeti određen preustroj, kako bi studente više pripremao za evangelizatore. To znači da će, i u izbornim predmetima, trebati pružiti mogućnost veće pripreme za promicanje nove evangelizacije i kateheze, barem za one za koje se sigurno pretpostavlja da će izravno djelovati u pastoralu. To je danas istaknuta potreba Crkve koja se očituje i osnivanjem Papinskoga vijeća za promicanje nove evangelizacije. Temeljem toga, očekuje se da studenti ne budu samo vrsni poznavatelji teologije, a da u isto vrijeme nisu primjereno osposobljeni kao izravni graditelji Božjega kraljevstva i putem ka-

teheze. Za to se traži ne samo znanje već i vježbanje u čitanju *znakovna vremena* te traženju svrsishodnijih odgovora Crkve u naviještanju u novim okolnostima, što pretpostavlja i vježbanje u *prericanju* evanđelja i novoj komunikaciji. Otud je neprihvatljivo što se katkad čak i mladi svećenici nedostatno trude da steknu *katehetski afinitet*, nerado prihvaćajući čak i predvođenje vjeronauka u školi te župne kateheze.

Veći naglasak na zajedništvu, umreženijem i timskom djelovanju

96. Na tragu rečenoga, valja istaknuti da novoj evangelizaciji i katehezi ne ide u prilog pojava rascjepkanosti pojedinih struka, odnosno specijalizacija. Naprotiv, svi bi trebali više djelovati *timski*, a sve s ciljem jačanja evangelizacijskog procesa u kojemu su potrebne sve teološke discipline, svjesni kako mogu utjecati na promjene u situaciji rastućega sekularizma i praktičnoga ateizma. Premda su se vremena umnogome promijenila, valja se prisjetiti blagodati timskog suradništva teologa svih profila, dijecezanskih i redovničkih, na katehetskim ljetnim školama sedamdesetih i osamdesetih godina prošloga stoljeća, za što danas postoje mnogo veće mogućnosti. S druge strane, svećenici i katehete iz konkretne pastoralne prakse pozvani su više se koristiti inicijativama katehetskih ustanova kao i promišljanjem struke, posebice na teološko-pastoralnim tjednima, školama i seminarima. Naime, postoji opasnost da se u Crkvi stvori dojam da su stručnjaci potrebni samo za fakultete i stručne radove, a ne za preobrazbu konkretne prakse, sve dotle da se zanemaruje njihov doprinos.

Novosti u uvjerenju i djelovanju ne može biti bez istinskoga zajedništva, bez obzira na različitosti u pojedinim pristupima. Biti *zajedno u Kristu* temeljni je preduvjet za ostvarivanje Božjega kraljevstva. Ako je najveće djelo ljubavi prema čovječanstvu upravo *posluživanje Riječi*, a to znači Božjega nauma spasenja u Kristu, snagom Duha Svetoga, onda se Crkva mora više založiti u onim

oblicima svoga djelovanja koji smjeraju buđenju i odgoju zrelije i svjedočke vjere. Zato su svi koji imaju posebnu službu i poslanje pozvani na veće zajedništvo te *umreženije* djelovanje u svim potphvatima. Od osobite je važnosti suradnja u izradi smjernica i praktičnih materijala koji bi u tome mogli pomoći. U protivnome se može dogoditi podvojenost čak i u nekim važnim postavkama, pogotovo ako se ne uvažavaju teološko-pastoralna promišljanja u najnovijim crkvenim dokumentima. Pritom je prijeko potrebno svratiti pozornost na stav *Općega direktorija za katehezu*: »Na nekim područjima šire se katekizmi i tekstovi posebnih inicijativa sa selektivnim težnjama i toliko različitim naglascima da jednostavno štete potrebnoj usklađenosti u jedinstvu vjere.«²⁶³ Tomu pitanju valja posvetiti iznimnu brigu, imajući na umu i neke temeljne kriterije za sastavljanje katehetskih materijala i katekizama s obzirom na pravo shvaćanje kateheze u župnoj zajednici.²⁶⁴

97. Dok valja izraziti priznanje teološkim stručnjacima svih profila za zalaganje u školovanju svećenika, redovnika, redovnica i vjernika laika za njima svojstvene službe u Crkvi, potrebno je iznova naglasiti i njihovu presudnu ulogu u stalnoj potpori s obzirom na pospješivanje teološke i evangelizacijsko-katehetske budnosti. Kad ne bi bilo takve podrške, otvarala bi se mogućnost onome pastoralno-katehetskom djelovanju koje bi se često ostvarivalo u *stereotipnim shemama* što se tiče teološkoga razmišljanja i prakse. U tome smislu očekivat će se potpora i onima koji se stručnije posvećuju pastoralno-katehetskomu planiranju i programiranju u pojedinim biskupijama. Štoviše, dobra suradnička odgovornost svih sudionika u suvremenom teološkom i pastoralno-katehetskom promišljanju urodit će potrebom formiranja *pastoralno-katehetskih laboratorija*, to jest mjesta gdje će svećenici i ostali katehete moći

²⁶³ ODK, br. 30.

²⁶⁴ Usp. *Opći i posebni kriteriji u pisanju priručnika – katekizama za župnu katehezu*, u: *Katehetski glasnik*, III (2000.) 1, str. 87-93.

naći prikladnu pomoć i materijale za svoje djelovanje, primjereno njihovim sredinama.

Istina jest, naime, da se nova evangelizacija, a time i kateheza, neće ispravno *događati* ako se ne budu stvarali *stručni timovi* svih profila, od stručnjaka teoretičara do onih koji rade u konkretnoj praksi, to jest od svećenika do redovnika, redovnica i poučenijih vjernika laika. U tome kontekstu potrebno je istaknuti važnost sustavnijega promišljanja o oblicima djelotvornije suradnje crkvenih učilišta i različitih tijela HBK te pojedinih biskupija s obzirom na što kvalitetnije usustavljenje nove evangelizacije i kateheze, posebice s obzirom na trajno usavršavanje svećenika, vjeroučitelja, odgojiteljica u vjeri i kateheta. Zato je potrebno u sklopu pojedinih instituta ili centara osposobljavati mlađe ljude, bilo svećenike bilo redovnike, redovnice bilo laike, da u zajedničkome htijenju u promišljanju i djelovanju znaju promicati koncilsku viziju Crkve i unositi nov duhovni dinamizam u sva crkvena zvanja, štoviše među sve vjernike. Pritom se valja čuvati individualizma koji se očituje i u zatvaranju u uske specijalizacije i krugove, vođenog i nekim *duhovnim afinitetima* koji sami mogu biti dobri, ali ako nisu dobro usklađeni s cjelinom djelovanja Crkve završavaju u posvećivanju pozornosti samo nekoj tzv. duhovnoj eliti.

Dakako na biskupima, kao prvim promicateljima *novoga lica Crkve*, velika je odgovornost da se što bolje događa to *gibanje*, pri čemu trebaju imati raspoložive suradničke snage za nove iskorake. Otud i potreba spomenutoga *ulaganja u ljude*, u njihovo okupljanje i hrabrenje da ustraju u *zajedničkome hodu*. Svi se oni, naime, u biskupijama i župnim zajednicama moraju stalno osjećati pozvanima za novo djelo evangelizacije i kateheze, a to znači osluškivati odjek već spomenutih riječi upućenih učenicima: »Izvezi na pučinu i bacite mreže za lov.« (Lk 5,4); uz upozorenje: »Novo vino neka se ulijeva u nove mješine!« (Lk 5,38).

98. Zaključni poticaji

- a) Premda je cijela Crkva odgovorna za katehezu, točno je da nekim njezinim članovima pripada posebna odgovornost, od roditelja, svećenika, vjeroučitelja do kateheta raznih profila, pod vodstvom dijecezanskoga biskupa. On ima najveću odgovornost, posebice s obzirom na formaciju *poslužitelja evanđelja* u evangelizacijsko-katehetskome poslanju Crkve, te njihovu što usklađenijem djelovanju.
- b) Danas se pod svaku cijenu valja čuvati raspršujućega i fragmentarnoga pastoralno-katehetskog djelovanja u kojemu bi se pojedinac *izdvajao* tako da *radi na svoju ruku*, odnosno *kako mu se sviđa*. Naprotiv, prijeko je potrebno da više dođe do izražaja tzv. umrežena odgovornost, a to znači i istinska suradnja između svih odgojnih čimbenika, posebice roditelja, župnika, vjeroučitelja u školi, kateheta u župnim zajednicama, te župnoga pastoralnog vijeća.
- c) Sva pitanja koja se tiču svećenika, posebice s obzirom na organizaciju kateheze, ne može riješiti samo teološki studij. To se posebno odnosi na župnu katehezu i vjeronauk u školi te predškolski vjerski odgoj. Oni trebaju biti svjesni da se ne mnogu posvetiti samo nekom od područja evangelizacije, dakako niti samo nekoj zajednici ili pokretu, već njezinoj cjelini, a to znači da se ne mogu izuzimati od službe vjeroučitelja tamo gdje je to izričito potrebno, a osobito voditelja nekih od katehetskih susreta. Teško je razumjeti da se netko od toga izdvaja s obrazloženjem da za to nema afiniteta, jer to pripada biti njegove pastoralne službe. Zato je prijeko potrebno već u vrijeme sjemenišnog odgoja dati više prostora odgoju za što kvalitetniju suradnju u predvođenju župne zajednice. Sjemenišni odgojitelji pozvani su okoristiti se znanjem i iskustvom pojedinih stručnjaka i praktičara. Dakako, to pretpostavlja i određenu reviziju tzv. pastoralnoga praktikum, pod stručnim vodstvom za to predviđenih voditelja.

- d) Uviđa se da svećenikova prisutnost u katehezi češće trpi kada »svoje djelovanje rasprši u tisuće zadataka i aktivnosti«²⁶⁵, te makar i nesvjesno zaboravlja da mu je kateheza prvenstvena zadaća, pripremljena i primjerena pojedinim skupinama, a ne da mu to bude nešto usputnoga i prigodnoga.
- e) Zahtjevnost pothvata nove evangelizacije i kateheze pretpostavlja veći i složniji doprinos stručnjaka raznih profila, posebice pastoralnih teologa i katehetičara. U tome smislu očekuje se trajno pridavanje važnosti katehetcima kao sustavnome i kritičkome promišljanju o katehezi, što će pomoći stvarnomu priznanju izvornosti i žurnosti kateheze i njezine odgojne zadaće. Uz redovnice i svećenike potreban je dostatan broj svećenika (dijecezanskih i redovničkih) kao stručnjaka katehetičara.
- f) Posebnu pozornost valja posvetiti formaciji župnih kateheta – redovnika, redovnica i vjernika laika, ali i njihovu što kvalitetnijemu vrjednovanju, uključivanju u strukture planiranja i odlučivanja u katehetskom procesu. Dakako, osjeća se potreba još većeg zauzimanja oko njihove ljudske, biblijsko-teološke, duhovne, crkvene i metodološke osposobljenosti.
- g) Bilo da je riječ o vjeroučiteljima u školi bilo katehetama u župnoj zajednici, dužni su voditi računa o tomu da je odgoj u vjeri bitno crkveni proces te da imaju poslanje od Crkve, što znači da su pred njom za nj odgovorni.
- h) Teolozi svih profila pozvani su dati značajniji doprinos u evangelizacijsko-katehetskome djelovanju, kako bi ono doživjelo potrebnu obnovu na sadržajnome i metodičkome planu. Budući da su na djelu sve veći kulturalni scenariji i izazovi, potreban je daleko jači *timski, odnosno ekipni rad na nacionalnoj i biskupijskoj razini*. U tom smislu još jednom

²⁶⁵ IVAN PAVAO II., *Zadaća prezbitera u katehezi u Europi – promicana od Vijeća Europskih biskupskih konferencija*, u: *Katehetski glasnik*, VII (2009.) 3, str. 105.

naglašavamo potrebu redovitih (stručnih) susreta župnika, kateheta, pastoralnih suradnika i drugih, na župnoj, dekanatskoj, arhiđakonatskoj i biskupijskoj razini s ciljem osvešćivanja važnosti, suradnje, izmjene iskustva, razgovora i drugo. Valja odati priznanje svima koji se u tom pravcu zdušno zalažu u raznim tijelima pojedinih biskupija i redovničkih zajednica te na razini Hrvatske biskupske konferencije.

- i) Od presudne je važnosti ne dati se voditi osjećajima nesprenosti i frustracije, pa makar smo i više toga započeli i trudili se (usp. Lk 5,8). Nije nikako uputno odgovornost prebacivati samo na one koji bi trebali dati brze i učinkovite *recepte*. Upravo je ustrajno zalaganje put da jednoga dana budemo, poput apostola, *zbunjeni* i zapanjeni zbog neočekivanih rezultata. Valja uvijek iznova počinjati te ostati na putu evangelizacije i kateheze, duboko vjerujući da će Duh Sveti pratiti svaki naš rad. U tome zadatku valja imati na umu riječi pape Franje: »Da bismo svoj misionarski žar sačuvali živim, potrebno je odlučno povjerenje u Duha Svetoga, jer on 'potpomaže našu nemoć' (Rim 8,26). Ali to se velikodušno povjerenje mora jačati i zato moramo neprestano zazivati Duha. On nas može osloboditi od svega onoga što može dovesti do toga da klonemo u misijskom pothvatu. Istina je da to povjerenje u nevidljivo može izazvati vrtoglavicu: kao kada zaronimo duboko i ne znamo što ćemo tamo naći. (...) Ipak nema veće slobode od te da dopustimo da nas Duh Sveti vodi, odričući se pokušaja da planiramo i kontroliramo sve do najmanje pojedinosti.«²⁶⁶

²⁶⁶ EG, br. 280.

Evangelizacijsko-katehetski prioriteti – osnovne teze

99. U otvorenosti i poslušnosti Duhu Svetomu i njegovim nadahnućima, Crkva u Hrvatskoj svjesna novih kulturalnih i svjetonazorskih te gospodarskih i političkih previranja, na tragu dosadašnjih biskupskih sinoda i papinskih dokumenata, te smjernica i dokumenata Hrvatske biskupske konferencije, ovim se Dokumentom još snažnije opredjeljuje za novu evangelizaciju i katehezu, što drži svojom glavnom zadaćom. Pritom je prijeko potrebno imati na umu one pastoralne prioritete koje je isticao papa sv. Ivan Pavao II., a to su: svetost, molitva, nedjeljna euharistija, sakrament pomirenja, primat milosti, slušanje i navještaj Riječi.²⁶⁷ U tome smislu u cjelokupno evangelizacijsko-katehetsko djelovanje valja, uz već izrečene upute u *zaključnim poticajima* nakon pojedinih dijelova ovoga Dokumenta, uvrstiti sljedeće prioritete.

- A. Ne zatvarati se u *vlastite sigurnosti* onih razmišljanja i načina rada koji se pokazuju neodgovarajućima u promijenjenim okolnostima, nego se opredijeliti za novo *evanđeosko razlučivanje* u vidu kvalitetnijih odgovora u službi rasta Božjega kraljevstva.
- B. Odlučnije se opredijeliti za novu evangelizaciju i katehezu – novu u izričajima, novu u načinima i novu u žaru – što je temeljna zadaća Crkve, s naglaskom na nekim novim poimanjima župne zajednice, te s težištem na katehazi odraslih u sklopu novih *posebnih zajednica ili vjerničkih krugova*.
- C. Podržavati inicijative u vidu što kvalitetnijega vjeronauka u školi i vjerskoga odgoja u vrtićima te župne kateheze, sudje-

²⁶⁷ Usp. NMI, br. 29.

lujući u izradi planova, programa i udžbenika, uz suradnju više čimbenika. U tome smislu valja pojačati brigu o specijalizaciji teologa pastoralista i katehetičara, koji će se zajedno s ostalim teološkim stručnjacima uključivati u ovdje navedene i druge pothvate.

- D. Jačati svijest svećeničkih pripravnika u sjemeništima i na crkvenim učilištima o potrebi novih evangelizacijsko-katehetskih pothvata, s naglaskom da budu nositelji pomaka u duhu Drugoga vatikanskog koncila te usmjerenosti novih crkvenih dokumenata, na tragu *nove evangelizacije* i kateheze u raznim oblicima. Jednom riječju, prijeko je potrebno gajiti misionarski duh.
- E. Promišljati načine okupljanja poučenijih vjernika laika, teologa i ostalih, u vidu senzibiliziranja za uključivanje u kvalitetne evangelizacijske i katehetske programe na svim razinama, biskupijskim i župnim.
- F. Za cjelovitije promišljanje nove evangelizacije i kateheze potrebno je više proučavati mjerodavne crkvene dokumente, kao i dokumente i smjernice Hrvatske biskupske konferencije, odnosno smjernice pojedinih dijecezanskih biskupa te njihovih pastoralnih i katehetskih institucija. Očekuje se da će i ovaj Dokument biti kvalitetnije predstavljen na različitim susretima nacionalne i biskupijske razine, posebno onima kojima je kateheza prva zadaća. Promišljanje o njemu iznjedrilo bi bolju refleksiju o pastoralno-katehetskom bogatstvu koje već imamo ali nedovoljno koristimo, i upozorilo bi na mogućnost novih ideja i iskoraka.

100. Gledajući u Blaženoj Djevici Mariji *zvijezdu nove evangelizacije i kateheze*, drži se prijeko potrebnim završiti ova promišljanja riječima pape Franje: »Molimo Majku živog evanđelja da izmoli da taj poziv na novu evangelizaciju prihvati čitava crkvena zajednica. Ona je žena vjere, koja kroči u vjeri i *njezin izvanredan put vjere* predstavlja stalnu usporednicu za Crkvu. Marija je dopu-

stila da je Duh vodi jednim putem vjere prema služenju i plodnosti. Mi upiremo svoj pogled u nju, da nam pomogne naviještati svima poruku spasenja i da novi učenici i sami postanu djelotvorni blagovjesnici.«²⁶⁸ U vremenu kada su mnogi, čak katkad i sami predvoditelji, u opasnosti da se pokolebaju zbog raznih kušnji i zbog pomanjkanja očekivanih rezultata, valja trajno imati na umu primjer Blažene Djevice Marije: »Za cijeloga njezina života, pa i u posljednjoj kušnji, kad joj je Sin Isus umro na križu, njezina se vjera nije nikad pokolebala. Marija nije prestala vjerovati *da će se ispuniti* Božja Riječ. Zato u Mariji Crkva štuje najčistije ostvarenje vjere.«²⁶⁹

Premda smo svjesni, kako kaže papa Franjo, »da dokumenti ne pobuđuju jednako zanimanje kao nekoć i da brzo padnu u zaborav«²⁷⁰, smatramo potrebnim naglasiti da se to s ovim Dokumentom ne bi smjelo dogoditi. Naime, naša Crkva, ujedinjena u molitvi i djelovanju u vidu što kvalitetnije nove evangelizacije i kateheze, mora imati trajno na umu riječi svojega Učitelja: »Ovi me se proslavlja Otac moj da donosite mnogo roda i da budete moji učenici. To sam vam govorio da moja radost bude u vama i da vaša radost bude potpuna« (Iv 15,8.11). Upravo je crkvena kateheza, u situaciji kada je mnogima na horizontu njihova života poljuljana nada, pozvana više isticati radosno svjedočenje da je Kristovim uskrsnućem zajamčena sigurnost života u punini. Zato je potrebno svakoga dana obnavljati susret s Bogom napajajući se na izvoru objavljene Riječi, u euharistiji i drugim sakramentima te ustrajnoj molitvi.

101. Temeljeći se na svemu iznesenom, osobito na *zaključnim poticajima* i *evangelizacijsko-katehetskim prioritetima*, valja odlučno naglasiti da su oni koji u Crkvi imaju posebnu službu i poslanje

²⁶⁸ EG, br. 287.

²⁶⁹ KKC, br. 149.

²⁷⁰ EG, br. 25.

pozvani na zauzetije zajedništvo i timsko djelovanje u svim pothvatima. Svjesni zahtjeva nove evangelizacije i kateheze u novom poimanju župne zajednice, od posebnoga je značenja da Vijeće HBK za katehizaciju i novu evangelizaciju, uz koordinaciju Nacionalnog katehetskog ureda HBK, u suglasju sa smjernicama crkvenih dokumenata, posebice biskupskih sinoda, te u suradnji s biskupijskim katehetskim uredima i pastoralnim povjerenstvima, a vodeći se *slovom i duhom* ovoga Dokumenta, u međuvremenu započne na izradbi sljedećih priručnika i smjernica, tematski i metodološki danas primjerenijima, kao što su:

- 1. Priručnik za župnu katehezu višeobličnoga karaktera (dobna kateheza i kateheza živih vjerničkih krugova), imajući na umu pojedine sredine i njihove mogućnosti;**
- 2. Novi priručnik za katekumenat i ugrađivanje katekumenske dimenzije u katehezi kršćanske inicijacije;**
- 3. Smjernice za što bolje vrjednovanje školskoga vjeronauka i njegova suodnosa sa župnom zajednicom, odnosno župnom katehezom;**
- 4. Smjernice (vodič) za obiteljsku katehezu, s naglaskom na pomoći roditeljima da budu prvi prenositelji vjere u gajenju i jačanju obiteljskih vrijednosti utemeljenih na vjeri;**
- 5. Smjernice za kvalitetnije usklađivanje i usmjeravanje djelovanja raznih duhovnih pokreta odnosno molitvenih zajednica i župne zajednice, s naglaskom na teološkoj i eklezijalnoj jasnoći pojedinih usmjerenja;**
- 6. Smjernice za posebne oblike nove evangelizacije u javnom prostoru (kultura, mediji, politika i drugo).**

Očito je riječ o zahtjevnom zadatku u koji valja uložiti mnoge snage. Valja sabrati i objediniti već postojeća pozitivna iskustva i pothvate u pojedinim biskupijama, kao i ona u sklopu Nacionalnoga katehetskog ureda HBK, posebice ona s Pastoralno-katehetskih kolokvija za svećenike. Isto tako treba uočiti da je naša Crkva

uvelike uznapredovala u svijesti da je prijeko potrebna suradnja svih čimbenika u izradi odgovarajućih katehetskih materijala. Svjesni smo, zajedno s papom Franjom, da su ti procesi »spori i katkad nas strah previše koči. No, ako dopustimo sumnjama i strahovima da uguše našu smjelost i odvažnost, može se dogoditi da, umjesto da budemo kreativni, jednostavno ostanemo uljuljkani u svoju udobnost i ne postizemo nikakav napredak. U tom slučaju ne ćemo imati aktivnog udjela u povijesnim procesima, nego ćemo mirno promatrati kako Crkva sve više stagnira.«²⁷¹ Zbog toga treba stalno njegovati i pojačavati dobru suradnju, usvajati polet i svijest o ljepoti našega poslanja.

Na sve koji se budu zalagali u provedbi smjernica ovoga Dokumenta, kao i u izradi novih katehetskih priručnika, zazivamo Božji blagoslov.

²⁷¹ EG, br. 129.

TEMATSKO KAZALO

A

Apologetika (nova) 146
Animator 107, 110, 149, 153, 154
Ateizam 180

B

Biblija 48, 63, 91, 122, 147, 153
Biblijska zajednica 132
Biskup 167-170
Biskupijski katehetski uredi 54, 82, 98, 157, 163, 168, 172, 190
Bog
– presudno pitanje slike o Bogu 121, 141, 143, 158
– vjernost Bogu 81, 118, 140, 155, 163, 177
Božji narod 16, 20, 34, 50, 88, 170, 175
Brak (ženidba) 27, 73, 103, 104, 105, 109, 116, 124, 145

C

Crkva
– kateheza prvenstvena zadaća 10, 19, 20, 38, 94, 184
Crkvenost (eklezijskost) kateheze 107, 156, 172
Crkvena zvanja i kateheza 68, 69, 70, 71, 182

Č

Čovjek u katehezi 96, 99, 112, 119, 121, 128, 142, 147, 148
– presudno pitanje slike o čovjeku 101, 141-143, 158
– čovjek put Crkve – vjernost čovjeku 118, 140, 155, 163

D

Dan Gospodnji (nedjelja) 66, 67, 73, 107, 152
– veće vrednovanje s katehetskog stajališta 64, 72
Današnje okolnosti 13, 19, 24, 26, 37, 83, 95, 167
Dekalog 86
Distancirani (udaljeni kršćani) 36, 115, 116, 117, 118, 121, 173
Djeca (predškolska) 98-100, 177
Djelovanje (evangelizacijsko-katehetsko) 15, 16, 20, 35, 36, 46, 171, 179, 183, 184, 187
Doškoloavanje (usavršavanje pastoralnih djelatnika) 172, 178, 182
Drugi (II.) vatikanski sabor (koncil) 19, 39, 40, 47, 74, 93, 104, 111, 140, 188
Duh Sveti
– prvi protagonist kateheze 45

Duhovnost 105, 125, 128, 172, 174, 176

Duhovni pokreti 78, 83, 156

E

Euharistija 64, 65, 67, 68

Euharistijska vjera 65

Evangelizacija (nova)

– sadržaj i način 139

– nositelji 110

Evandeosko razlučivanje 23, 29, 187

Evangelizacijsko-katehetska zajednica 118

F

Formule (vjere) 47, 71, 144

G

Globalizacija 14, 24, 96

Govor (vjerski govor) 143

Grijeh 43, 44, 142

H

Homilija 39, 63, 67, 72

I

Identitet (ljudski, vjerski, nacionalni) 23, 25, 96

Indiferentizam (religiozni) / **ravnodušnost** (vjerska) 14, 36, 70, 88, 134

Inicijacija (kršćanska) 45, 54, 55-62, 77, 84, 88, 92-95, 103, 106, 145

Indoktrinacija (u katehezi) 99

Inkulturacija 141

Iskustvo (vjere) 80, 92, 107, 122, 130, 149, 155, 171

Ispovijest vjere 48, 49, 58

J

Javni prostor (i evangelizacija) 22, 26, 29

K

Karizma 14, 125, 178

Katehetski dokumenti 84, 86

Kateheza inteligencije 146, 148

Katehetsko slavlje (*celebratio catechetica*) 90, 106, 151, 162

Katehetski materijali 83, 108, 163

Katehetska nedjelja 135

Katekizam Katoličke Crkve 46, 153, 154

Katekizmi 40, 53, 163, 181

Katehetičar(i) 178, 184, 188

Kateheta (župni) 174-179

Katekumenat 54, 56, 58

Kateheza zajednice 78

Katehetsko zajedništvo 156

Kerigma 28, 33

- Komunikacija** 87, 144, 152, 158, 160, 180
- Komplementarnost / različitost** 15, 87, 95, 101, 113
- Kreativnost** 146, 150
- Kriteriji** (katehetski) 46, 53, 140, 155, 163
- Kritika** (samokritika u pastoralnom djelovanju) 27
- Kristocentričnost** 47
- Krizma** (potvrda) 97, 108, 132, 133
- Kršćanski identitet** 46
- Kršćanski život** 78, 92
- Kultura** 121-123
- Kulturalni scenariji** 13, 184
- L
- Lectio divina** 90
- Liturgijska čitanka** 62, 153
- M
- Mandat** (vjeroučitelja) 172, 177
- Marija** 188, 189
- Martirija** (i kateheza) 28
- Mediji** 158, 159
- Mentalitet (stav vjere)** 42, 43
- Metode – metodologija u katehezi** 139-157
- Milosrđe Božje** 38, 50, 81, 129, 153
- Milost** 41, 46, 111, 141, 160, 161, 162, 187
- Misionarska dimenzija** 111-120
- Misterij** 59, 64, 67, 101, 148
- Mladi** 77, 84, 91, 107, 109
- Molitva** 160, 161
- Molitvenik** (u odgoju vjere) 53
- N
- Nacionalni katehetski ured** (NKU HBK) 95, 100, 102, 168, 171
- Narod Božji** 34, 77
- Naslovnik** (kateheze) 94, 130, 141, 161
- Novi zavjet** 115
- Novost** (novo u djelovanju Crkve) 48, 49, 151, 180
- O
- Obiteljska kateheza** 103
- Obiteljska zajednica** 115, 116
- Objava** 33, 43, 46, 73, 119
- Odgojni savez** 173
- Odrasli** (i kateheza) 84
- Organizacija kateheze** 167
- Odgovorni** (za katehezu) 26, 73, 82, 83, 179, 184
- Osobe s teškoćama u razvoju** 101, 102
- Otac** (Bog) 49, 68, 93, 167, 189

- P**
- Pashalni misterij** 50, 64
- Pastoral škole** 173
- Pastoralno vijeće** (župno) 30, 81, 107, 135, 173, 183
- Pedagogija vjere** 139
- Periferija** (izlazak) 38, 111
- Pesimizam** (životni i pastoralni) 88, 102
- Planirani crkveni odgoj** 41
- Pluralizam** 119
- Pojmovno definiranje** (područja odgoja u vjeri) 130
- Pokora / pomirenje / ispovijed** 53, 54, 57, 129, 187
- Politička dimenzija**
– odgoj za političko promišljanje u svjetlu evanđelja 123-125
- Posebne zajednice** (skupine) 86, 87, 108, 114, 135, 159, 187
– oblik kateheze 145
– katehetski potencijal 88, 131
- Poučni dio** (u katehezi) 90, 144, 154
- Povijest spasenja** 47, 48, 49, 71, 140
- Poznavanje vjere** 84, 94
- Predškolski vjerski odgoj** 22, 29, 98-100, 130, 171, 177, 183
- Predvorje naroda** 118-120
- Prioriteti** 160, 167
– u evangelizaciji i katehezi 187
- Prvi navještaj** 39, 55, 71, 96
- Pobožnost** (pučka) 70, 71
- Priručnik** (smjernice-materijali) 15, 16, 38, 46, 55, 82, 83, 125, 163, 190
- R**
- Radosna vijest** 21, 33, 36, 40, 44, 47, 121, 128, 148, 163
– temeljna okosnica/dimenzija, kateheze 43
- Redovnici/redovnice** 68, 70, 74, 82, 88, 108, 171, 176, 180, 182, 184, 185
– uloga u odgoju u vjeri (u školi i župnoj zajednici) 174
- Relativizam** 14, 25, 96, 103, 148
– ravnodušnost 36, 88, 116, 134
- S**
- Sadržaj kateheze** (temeljni) 106, 107, 133, 139, 144
- Sakramenti kršćanske inicijacije** 45, 59, 60, 92, 132
- Sekularizacija** (sekularizam) 14, 20, 24
- Slika Boga** 121, 141, 143, 158
- Socijalna dimenzija kateheze** 126
- Stav** (vjere) 41, 43, 47, 51, 72, 86, 177
- Stvaralaštvo / kreativnost** 122, 145, 146, 150, 156, 162, 175
- Studenti** (i kateheza) 109, 110, 147, 179
- Svećenik** 67, 74, 82, 95, 131, 179, 180
– uloga u evangelizacijsko-katehetskom poslanju 167-170

Suputništvo (u evangelizaciji i katehezi) 150

Svetost 9, 29, 57, 187

Svjedočanstvo / svjedočenje
– temeljno usmjerenje u katehezi i vjeronauku 156

Svrha (evangelizacija i kateheze) 33, 34, 40, 69, 94, 140

Š

Šutnja (u liturgiji i katehezi) 63, 144

T

Teologija 139, 179, 181
– odnos teologije i kateheze 143
– novi vjerski govor 49, 143

Teološka učilišta 176, 179, 182, 188

Trajno (usavršavanje-doškolovanje) 100, 102, 106, 172, 175, 178, 182

Trojstvo 48, 49

U

Učenje (vjere) 72, 94, 112, 139, 150, 160, 164

Umreženost (odgoja u vjeri) 15

Uskrs/Vazam 33, 43, 60, 64, 106

Uskrsnuće 33, 43, 44, 50, 102, 145, 189

Utjelovljenje 48, 49, 140, 145

Udruge i pokreti 78, 81, 83, 88, 101, 117, 125, 126

V

Vijeće za katehizaciju i novu evangelizaciju 10, 190

Vjernici laici 30, 125, 168, 169, 174, 177, 178, 188

Vjernost Bogu i čovjeku 140, 155, 163

Vjeroučitelj

- školovanje i stručno usavršavanje 178, 181, 182
- crkveno poslanje (mandat) 172, 177
- realnija prosudba službe 171-174

Volontarijat (dobrovoljnost) 126, 133

Vrijednosti 25, 27, 103, 123, 124, 141

Z

Zadaće kateheze 39

Zrelost vjere 40, 42, 66, 118, 133, 143

Zvanje (poziv) 68-70, 74, 111, 124

Ž

Žar (polet u evangelizaciji) 29, 35, 37, 45, 163, 168, 169, 185, 187, 191

Živi vjernički krugovi 108, 119, 131, 132, 151, 153, 162, 178, 190
– novi model katehetskog okupljanja 86-89

Život (po vjeri) 41, 97

SADRŽAJ

KRATICE	5
PREDGOVOR	9
UVODNE NAPOMENE	13

PRVI DIO: KATEHETSKE ZADAĆE CRKVE U PROMIJENJENIM OKOLNOSTIMA

Buđenje, rast i jačanje vjere – u središtu crkvenoga djelovanja	19
Ostvarivanje evangelizacije u javnom odgojno-obrazovnom prostoru ..	21
Evandeosko razlučivanje novih kulturalnih izazova	23
Evandeoska hrabrost i pastoralno obraćenje	25
Zaključni poticaji	29

DRUGI DIO: EVANGELIZACIJA I KATEHEZA U SLUŽBI SPASENJSKOGA SUSRETA S KRISTOM

Svrha i cilj evangelizacije	33
Zašto <i>nova</i> evangelizacija i kateheza?	36
Narav i zadaća kateheze kao temeljnog vida evangelizacije	39
Kateheza kao planirani crkveni odgoj u vjeri	41
Radosna vijest: temeljna okosnica u sadržaju nove evangelizacije i kateheze	43
Veća otvorenost i poslušnost nadahnućima Duha Svetoga u ostvarenju evangelizacijsko-katehetskog poslanja	45
Nezaobilazni sadržajni naglasci i katehetski kriteriji	46
To je vjera naša – vjera Crkve	48
Novo vrjednovanje katekumenata i katekumenske dimenzije u katehezi. .	54
Drukčiji pristup nekrštenoj djeci i mladima	57
Prema obraćeničkom i slavljeničkom hodu u vjeri	58
Mistagoška dimenzija kateheze – za veće zajedništvo s Isusom Kristom ..	59
Kateheza i liturgija: uzajamna usmjerenost i prožetost	61
Vjera Crkve bitno je euharistijska – s posebnim vrjednovanjem Dana Gospodnjega	64
Kateheza i odgoj za crkvena zvanja	68

Kateheza i pučke pobožnosti	70
Zaključni poticaji	71

TREĆI DIO: KOMU JE NAMIJENJENA KATEHEZA? OD ODRASLIH DO DJECE I MLADIH

Župna zajednica – izvorno mjesto rasta u vjeri	77
Župa – Božja obitelj s duhom jedinstva i zajedništva	78
Župna zajednica u trajnom katehetskom procesu	81
Kateheza odraslih – uporišna točka za katehezu djece i mladih	84
Prema osmišljavanju <i>živih vjerničkih krugova</i>	86
Manje zajednice kao katehetski potencijal	88
Okvirni način okupljanja manjih zajednica – s naglaskom na <i>Lectio divina</i>	90
Kateheza djece i mladih pred novim izazovima	92
Veće suglasje školskoga vjeronauka i župne kateheze u kršćanskoj inicijaciji	93
Kateheza kršćanske inicijacije u obnovljenoj zauzetosti svećenika i župne zajednice	95
Pitanje ispisa iz vjeronauka u školi	97
Vjerski odgoj djece rane i predškolske dobi	98
Vjerski odgoj osoba s teškoćama u razvoju	101
Obitelj i obiteljska kateheza u prvome planu	103
Prema novim oblicima kateheze djece i roditelja	105
Katehetski susreti mladih	107
Katehetska uloga mladih i studenata u župnoj zajednici	109
Misionarsko usmjerenje župne kateheze – susret s <i>licem drugoga</i>	111
Izvesti na pučinu i baciti mreže!	113
Nekoliko posebnih zajednica kao uporišta misionarskoga djelovanja ..	114
Evangelizacijsko-katehetska zajednica u službi <i>predvorja naroda</i>	118
Katehetska skupina <i>kulture duha</i>	121
Zajednica u vidu odgoja za političko promišljanje i djelovanje	123
Socijalno usmjerenje kateheze – odgoj za solidarnost i dragovoljnost ...	126
Duhovnost župnoga zajedništva – temeljan preduvjet za kvalitetne katehetske pomake	128
Pojmovno definiranje pojedinih područja odgoja u vjeri	130
Zaključni poticaji	131

ČETVRTI DIO: KAKO KATEHIZIRATI? TEMELJNE METODOLOŠKE POSTAVKE

Prožimanje sadržaja i metode u evangelizaciji i katehezi	139
Čovjek je put Crkve – i kateheze	140
Presudna važnost slike o Bogu i čovjeku	141
Potreba novih oblika kateheze župne zajednice	145
Nova apologetika na tragu <i>kateheze inteligencije</i>	146
Pomaci u načinima katehetskog hoda na tragu Isusove pedagogije . . .	149
Kateheza u obliku katehetskoga slavlja – <i>celebratio catechetica</i>	150
Način odvijanja župnih katehetskih susreta	152
Osobno i profesionalno osposobljavanje animatora katehetskoga slavlja	154
Svjedočka dimenzija – temeljno usmjerenje u odvijanju vjeronauka i kateheze	156
Mediji u službi komuniciranja vjere	158
Prvenstvo milosti i molitve	160
Zaključni poticaji	161

PETI DIO: ORGANIZACIJA I USKLAĐIVANJE NAVJEŠTAJA I KATEHEZE NA SVIM CRKVENIM RAZINAMA

Uloga biskupa i svećenika u evangelizacijsko-katehetskom poslanju u novim okolnostima	167
Realnija prosudba vjeroučiteljske službe	171
Ključno pitanje župnih kateheta – redovnica i vjernika laika	174
Specijalizacija stručnjaka katehetičara	178
Veći naglasak na zajedništvu, umreženijem i timskom djelovanju	180
Zaključni poticaji	183

ZAVRŠNI ZAKLJUČCI I OČEKIVANJA

Evangelizacijsko-katehetski prioriteti – osnovne teze	187
TEMATSKO KAZALO	193
SADRŽAJ	198

60 kn

9 789531 111775